

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kateřina Čuhelová

Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí

Disertační práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma: „Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Brně dne 15. dubna 2015

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Renátě Šínové, Ph. D., za vedení v průběhu celého studia.

Obsah

| | |
|--|----|
| Seznam použitých zkratk | 6 |
| Úvod | 7 |
| Téma práce | 7 |
| Volba tématu a současný stav literatury | 10 |
| Cíle práce | 10 |
| Použité metody zpracování | 11 |
| Členění práce | 12 |
| 1 Domácí násilí | 14 |
| 1.1 Definiční znaky | 14 |
| 1.2 Formy domácího násilí | 15 |
| 1.3 Cyklus násilí a asymetrie vztahu | 15 |
| 1.4 Typy domácího násilí | 17 |
| 1.5 Vývoj právní úpravy | 20 |
| 1.6 Tři pilíře | 23 |
| 2 Hmotněprávní úprava | 26 |
| 2.1 Aktivní a pasivní věcná legitimace | 26 |
| 2.1.1 Aktivní věcná legitimace v případě teritoriální ochrany | 26 |
| 2.1.2 Aktivní věcná legitimace v případě personální ochrany | 28 |
| 2.1.3 Pasivní věcná legitimace v případě teritoriální ochrany | 28 |
| 2.1.4 Pasivní věcná legitimace v případě personální ochrany | 28 |
| 2.2 Předpoklady nařízení předběžného opatření | 28 |
| 2.2.1 Předpoklady nařízení předběžného opatření v případě teritoriální ochrany | 28 |
| 2.2.2 Čeho docílí navrhovatel podáním návrhu podle § 751 a násl. obč. zák. | 33 |
| 2.2.3 Délka trvání omezení či vyloučení bydlení | 34 |
| 2.2.4 Čeho docílí navrhovatel podáním návrhu podle § 82 a násl. obč. zák. | 35 |
| 2.2.5 Dílčí závěr | 35 |
| 3 Procesní úprava | 36 |
| 3.1 Podmínky řízení | 37 |
| 3.1.1 Právní úprava příslušnosti podle předchozí právní úpravy | 37 |
| 3.1.2 Právní úprava příslušnosti podle nové právní úpravy | 40 |
| 3.2 Návrh | 42 |
| 3.2.1 Návrh podle předchozí právní úpravy | 42 |
| 3.2.2 Návrh podle nové právní úpravy | 42 |
| 3.2.3 Rozhodnutí o návrhu, který neměl náležitosti podle předchozí právní úpravy | 44 |
| 3.2.4 Rozhodnutí o návrhu, který nemá náležitosti podle nové právní úpravy | 45 |
| 3.2.5 Návrh na nařízení předběžného opatření podle právní úpravy v Kalifornii | 46 |
| 3.3 Účastníci řízení | 51 |
| 3.3.1 Účastníci řízení podle předchozí právní úpravy obecně | 51 |
| 3.3.2 Nezletilé dítě jako účastník řízení podle předchozí úpravy | 52 |
| 3.3.3 Účastníci řízení podle nové právní úpravy obecně | 61 |
| 3.3.4 Nezletilé dítě jako účastník řízení podle nové právní úpravy | 62 |
| 3.3.5 Navrhovatel, jehož svéprávnost byla omezena | 63 |
| 3.3.6 Střet zájmů | 65 |
| 3.3.7 Státní zastupitelství | 67 |

| | | |
|-------|---|-----|
| 3.4 | Lhůty pro rozhodování..... | 67 |
| 3.4.1 | Lhůty pro rozhodování podle předchozí právní úpravy | 67 |
| 3.4.2 | Lhůty pro rozhodování podle nové právní úpravy | 69 |
| 3.4.3 | Zásady rozhodování podle předchozí právní úpravy..... | 70 |
| 3.4.4 | Zásady rozhodování podle nové právní úpravy..... | 71 |
| 3.5 | Rozhodnutí..... | 74 |
| 3.5.1 | Povinnosti, které mohl uložit v rozhodnutí soud podle předchozí právní úpravy | 74 |
| 3.5.2 | Povinnosti, které může v rozhodnutí uložit soud podle nové právní úpravy | 75 |
| 3.5.3 | Poučovací povinnost soudu podle nové právní úpravy | 75 |
| 3.5.4 | Stanovení výjimek podle předchozí a nové právní úpravy..... | 76 |
| 3.5.5 | Náklady řízení..... | 77 |
| 3.5.6 | Doručování rozhodnutí | 78 |
| 3.5.7 | Vykonatelnost rozhodnutí podle předchozí a nové právní úpravy | 78 |
| 3.5.8 | Rozhodnutí podle právní úpravy v Kalifornii..... | 79 |
| 3.6 | Doba nebo lhůta trvání..... | 85 |
| 3.6.1 | Doba trvání podle předchozí právní úpravy | 86 |
| 3.6.2 | Doba trvání podle nové právní úpravy | 93 |
| 3.7 | Odvolační řízení..... | 94 |
| 3.7.1 | Lhůty v odvolacím řízení..... | 94 |
| 3.8 | Prodloužení | 95 |
| 3.8.1 | Prodloužení podle předchozí právní úpravy | 95 |
| 3.8.2 | Prodloužení podle nové právní úpravy | 99 |
| 3.8.3 | Nařízení jednání podle právní úpravy v Kalifornii..... | 110 |
| 3.9 | Zánik a zrušení | 112 |
| 3.9.1 | Zánik..... | 112 |
| 3.9.2 | Zrušení | 113 |
| | Závěr..... | 116 |
| 4 | Seznam pramenů a literatury | 121 |
| 4.1 | Monografie..... | 121 |
| 4.2 | Příspěvky ze sborníků | 122 |
| 4.3 | Odborné časopisy | 123 |
| 4.4 | Legislativní akty..... | 124 |
| 4.5 | Judikatura..... | 124 |
| 4.6 | Internetové zdroje | 126 |

Seznam použitých zkratk

| | |
|--|---|
| ČR | Česká republika |
| EÚLP | Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod |
| Listina | usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, tj. ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. |
| NS | Nejvyšší soud České republiky |
| o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 | zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 136/2002 Sb. účinném ke dni 19. srpna 2013 |
| o.s.ř. | zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů |
| obč. zák. 1964 | zákon č. 40/1961 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů |
| obč. zák. | zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník |
| OSPOD | orgán sociálně-právní ochrany dětí |
| PolČR | zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů |
| ÚS | Ústavní soud České republiky |
| USA | Spojené státy americké |
| z.ř.s. | zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních |
| ZoR | zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů |

Úvod

Téma práce

Předkládaná disertační práce zpracovává téma domácího násilí. Jde o jev, který společnost provází od nepaměti. S právní úpravou, která by ochranu před domácím násilím normovala, se však setkáváme až od roku 2007, když dne 1. ledna 2007 nabyl účinnosti zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tímto zákonem bylo do občanského soudního řádu začleněno ustanovení § 76b, které normovalo speciální předběžné opatření ve věcech domácího násilí. Dále se aplikovala obecná ustanovení upravující předběžná opatření. Právní úprava i po novelizacích obsahovala několik kritizovaných bodů, které činily problémy v aplikační praxi. Hmotné právo neobsahovalo žádné ustanovení, které by se domácím násilím zabývalo. Dne 1.1.2014 nabyl účinnosti nový občanský zákoník, který obsahuje čtyři paragrafy, které se domácím násilím věnují a vyvolaly nutnost minimálně novelizace procesní úpravy. Náš zákonodárce přistoupil nikoliv jen k novelizaci právní úpravy stávající, ale k začlenění podrobné úpravy ochrany domácího násilí do zákona o zvláštních řízeních soudních. Proto je téma domácího násilí velice aktuální.

Domácí násilí je třeba označit za fenomén, který je zkoumán nejen právníky, ale také psychology. Ti rozlišují jako základní formy násilí násilí fyzické, psychické, sexuální, sociální (které se projevuje omezováním sociálních kontaktů) a ekonomické (excesivní, vybočující kontrola nebo odnímání finančních prostředků oběti, její nucení k tomu, aby násilníka finančně zajišťovala). Ve výzkumech se v rámci snahy o další diferenciaci podob či variant domácího násilí objevuje tendence postihnout celistvé vzorce (podoby) jevu.

Úvodem je nezbytné proklamovat, v rámci přiblížení složitosti a citlivosti problematiky, že zvolené téma je specifické přesahy v různých právních oblastech (je třeba pracovat nejen s civilními předpisy, ale také s trestním řádem, zákonem o policii, zákonem o sociálních službách). V daleko větší míře než v jiných otázkách je potřeba aplikovat nejen tzv. jednoduché právo, ale také, a mnohdy hlavně, základní lidská práva, která není možné opomíjet. Současně jde o téma s přesahem mimo oblasti právní jako takovou, neb významnou roli hrají otázky psychologické a sociologické.

Rovněž je potřebné ihned v úvodu práce připomenout jedno rozhodnutí ÚS, které dává zvolenému tématu další rozměr. Ve věci, která byla ÚS vedena pod sp. zn. III. ÚS 2523/10, stěžovatelka A. D. podala společně se svým manželem JUDr. Z. D. ústavní stížnost proti

rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 9. listopadu 2009, sp. zn. 4 T 97/2009, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 6 To 20/2010, a proti usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. května 2010, sp. zn. 8 Tdo 545/2010. Napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 byl stěžovatel JUDr. Z. D. uznán vinným ze spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a odst. 1, 2 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále též jako „trestní zákon“), který byl nahrazen s účinností od 1. ledna 2011 zákonem č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále též jako „trestní zákoník“). Trestného činu se měl dopustit tím, že „nejméně od roku 1990 do 1. 3. 2009 ve společném bytě v P., R., psychicky a fyzicky týral svoji manželku A. D., a to tak, že ji například budil kopanci se slovy když nemůžu spát já, nebudeš spát ani ty, nebo jí sdělil, že ji bude štípat celou noc, aby nemohla spát a tím pádem ji zcela zničí, opakovaně jí neumožnil vstup do společného bytu, při hádkách ji škrtil, ohrožoval kuchyňským nožem, vyhrožoval zabitím, doporučoval jí, aby šla skočit z Nuselského mostu a v případě, že si půjde stěžovat jeho nadřízenému, jí vyhrožoval fyzickou likvidací a následným odklizením její mrtvolky, opakovaně ji fyzicky bil, přičemž v důsledku těchto napadení měla viditelná zranění v obličeji a na jiných částech těla, přičemž tato slovní a fyzická napadení prováděl i v přítomnosti jejich dcer, a to D. D. a M. K., roz. D.“¹

Proti rozsudku si podali oba stěžovatelé odvolání, která byla Městským soudem v Praze zamítnuta. Následně podané dovolání pak bylo odmítnuto. V ústavní stížnosti A. D. namítala porušení zásad spravedlivého procesu v dané věci. Konkrétně v tom, že v trestním řízení vedeném proti jejímu manželovi byla jako svědkyně a poškozená před výslechem v přípravném řízení chybně poučena, takže vycházela z mylného předpokladu, že může svůj udělený souhlas se stíháním vzít později zpět. Pokud by byla řádně poučena, že ke stíhání jejího manžela pro trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona není její souhlas zapotřebí a nemůže jej vzít zpět, byla by trestní oznámení nepodávala a jako svědkyně by nevyprávěla.

V této věci ÚS ve svém nálezu ze dne 10. února 2011, sp. zn. III. ÚS 2523/10, vyslovil nejprve obecný názor, dle kterého „moderní trestněprávní systém zohledňuje také následky, které by mohly být vyvolány aplikací právní normy (...), a pro takové případy, kdy bezvýjimečné prosazení trestní normy mohlo způsobit více škody než užitku, připouští, za přesně stanovených podmínek, některé výjimky z obecně platných pravidel oficiality a

¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. května 2010, sp. zn. 8 Tdo 545/2010.

legality. (...) Zvláštní ohled je při prosazování zásad oficiality a legality třeba vzít na oběť trestného činu. (...) Ukazuje se, že zahájení trestního stíhání může někdy vést k prohloubení konfliktu mezi pachatelem a obětí a k následné eskalaci nebo opakování násilí proti oběti, aniž by státní orgány mohly efektivně tomuto vývoji zabránit. V jiných případech chce oběť i po dokončeném útoku pokračovat v soužití s pachatelem, protože je na něj citově nebo materiálně vázaná a obává se (často oprávněně), že zahájení trestního stíhání by pokračování vztahu ohrozilo. (...) Proto se někdy oběť raději s utrpěným příkořím smíří, případně pachateli odpustí a nemá žádný zájem na jeho trestním stíhání.“

ÚS v tomto případě dospěl k závěru, že stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl nepatrný (§ 3 odst. 1 trestního zákona) a nebyly splněny definiční znaky trestného činu. Proto podle § 82 odst. 1, 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu² zrušil napadená rozhodnutí. Důvod, proč byl stupeň nebezpečnosti činu nižší než nepatrný, našel ve „specifickém charakteru osobních vztahů existujících mezi stěžovatelem a stěžovatelkou“. Vyzdvihl skutečnost, že „stěžovatelka dala v trestním řízení opakovaně a velmi zřetelně najevo, že si nepřeje, aby trestní stíhání pokračovalo. (...) Odsouzením stěžovatele byly silně zasaženy individuální zájmy stěžovatelky. Došlo k silné kolizi mezi legitimními právy stěžovatelky a mezi společenským zájmem na trestním stíhání. Skutkové okolnosti nasvědčují tomu, že v daném případě zájmy stěžovatelky svým významem převažují nad zájmem státu na potrestání pachatele trestného činu.“³

A.D., ač intenzivně týrána, přesto nechtěla, aby její manžel byl odsouzen. Nebyla to její vůle. Chtěla pokračovat v manželském soužití. ÚS na silně projevené vůli A.D. postavil své rozhodnutí, když v podstatě řekl, že má-li oběť domácího násilí mimořádně silnou vůli pokračovat v soužití a pokud nechce, aby došlo k odsouzení násilné osoby, tato nemůže být odsouzena. Veřejný zájem na postihu pachatele jde pak stranou.

V této souvislosti člověka napadne přísloví „komu není rady, tomu není pomoci“. Některé oběti nechtějí naši pomoc, nechtějí opustit násilný vztah. Zachování vztahu, přestože je násilný, jim přijde jako tzv. menší zlo, než situace, kdy jsou samy. Problém je, že někdy to

² Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

³ Ústavní soud argumentoval i tím, že „jde o manžele, mezi nimiž dochází k občasným konfliktům, projevujícím se hádkami, výhrůžkami, slovními urážkami i brachiálním napadáním, které nedosahuje intenzity ublížení na zdraví. Tyto manželské konflikty se však vždy po nějaké době opakovaně urovnávají a je obnovováno společné soužití.“ Tato argumentace se mi nelíbí. Vypadá to, jakoby konflikty byly vzájemné a jakoby role osoby ohrožené a násilné nebyly dány, avšak tak tomu v případě domácího násilí není. V případě domácího násilí jsou role jasně dané, jelikož výhrůžky, urážky a napadání jsou doménou osoby násilné. Ústavní soud jakoby opominul, že základní cyklus domácího násilí zahrnuje tři fáze: fázi narůstání napětí, fázi násilí a fázi klidu. Srov. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 12.

pak dopadne úplně nejhůř, jak může.⁴ I přesto je oběť domácího násilí svépřírodnou osobou, její rozhodnutí, ač se nám zdá špatné a nemusíme jej chápat, musíme respektovat a přijmout.

Volba tématu a současný stav literatury

Téma domácího násilí je předmětem řady publikací, které se mu věnují z pohledu psychologického. Můžeme se rovněž setkat s publikacemi, které téma rozebírají z pohledu právní úpravy.⁵ Tyto publikace mají široký záběr, představují právní úpravu ochrany proti domácímu násilí komplexně. Tím, že si kladou za cíl postihnout právní úpravu v celé její šíři, není možné, aby jednotlivá ustanovení právní úpravy rozebraly do všech detailů a postihly všechny dílčí problémy, se kterými se aplikační práce setkává. Publikace se navíc věnují právní úpravě účinné do 31. 12. 2013, nikoliv právní úpravě účinné od 1. ledna 2014. Proto jsem se rozhodla tímto tématem zabývat v této své disertační práci. Nadto se domácím násilím zabývám i profesně, tudíž mohu využít i své poznatky z praxe soudkyně.

Cíle práce

Z výše uvedeného zhodnocení stavu sledované problematiky a příslušné odborné literatury vyplývají cíle předkládané disertační práce. Mám za cíl v práci postihnout problémy, se kterými se potýkala odborná veřejnost při aplikaci a výkladu ustanovení § 76b o.s.ř. účinném ve znění do 31. 12. 2013. Budu řešit, jak se problémy podařilo odstranit nové právní úpravě, zejm. v ustanovení § 751 a násl., resp. též 81 a násl. obč. zák. a § 400 a násl. z.ř.s. Ve své práci si stanovuji následující cíle in concreto:

- Identifikovat nedostatky právní úpravy účinné do 31. 12. 2013.
- Provést rozbor právní úpravy účinné od 1. 1. 2014. Zjistit, zda došlo k odstranění nedostatků předchozí právní úpravy. Dále analyzovat jaké vedlejší důsledky či jevy s sebou přinesla a jestli se díky ní objevily nové výkladové obtíže.

Zejména se zaměřím na nové výkladové nejasnosti, se kterými se bude muset aplikační praxe vypořádat, a nabídnu jejich řešení. Představím postup účastníků a soudu v Kalifornii a označím, v čem konkrétně pro nás může být inspirativní.

Mou základní vědeckovýzkumnou otázkou je vyhodnocení, zda aktuální právní regulace ochrany proti domácímu násilí v soukromém právu poskytuje efektivní prostředky obrany násilím týrané osobě.

⁴ Z hlediska vnějšího pozorovatele, možná ne z pohledu ženy.

⁵ Viz KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŽATECKÁ, Eva, KORNEL, Martin. *Právo proti domácímu násilí. Skripta*. Praha: C. H. Beck, 2011. 139 s. Srov. též ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřování a nelékařských zdravotnických oborů, 2009. 116 s. Viz rovněž ŠMÍD, Ondřej, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. 336 s.

Použité metody zpracování

Práce byla ve snaze o dosažení výše uvedených cílů vypracována zejména za použití následujících metod.

Vůdčí metodou zpracování disertační práce je analýza, jejímž předmětem je především současná právní úprava domácího násilí v občanském právu (jak hmotném, tak procesním). Jednotlivá ustanovení obč. zák., z.ř.s. a o.s.ř. jsou podrobena propracovanému rozboru jejich jednotlivých prvků.

V práci je také velmi výrazně zastoupena metoda právní komparatistiky, a to jak komparatika simultánní, tak historická. V případě simultánní komparatistiky se jedná o komparatistiku s právní úpravou Kalifornie. Historická porovnává právní úpravu účinnou do 31. 12. 2013 s tou současnou.

Právní úpravu Kalifornie jsem si vybrala proto, že mne zaujal její propracovaný systém formulářových podání.⁶ Učinila jsem tak s vědomím faktu, že úpravu je nutné zařadit do systému common law, jenž je odlišný od našeho kontinentálního systému; pro komparaci se však hodí díky skutečnosti, že i v tomto systému nalezneme právní normy v psané podobě. Pro všechny státy USA platí, že nejrozšířenější soudní reakcí na domácí násilí je omezující opatření. Stejně jako u nás, také v USA jsou omezující opatření chápána jako civilní rozhodnutí bránící pachateli v chování, jež ohrožuje navrhovatele. Taková opatření jsou dostupná v každém státě při ohrožení bezpečí domácího partnera. Zákony typicky zmocňují soud, aby vydal dočasné omezující opatření bez toho, že by byl odpůrce o návrhu vyrozuměn (ex parte) a teprve potom zajistil řádné projednání (slyšení), při kterém je odpůrce (druhá strana) přítomen, a které proběhne v průběhu několika dní. Rovněž v tomto bodě jsou úpravy podobné a tudíž vhodné ke srovnání.⁷

V kalifornské právní úpravě je prevence domácího násilí upravena v ustanoveních § 6200 - 6409 zákona o rodině.⁸ Právní úprava obsahuje obecná ustanovení a dále se zabývá jednotlivými opatřeními, která je možné nařídit. Regulace obsahuje několik typů omezujících

⁶ Na webových stránkách California Judicial Branch je detailně, krok za krokem, popsán postup při podávání návrhu. Ohrožená osoba si může přímo kliknutím na odkaz zobrazit příslušný formulář, který hned vyplní. Na stránkách nenalezneme jeden formulář, ale propracovaný systém formulářových podání, který pamatuje na to, že navrhovatel se vyličení rozhodujících skutečností nevejde do formuláře k tomu určenému (návrh na nařízení předběžného opatření), proto může vyplnit další stranu. Pamatuje i na případy, kdy má navrhovatel a odpůrce společné dítě, i na to, že dítě a navrhovatel budou muset v době trvání omezujícího opatření z něčeho žít, takže se vyplňují formuláře pro rozhodnutí o výživném na dítě nebo na manžela.

⁷ HARRIS, Leslie, TEITELBAUM, Lee E., CARBONE, June. *Family Law*. 4. vydání. Aspen: Aspen Publishers, 2009, s. 118.

⁸ Family Code. Tam, kde bude pojednáváno o právní úpravě v Kalifornii, bude Family Code označován i jako „zákon o rodině“. Viz *California Family Code* [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayexpandedbranch.xhtml>.

opatření (Domestic Violence Restraining Orders), která je pro přehlednost práce třeba již nyní stručně přestavit.

Ochranné opatření v případě akutně hrozícího nebezpečí, neboli Emergency Protective Order (EPO),⁹ je typem opatření, kdy návrh může k soudu podat jen policie. Soudce musí být dosažitelný k vydání tohoto opatření 24 hodin denně. Toto opatření je vykonatelné ihned a může trvat až 7 dní. Soudce může nařídit násilné osobě, aby opustila dům a nepřibližovala se k oběti a dětem. Tím je oběti dán čas podat u soudu návrh dočasné omezující opatření, tzv. Temporary Restraining Order (TRO). Soud jej nařizuje na 20 až 25 dní, a to do jednání soudu, které současně nařídí.

Tzv. trvalé omezující opatření, tj. Permanent Restraining Order, může soudce vydat poté, co se navrhovatel dostaví k jednání, jež je nařízeno ve věci dočasného omezujícího opatření. Toto opatření ve skutečnosti není trvalé, protože trvá maximálně 3 roky. Na konci tří let, nebo když je trvalé omezující opatření nařízeno na kratší dobu, tak po uplynutí této doby je možné žádat o nové opatření, takže je navrhovatel dlouhodobě chráněn před hrozícím útokem.

Trestní ochranné opatření vydané v průběhu trestního řízení, tedy Criminal Protective Order nebo Stay-Away Order, nařídí trestní soud v případech domácího násilí, v nichž okresní státní zastupitelství podalo obžalobu na násilnou osobu. Trvá po dobu, kdy je vedeno řízení. V případě, že je násilná osoba uznána vinnou, trvá tři roky od skončení trestního řízení.

Za účelem seznámení se s právní úpravou bylo nutné, zejména u právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, pracovat s interpretací práva. Nebylo možné vystačit si s gramaticko-sémantickou analýzou jednotlivých ustanovení, tj. jazykovou metodou interpretace, ale bylo potřeba přistoupit k využití systematické, historické, teleologické a komparativní interpretace. Práce tak nevychází pouze z textu zákona, ale za účelem dosažení jejích závěrů jsou poznatky získávány také za pomoci různých výkladových metod.

Členění práce

Disertační práce je rozčleněna do úvodu a tří kapitol. Je opatřena obsahem, seznamem použitých zkratk a seznamem použité literatury a jiných pramenů.

První kapitola práce je věnována jevu domácího násilí, jeho definičním znakům, formám domácího násilí, cyklu násilí a asymetrii vztahu. Vymezuji v ní také, co není domácím násilím. Rozlišuji v ní typy domácího násilí a sleduji vývoj právní úpravy domácího násilí na poli soukromého práva. Smyslem této kapitoly je objasnit, ve kterých případech je

⁹ § 6240 a násl. zákona o rodině.

třeba přistoupit k poskytnutí ochrany navrhovateli či osobě, vůči které násilí směřuje, a kdy by naopak vyhovění návrhu bylo chybou a mohlo poškodit odpůrce.

Druhá kapitola se již věnuje právní úpravě, a to úpravě hmotněprávní. Je členěna na podkapitoly věnované aktivní a pasivní věcné legitimaci, předpokladům nařízení předběžného opatření i tomu, čeho navrhovatel podáním návrhu docílí (jaké ochrany) a jak dlouho bude jeho ochrana trvat.

Ve třetí kapitole obracím pozornost na procesní úpravu předběžných opatření. Obsahuje podkapitoly věnované podmínkám řízení, návrhu, účastníkům řízení, lhůtám pro rozhodnutí a rozhodování jako takovému. Dále je věnována pozornost době trvání předběžného opatření, odvolacímu řízení, prodloužení předběžného opatření a jeho zániku a zrušení. V rámci podkapitoly věnované účastníkům řízení obracím pozornost nejen k tomu, kdo je účastníkem řízení obecně, ale také k označení účastníků, situaci, kdy je navrhovatelem nezletilé dítě, kdy návrh podává člověk, jehož svéprávnost byla omezena, střetu zájmů mezi navrhovatelem a jeho zástupcem, v poslední řadě potom k situaci, kdy do řízení vstoupí, nebo návrh podá státní zastupitelství. V rámci podkapitoly věnované rozhodnutím o bezvadném návrhu zaměřuji pozornost na povinnosti, které soud může v rozhodnutí uložit, poučovací povinnost soudu, stanovení výjimek, rozhodnutí o nákladech řízení, doručování rozhodnutí a jeho vykonatelnosti. V rámci podkapitoly věnované době trvání předběžných opatření se nejprve zabývám terminologickým vymezením, tedy tím, zda jde v případě předběžných opatření o dobu nebo lhůtu, následně tomu, jak dlouho trvá, kdy počíná a kdy končí. V podkapitole věnované odvolacímu řízení se samostatně zabývám lhůtami pro rozhodnutí a zásadám rozhodování, které musí odvolací soud akceptovat. Stavím vedle sebe úpravu účinnou do 31. 12. 2013 a úpravu účinnou od 1. ledna 2014. V částech věnovaných návrhu, rozhodnutí soudu a prodloužení předběžného opatření představuji rovněž právní úpravu Kalifornie a zabývám se tím, co by pro nás mohlo být inspirací.

1 Domácí násilí

1.1 Definiční znaky

Obč. zák. ani jiný soukromoprávní předpis nepřináší výslovnou úpravu definice domácího násilí. Můžeme se setkat s řadou definic domácího násilí. Například v důvodové zprávě k návrhu zákona č. 135/2006 Sb. je domácí násilí definováno jako „opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě.“¹⁰ Domácí násilí vykazuje ve vztahu k násilí obecně určitá specifika. „Odehrává se ‚beze svědků‘ a mezi osobami, které k sobě mají (či měly) blízký vztah. V domácím násilí tak hraje roli citová blízkost, ale i ekonomická závislost. Navíc se jedná snad o jediný trestný čin či přestupek, v jehož případě pachatel neopouští ‚místo činu‘ – díky určité toleranci totiž neočekává, že by za své chování mohl být odsouzen či potrestán.“¹¹ Řada autorů domácí násilí definuje pomocí definičních znaků a forem násilí.¹² Odborná veřejnost přitom vychází z toho, že domácí násilí je přítomno tehdy, jsou-li přítomny všechny definiční znaky domácího násilí:

1) Je přítomno násilí, které se opakuje po dlouhou dobu. O dlouhodobosti je možné uvažovat tehdy, pokud cyklus násilí, o kterém bude pojednáno níže, proběhne minimálně dvakrát.

2) Vztah mezi blízkými osobami, mezi nimiž k násilí dochází, je vztahem asymetrickým. Jedna osoba je oběť a druhá násilník, přičemž role se nestřídají. Proto když policie, soud či intervenční centrum zjišťuje, zda dochází k domácímu násilí, zajímá je odpověď na následující otázky: Jak to doma funguje? Kdo určuje, co se bude jíst? Kdo určuje, kam se pojedete na dovolenou? Odpovědi ohrožené a násilné osoby přinesou odpověď na otázku, kdo doma rozhoduje.

3) Násilná a ohrožená osoba spolu žijí. Hovoří se o tom, že společný privát vytváří závislost.

Původně byla mezi znaky domácího násilí řazena jeho eskalace. To znamená, že se násilí stupňuje, tj. od psychického násilí násilník přechází k fyzickému, od lehčího fyzického

¹⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb.

¹¹ *Domácí násilí* [online]. rosa-os.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili>>.

¹² Srov. též ÚLEHLOVÁ: *Problematika domácího násilí...*, s. 11. Viz rovněž HAMPEL, Petr, TRZOS, Tímea, SCHEJOK, Libor. *Domácí násilí. Soudce*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 11.

k těžšímu. Následně bylo zjištěno, že ve všech případech domácího násilí k jeho eskalaci nedochází. Proto je eskalace násilí nově označována jako znak podpurný.

1.2 Formy domácího násilí

Formy domácího násilí jsou následující:

A. Fyzické násilí, které charakterizují zásahy násilné osoby do tělesné integrity ohrožené osoby. Jde o údery do různých částí těla dlaní či pěstí. Dále jde o kopání, tlučení hlavou o tvrdé předměty, přivazování, škrcení, tahání za vlasy, vláčení aj.

B. Psychické, emocionální, násilí spočívá v ponižování ohrožené osoby. Jedná se např. o zesměšňování, poukazování na neschopnost, urážení poukazy na psychickou nevyrovnanost, zpochybňování přání aj. Dále pod něj spadá vyhrožování (pohrůžky fyzickým ublížením, sebevraždou), vydírání (při zapojení dětí apod.), monitorování pohybu, v gestikulaci s nebezpečnými předměty, manipulaci se zbraněmi a zdůrazňování jejich ničivých účinků.

C. Sexuální násilí může spočívat ve znásilnění, donucení (násilím, výhrůžkami) k sexu či k sexuálním praktikám, které druhý partner odmítá.

D. Sociální násilí spočívá například v jednání, jehož cílem je izolovat ohroženou osobu od jejího okolí, čímž je jí zabráněno v uspokojování sociálních potřeb.

E. Ekonomické násilí má základ v přístupu násilné osoby k finančním prostředkům ohrožené osoby a v jejich užívání jako vlastních.¹³

1.3 Cyklus násilí a asymetrie vztahu

Za domácí násilí se nepovažuje jednorázový akt, ba naopak. Je charakteristické tím, že má svou historii a v jejím rámci je možné vystopovat etapy, které se pravidelně opakují. Hovoříme o cyklu násilí. Tento má několik fází, přičemž v základním modelu hovoříme o:

- fázi narůstání napětí,
- fázi násilí, a
- fázi klidu či zdánlivých líbánek (tzv. honeymoon phase).¹⁴

Baldry fáze cyklu domácího násilí řadí následovně:

- 1) „fáze zastrašování a uplatňování moci,
- 2) fáze sociální izolace a sociálního stažení oběti,
- 3) fáze kritiky a deptání sebevědomí oběti,

¹³ Viz HAMPEL, TRZOS, SCHEJOK: *Domácí násilí*, s. 12.

¹⁴ Srov. ÚLEHLOVÁ: *Problematika domácího násilí...*, s. 19. Srov. též ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 12.

- 4) pokus oběti o oddělení nebo vzpouru,
- 5) fáze násilí – násilná osoba reaguje fyzickým, sexuálním násilím,
- 6) fáze falešného usmiřování.¹⁵

Cyklus se opakuje, může docházet k jeho eskalaci.¹⁶ Čírtková o cyklu násilí hovoří u vzorce násilí nazvaného jako „krátká historie násilí.“¹⁷ Úlehlová konstatuje, že „fáze domácího násilí se opakují, mění se intenzita týrání a poměr délky trvání jednotlivých fází. V rozvinutém domácím násilí již zcela chybí fáze usmiřování, prodlužuje se fáze vytváření napětí a útoky jsou velmi časté.“¹⁸ Dle Čírtkové je právě díky cyklu, který probíhá, násilí tak devastující na psychiku osoby ohrožené.¹⁹ Pokud by násilí probíhalo neustále, tak by jej oběť řešila. Období líbánek, které následuje po fázi násilí, však přináší prostor pro emoce, neboť platí, že lze milovat i tyrana. Podle rychlosti cyklu, respektive toho, jaká je frekvence cyklů, se řeší prostředek, který je pro daný případ vhodný, tj. zda násilníka raději vykázat nebo případ kriminalizovat. Pokud například cyklus proběhne třikrát za rok, není vhodné případ řešit razantně. V návrzích na nařízení předběžného opatření se s vylíčením cyklu násilí bohužel nesetkáváme. Můžeme se jen domnívat, že navrhovatelé nepovažují za nutné jej popsat, neb líčí pouze jednotlivé útoky a nikoliv to, jak jejich soužití s násilníky probíhá.

Jak již bylo řečeno výše, pro vztahy poznamenané domácím násilím bývá typická tzv. trvalá asymetrie vztahu. Nutno podotknout, že popsaný stav není normální, jelikož v normálním vztahu jsou si partneři nepodřízeni. Proto hovoříme o poruše vztahové dynamiky. To, zda v posuzovaném případě můžeme hovořit o trvalé asymetrii vztahu, zjistíme testem zaměřeným na hlavní oblasti fungování chodu rodiny, tj. na domácí práce, finance, sex, děti, volný čas, jak již bylo též naznačeno výše. Ptáme se: Jak je to u vás s penězi? Co děláte, když peníze nejsou? Kde kouříte - doma nebo chodíte na balkon? Důsledkem asymetrie vztahu a domácího násilí vůbec je naučená bezmoc, která se u ohrožené osoby projevuje sníženou kompetencí řešit vztahové problémy. Právě popsané je evidentní, dalo by se říci tzv.

¹⁵ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 49 – 50. Srov. též BALDRY, Anna Costanza. From Domestic Violence to Stalking: The Infinite Cycle of Violence. In BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine (eds). *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*. Chichester: John Wiley & Sons, 2002, s. 83 – 105.

¹⁶ Srov. ÚLEHLOVÁ: *Problematika domácího násilí...*, s. 19. Viz též ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 12.

¹⁷ Viz ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 12.

¹⁸ ÚLEHLOVÁ: *Problematika domácího násilí...*, s. 19.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 12.

černobílé, u případů vážného násilí, kdy násilná osoba bývá stíhána za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí.²⁰

U případů násilí tzv. lehčího z návrhů obvykle vyplývá asymetrie vztahu. Návrh sice podává osoba ohrožená a odpůrcem je osoba násilná, hospodaření s financemi a organizace volného času však může mít na starosti osoba ohrožená. V judikatuře se objevil případ, kdy byla násilná osoba nezaměstnaným alkoholikem finančně závislým na své družce – navrhovatelce. Bil ji a dopouštěl se i psychického násilí vůči jejím dětem. Role byly rozdělené tak, že násilně se choval vždy jen odpůrce, který trpěl psychickými problémy a porušoval policejní vykazání. Navrhovatelka a její děti z něj měly proto strach. Zde soud dospěl k závěru, že se jedná o domácí násilí přesto, že to byla navrhovatelka, kdo se staral o domácí rozpočet.²¹

Za domácí násilí se nepovažuje:

- 1) stav, kdy v partnerském soužití dochází k násilí, ale role násilníka a oběti se střídají nebo jsou rovné (hovoříme o tzv. italské domácnosti či válce Roseových),
- 2) došlo-li k jednorázovému násilnému incidentu (chybí dlouhodobost, jednorázový incident však může být startérem domácího násilí),
- 3) vyprovokované násilí, kde je startérem provokace (například žena řekne: „Ani ten hřebík neumíš přitlouct, to jsi teda chlap.“),
- 4) situační konflikty v partnerském soužití, zejména kolem rozvodu (manželé se nemohou dohodnout na výchově a výživě dětí, na rozdělení společného majetku aj.), a
- 5) stalking.²²

1.4 Typy domácího násilí

Výzkumy, které pracují s kritériem četnosti a intenzity incidentů,²³ poukázaly na tři základní typy domácího násilí, které se projevuje:

- 1) ojedinělými incidenty s malou intenzitou,
- 2) incidenty se střední četností i intenzitou, a
- 3) incidenty s vysokou četností i intenzitou.

²⁰ Například ve věci vedené Okresním soudem v Blansku pod sp. zn. 30 Nc 3/2014. Usnesením ze dne 18. června 2014, č. j. 30 Nc 3/2014-11, bylo návrhu vyhověno. Rozhodnutí bylo poté potvrzeno usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 18. července 2014, č. j. 70 Co 35/2014-30.

²¹ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. dubna 2014, sp. zn. 70 Co 16/2014.

²² Ač jej někteří autoři za domácí násilí považují. Např. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In KRÁLÍČKOVÁ, ŽATECKÁ, KORNEL: *Právo proti domácímu...*, s. 6.

²³ Např. KAVEMANN, Barbara. Zusammenhang von häuslicher Gewalt gegen die Mutter mit Gewalt gegen Töchter und Söhne. In HOFFMANN, Jens, WONDRAK, Isabel (eds). *Häusliche Gewalt und Tötung des Intimparters*. Frankfurt am Main: Verlag für Polizeiwissenschaft, 2006, s. 65 – 89.

Rozlišované typy domácího násilí na sebe vážou různé psychologické i právní problémy. Stojí za nimi různé typy pachatelů a vedou k odlišným následkům u obětí.

Propracovanější a podle Čírtkové²⁴ v praxi nejvíce používaná je však jiná klasifikace, opřená o empirický výzkum, přihlížející k délce trvání násilí.²⁵ Tato rozlišuje varianty:

- 1) epizoda v minulosti,²⁶
- 2) psychické týrání,
- 3) krátká historie násilí,²⁷ a
- 4) partnerský terorismus.²⁸

Další typologie²⁹ rozlišuje dva základní vzorce domácího násilí podle toho, jakou roli hraje při vzniku násilí uplatňování moci a kontroly, tedy jaká je motivace násilné osoby. Jde o:

1. intimní terorizování,³⁰ a
2. situační, obyčejné párové násilí.³¹

Jako nejpropracovanější se mi, shodně s Čírtkovou,³² jeví klasifikace,³³ která rozlišuje následující varianty domácího násilí:

- 1) rychlý odchod a odloučení,
- 2) nová šance,

²⁴ Viz ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 13.

²⁵ PIISPA, Minna. Complexity of patterns of violence against women in heterosexual partnerships. *Violence Against Women*, 2002, roč. 8, č. 7, s. 873 – 900. Tato autorka používala kvantitativní výzkumnou strategii, typologie vznikly na základě standardizovaného dotazování.

²⁶ Jde o nejméně závažný vzorec domácího násilí, které se vyskytuje jen ojediněle. Oběť není traumatizována, svobodně se rozhoduje pro rozchod, případně pokračování vztahu.

²⁷ V tomto případě je charakteristický základní cyklus, jež zahrnuje tři fáze: 1) fáze narůstání napětí, 2) fáze násilí, 3) fáze klidu, líbánek. Časově dominují fáze 1) a 2). Doprovází partnerské svazky s tradičním pojetím hierarchie v rodině, kde se žena podřizuje muži.

²⁸ Jde o nejzávažnější vzorec domácího násilí.

²⁹ JOHNSON, Michael, LEONE, Janel. The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence. *Journal of Family Issues*, 2005, roč. 26, č. 3, s. 322 – 349. V této studii byla užita kvantitativní výzkumná strategie.

³⁰ Intimní terorismus se kryje se vzorcem pro partnerský terorismus. Násilí je nástrojem pro udržování moci a kontroly nad obětí. Partnerský vztah je silně asymetrický. Na chování oběti nezáleží, nemá šanci násilí předejít, partner si vždy najde záminku. Násilí je spojeno s despektem a problematickými postoji vůči partnerkám. Pokusy o odloučení mohou být nebezpečné, protože násilná osoba neakceptuje odloučení od partnerky, znamená totiž ztrátu kontroly.

³¹ Situační nebo obyčejné párové násilí je více vázáno na krize a konflikty ve vztahu. Násilí je pokusem o uplatnění moci, ale není zde potřeba ohrožené osobě ubližovat, kontrolovat ji a degradovat. Je možné sem zařadit vzorec epizoda v minulosti, krátká historie násilí.

³² V této části vycházím z publikace ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 13.

³³ HELFFERICH, Cornelia. Muster von Gewaltbeziehungen - ein Beitrag zur hermeneutischen Diagnostik von Gewaltbeziehungen. In HOFFMANN, Jens, WONDRAK, Isabel (eds). *Häusliche Gewalt und Tötung des Intimparters*. Frankfurt am Main: Verlag für Polizei und Wissenschaft, 2006, s. 29 – 47. Autorka k rekonstrukci a identifikaci vzorců domácího násilí používá metodu, při níž účastnice výzkumu volně vypověděly příběh. Jejich líčení bylo interpretováno podle pravidel hermeneutické diagnostiky, která pracuje s analýzou řečového chování. Srov. též ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 14 – 19.

- 3) pokročilé stadium procesu odloučení, a
- 4) ambivalentní vazba.

Ad 1) V případě vzorce rychlý odchod (který se blíží vzorci epizoda v minulosti) nastupuje zhoršení partnerského vztahu prudce. Násilí eskaluje v několika epizodách, poté vztah končí. Podnětem pro rychlý konec vztahu ze strany ohrožené osoby bývá vykázaní osoby násilné. Ohroženou osobou bývá mladá žena, která je kompetentní, netrpí příznaky syndromu týraného partnera, necítí se traumatizovaně a nevěří falešným slibům o nápravě vztahu. Vystupuje sebevědomě, má jasné představy o zdravém partnerském vztahu, pro případné usmíření si klade jasné podmínky. Domnívá se, že poradenské služby by měl čerpat násilný partner. Poradce by měl zjistit, v čem potřebuje ohrožená osoba pomoci a podpořit ji v tom, aby se sama dovedla rozhodnout. Je přitom vhodné mít k dispozici obě hlavní možnosti řešení situace ukončení vztahu, tj. rozchod i usmíření. Není dobré příliš prosazovat jednu z uvedených alternativ.

Ad 2) Vzorec nová šance (blíží se vzorci krátká historie násilí) se vyskytuje v dlouho trvajících vztazích, kdy po násilné epizodě následuje dlouhé období normality. Ženy jsou materiálně závislé na svých partnerech, je jim 30 až 50 let. Nechtějí vztah ukončit, příčinu násilí vidí v partnerových problémech a věří, že je možné je vyřešit. Žena se necítí jako traumatizovaná, neboť si myslí, že poradenské služby by měl čerpat násilný partner. Přeje si, aby ho k tomu někdo přiměl. Na policii či intervenční centrum se obrací v situaci akutního ohrožení. Vykázání přijímá a v tomto případě má i velký smysl, protože jí poskytuje čas na rozhodování. Ohrožená osoba si přeje kontinuitu minulosti a budoucnosti. Pokud se rozhodne ve vztahu zůstat, je nutné vypracovat bezpečnostní plán. Vzhledem k uvedenému by intervenční centra měla zaměřit svou pozornost na práci s násilnou osobou. Individuální poradenství je zde možné doplnit o párové.³⁴ Při práci s ohroženou osobou by měl poradce posoudit, jestli ohrožená osoba uvažuje ve svých plánech a záměrech realisticky. Pokud ne, měl by jí k realistickým představám pomoci.

Ad 3) V případě vzorce pokročilé stadium procesu odloučení má násilí dlouhou historii s dramatickým vyostřováním, které vede u ohrožené osoby k poznání, že náprava vztahu není možná a rozhoduje se vztah ukončit. Po zásahu zvenčí následuje ukončení vztahu. Ohrožená osoba odděluje minulost od budoucnosti, přestává být pasivní. Upíná se k budoucnosti, na minulost chce zapomenout. Proto požaduje právní konzultace a praktickou pomoc. Vidí totiž, že bude po dlouhé době odkázána sama na sebe a neví, zda to zvládne.

³⁴ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 19.

Tento vzorec násilí vidí Čírtková³⁵ jako pro ohroženou osobu nebezpečný. Je nutné zajistit její bezpečí, k čemuž je nutné přihlédnout také při úpravě vztahů rodičů k dětem. Ohrožené osobě je pak dobré poskytnout to, co chce, a tím je zpravidla pomoc praktická (ve smyslu organizační) a právní. Ohrožená osoba nevidí prostor pro společnou budoucnost s násilným partnerem a od poradce očekává utvrzení v záměru od partnera odejít.

Ad 4) Případy reprezentující vzorec ambivalentní vazba (blíží se vzorci partnerský, intimní terorismus) charakterizuje brzký nástup násilí. K prvním útokům dochází ještě před uzavřením manželství nebo v době prvního těhotenství. U oběti jde často o první vážný partnerský vztah. Po nástupu násilí nedochází k ukončení vztahu, ale vazba na partnera se naopak upevňuje. Důsledkem je naučená bezmoc. Vykázání v těchto případech nefunguje, respektive nestačí. Oběti neposkytne pocit bezpečí, protože její strach z násilné osoby přetrvává. Násilnou osobu totiž vnímá jako nevypočitatelnou a onipotentní. V těchto případech je nutná intenzivní psychologická pomoc, kdy je třeba prolomit naučenou bezmoc a začít budovat víru oběti ve vlastní schopnosti řešit danou situaci. Tomu ovšem předchází navázání kontaktu a vybudování si důvěry ohrožené osoby s psychologem, což je velmi těžké. Zásadní význam má první kontakt, který by ohroženou osobu neměl odradit. Je-li kontakt navázán, je dobré vědět, že ambivalentní vztah se opouští postupně. Proto není vhodné trvat na odloučení od partnera, naopak je dobré pracovat s násilnou osobou. Ohrožená osoba pak nemá pocit, že to, zda zůstane nebo odjede, je jen její problém, ale že také násilník by měl nést odpovědnost. Je třeba si dát pozor na to, aby aktivity policie a intervenčních center násilí nevyprovokovaly. Při práci s ohroženou osobou by se poradce měl zaměřit na její osamostatnění a osvobození se z ambivalentního vztahu. Pakliže se ohrožená osoba rozhodne ve vztahu zůstat, je nutné vypracovat bezpečnostní plán.

1.5 Vývoj právní úpravy

Pokud jde o postoj legislativy, zde je možné rozlišovat dva základní přístupy při řešení otázek souvisejících s problematikou domácího násilí. Jde o přístup represivní (kriminalizace domácího násilí do skutkové podstaty trestného činu) a preventivní (ochrana poskytovaná poradenskými středisky, mediace, vykázaní aj.).

Prevenzi pak je možné dělit na primární, sekundární a terciální. Primární prevence je adresována celé společnosti a hraje zásadní roli při předcházení domácímu násilí. Týká se také samostatného postavení žen ve společnosti, podporování rovných příležitostí a boje se stereotypy. K opatřením patří navyšování informovanosti a vyvracení mýtů. Úlohu v osvětě

³⁵ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 13.

má stát, média, škola, církve i organizace, jež jsou zaměřené na pomoc obětem domácího násilí. Sekundární prevence se týká těch, kdo se již setkali s násilím nebo k tomu mají předpoklady (např. děti, které vyrůstaly v prostředí domácího násilí). Zde hrají roli speciální psychologické programy, azylové domy, a též celostátní rejstřík osob, které se dopustily násilí. Terciální prevence směřuje ke změně násilného chování a k ochraně obětí před další viktimizací. Jde o terapeutické programy pro pachatele, psychoterapeutická sezení pro oběti apod.³⁶

V České republice zákonodárce přistoupil nejprve k přijetí právní úpravy na poli represivní, když zákonem č. 91/2004 Sb., kterým se mění trestní zákon, s účinností od 1. června 2004 zavedl skutkovou podstatu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a), jež umožňovala trestní postih projevů domácího násilí.

Následovalo přijetí zákona č. 135/2006 Sb., který řadíme mezi úpravu preventivní. Umožňuje postižení domácího násilí nikoliv až v jeho rozvinutém stádiu, což se ukázalo jako neefektivní. Tímto předpisem vstoupila do našeho právního řádu také regulace ochrany proti domácímu násilí na poli soukromého práva. Byl mj. novelizován o.s.ř., tj. základní zákonný pramen občanského procesního práva. Tento předpis byl obohacen o ustanovení § 76b, přinášející tzv. zvláštní předběžné opatření. Vedle toho zákon přinesl do PolČR institut vykázaní.³⁷ Konečně představuje intervenční centra jako sociální službu nabízenou osobám ohroženým domácím násilím.³⁸

Dne 19. července 2009 nabyl účinnosti zákon č. 218/2009 Sb., kterým se mění o.s.ř. a některé další zákony. Tímto zákonem došlo ke změně ustanovení upravujících předběžná opatření. Zákon si kladl za cíl „doplnit ustanovení týkající se domácího násilí“, která v o.s.ř. v té době chyběla, „blíže specifikovat konkrétní instituty domácího násilí a odstranit interpretační potíže jednotlivých ustanovení, které vznikaly v souvislosti s praktickým užíváním tohoto institutu.“³⁹

Fakticky došlo k částečné změně § 76b odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, dle kterého bylo mj. možné uložit osobě, proti které návrh směřoval, aby opustila společné obydlí ani se v něm nezdržovala, případně aby se nadále nepokoušela kontaktovat navrhovatele. Tato změna byla jen tzv. kosmetická, neboť výroky rozhodnutí soudů nedoznaly v důsledku novely výrazné změny. I před novelou soudy zakazovaly setkávání ohrožené a násilné osoby v

³⁶ HAMPEL, TRZOS, SCHEJOK: *Domácí násilí*, s. 13.

³⁷ Tento institut byl následně třikrát novelizován, a to zákony č. 29/2007 Sb., 274/2008 Sb. a 41/2009 Sb.

³⁸ Tato služba je upravena v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Viz důvodová zpráva k tomuto zákonu.

případě stalkingu.⁴⁰ Výčet možných výroků soudu před novelou byl rovněž demonstrativní, takže i před novelou bylo možné uložit i jiné povinnosti než ty, na které myslel zákonodárce.

Dne 1. ledna 2010 vstoupil v účinnost trestní zákoník, který na místo § 215a trestního zákona přinesl novou skutkovou podstatu, a sice přečin týrání⁴¹ osoby žijící ve společném obydlí dle § 199. Pojem společné obydlí navazuje na pojem obydlí, který je vymezen v ustanovení § 133 trestního zákoníku jako „dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející“, kam je možné zahrnout také chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje.⁴²

Dne 1. dubna 2013 nabyla účinnosti první část zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis přinesl ucelenou úpravu pomoci obětem trestných činů, která byla doposud upravena v řadě zákonů.⁴³ Dne 1. srpna 2013 nabyla účinnosti druhá část tohoto zákona, která zavádí do zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestního řádu), ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako „trestní řád“) institut předběžných opatření.⁴⁴

V roce 2012 byl přijat obč. zák., jenž je účinný od 1. ledna 2014, který přinesl do českého právního řádu řadu změn. Zákonodárce při své činnosti myslel krom jiného i na osoby ohrožené domácím násilím. Podle důvodové zprávy k obč. zák. se „zejména v posledním desetiletí tzv. domácí násilí stalo fenoménem, o němž více než o jiných jevech (snad s výjimkou terorismu) je třeba uvažovat ve všech možných polohách a směrech. Tak je vedle roviny psychologické a psychosociální nutné i v jednotlivých právních oborech připravit – bez zbytečného otálení předpisy, které by (podle své povahy) osoby, které jsou domácím násilím dotčeny, ochránily. Současně existující předpisy zajišťují okamžitou ochranu dotčených osob. Nicméně považuje se za vhodné přijmout i ustanovení v rovině

⁴⁰ Ve forenzní psychologii je stalking obecně považován za specifickou variantu násilí. Jejím hlavním znakem je obsesivní upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti. Pachatel pronásleduje vyhlédnutou oběť dopisy, telefonickými hovory, SMS a vtíráním se do její blízkosti. Srov. ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 53.

⁴¹ „Týrání je zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří.“ Viz ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1942.

⁴² HAMPEL, TRZOS, SCHEJOK: *Domácí násilí*, s. 17.

⁴³ Trestní řád, o.s.ř., zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů.

⁴⁴ Blíže srov. § 88b až 88o trestního řádu.

soukromoprávní, a to dlouhodobějšího charakteru. (Nakonec dobrým příkladem pro nás může být právní úprava německá, rakouská, italská, slovenská a jiné.)⁴⁵

Obč. zák. právní úpravu ochrany proti domácímu násilí včleňuje přímo do své druhé části, tedy do práva rodinného. V této části přináší tzv. teritoriální ochranu osob ohrožených domácím násilím, kdy je chráněno jejich teritorium, slovy předchozí právní úpravy „společné obydlí“. Násilná osoba musí opustit společné obydlí, případně, byla-li již ze společného obydlí vykázána, se do něj nesmí vrátit (srov. § 751 obč. zák.). Vedle toho je nutno v případech domácího násilí, případně pokračujícího stalkingu, aplikovat ustanovení obč. zák., jež upravují ochranu osobnosti a která poskytují osobám ohroženým těmito jevy ochranu personální. Násilná osoba totiž svým jednáním zasahuje do práva člověka na život a důstojnost, jeho zdraví, vážnost, čest a soukromí. Ohrožená osoba proto má v souladu s ustanovením § 82 obč. zák. možnost domáhat se, aby od zásahu bylo upuštěno.

Je nepochybné, že nová hmotněprávní úprava vyvolávala otázky nad aplikací právní úpravy procesněprávní. Nejpalčivější bylo především posouzení vlivu nového kodexu a doprovodných zákonů na právní regulaci tzv. nesporných řízení a také řízení ve věcech rodinněprávních, v nichž je návaznost na civilní proces, jenž má se soukromým právem funkční vazby a slouží jeho realizaci, nejsilnější.⁴⁶ Z tohoto důvodu také český zákonodárce započal přípravu nové právní regulace harmonizující civilně procesní právo s novým právem hmotným. Zákonodárce zvolil cestu samostatného předpisu, v němž jsou upravena řízení obecně považována za tzv. nesporná a řízení, která vykazují výrazné procesní odlišnosti od řízení sporných, a přijal z.ř.s. Z.ř.s. obsahuje krom jiného právní úpravu řízení ve věcech rodinněprávních, kam byla zařazena i právní úprava ochrany proti domácímu násilí, která sem byla tzv. přesunuta z o.s.ř.

1.6 Tři pilíře

Zákon č. 135/2006 Sb. nezavedl jen předběžné opatření § 76b o.s.ř., ale přinesl úpravu vzájemně provázaných opatření, ve kterých mají svou roli policie, soudy a intervenční centra, a jež mají působit preventivně a zabránit budoucím útokům násilné osoby. Hovoříme o tom, že zákonná úprava domácího násilí je založena na třech provázaných pilířích; co pilíř, to opatření, které činí jedna z následujících složek:

- 1) policie,

⁴⁵ Viz *Důvodová zpráva* [online]. justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 185.

⁴⁶ K tomu blíže viz např. HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. XXIV.

- 2) intervenční centra, nebo
- 3) soudy.

První pilíř (policie) nalézá své místo v akutní fázi, kdy aktuálně dochází k útoku v rámci domácího násilí. Hovoříme o policejním vykázání, které je upraveno v ustanovení § 44 a násl. PolČR. Podle § 44 odst. 1 PolČR „Ize-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.“ Podle druhého odstavce pak „vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle z.ř.s. v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.“

Policejní vykázání je faktickým úkonem, o kterém policie vyhotoví úřední záznam. K vykázání policie přistoupí i proti vůli ohrožené osoby a nemůže jej zkrátit. V případě, že policie přistoupí k vykázání, je vykázaná osoba dle § 45 odst. 1 PolČR „povinna:

- a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání,
- b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a),
- c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou,
- d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží.“

Provázanost tří pilířů je patrná v § 47 odst. 3 PolČR, podle něhož „do 24 hodin od vstupu policisty do společného obydlí zašle policista kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.“ Policie tedy vykáže a o vykázání informuje další zainteresované složky (soud, intervenční centrum, OSPOD).

Druhým pilířem jsou intervenční centra. Podle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, nabídne intervenční centrum ohrožené osobě pomoc do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázání. Vedle toho může intervenční centrum poskytnout pomoc také na základě žádosti osoby ohrožené násilným

chováním jiné osoby obývající s ní společné obydlí. Pomoc však lze poskytnout i bez podnětu. Podmínkou je to, aby se intervenční centrum o této potřebě dozvědělo. Pakliže se tak stane, pomoc poskytne bezodkladně. Zahrnují sociálně terapeutické činnosti, ale i „pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“⁴⁷ Pobytové služby zahrnují, jak ostatně vyplývá z jejich názvu, možnost ubytování a zajištění potravy. Součástí služby je zajištění vzájemného zpravování se a kooperace nejen mezi intervenčními centry, ale též i poskytovateli jiných sociálních služeb, OSPOD, obcemi, útvary Policie ČR a obecní policie a ostatními orgány veřejné správy.

Intervenční centra mají k osobě ohrožené domácím násilím nejbližší, neboť mají v náplni práce nabídku pomoci, kterou mohou v případě zájmu účinně poskytnout. Druhou funkcí intervenčních center je zajištění součinnosti mezi všemi složkami, které s domácím násilím přicházejí do styku.

Konečně třetím pilířem jsou soudy, které vydávají předběžná opatření, jimž se věnuje tato práce.

⁴⁷ § 60a odst. 2 písm. b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

2 Hmotněprávní úprava

Do úpravy obsažené v obč. zák. nahlédneme tehdy, když hledáme odpověď na dvě zásadní otázky. Za prvé, kdo může podat návrh na nařízení předběžného opatření, tedy kdo je ve věci aktivně legitimován, a proti komu má návrh směřovat, tj. kdo je pasivně legitimován. Za druhé, jaké jsou předpoklady vyhovění návrhu, tj. jaký skutek musí nastat, aby návrhu na nařízení předběžného opatření bylo vyhověno.

2.1 Aktivní a pasivní věcná legitimace⁴⁸

2.1.1 Aktivní věcná legitimace v případě teritoriální ochrany

Podle ustanovení § 751 obč. zák. „stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije, může soud na návrh dotčeného manžela omezit, popřípadě i vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě nebo bytě bydlet. Stejně jako v odstavci 1 lze postupovat v případě, že se jedná o manžele rozvedené, jakož i v případě, kdy manželé nebo rozvedení manželé bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti.“ Upravuje tak aktivní legitimaci k podání návrhu.

Ustanovení § 751 obč. zák. může budít dojem, že ochrana proti domácímu násilí nově směřuje jen k ochraně manželů, případně rozvedených manželů. K tomuto závěru nás může vést nejen jeho jazykový výklad, ale také výklad systematický. Právní úprava je zařazena do hlavy první části druhé obč. zák., tj. v rámci manželského práva. Ke zmíněnému ustanovení je však nutno přidat ustanovení § 753 obč. zák., které normuje, že „právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí má také každá jiná osoba, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti.“ Je nutno také zohlednit § 3021 obč. zák., podle kterého se „ustanovení § 751 až 753 užití též v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé.“

Z citovaných ustanovení vyplývá závěr, že podle nové hmotněprávní úpravy je k podání návrhu aktivně legitimován dotčený nejen manžel, rozvedený manžel a případně osoba žijící s nimi v rodinné domácnosti. Návrh může podat každý, kdo žije s osobou, která se vůči němu chová násilně. Není nutné, aby muselo jít o vztah nějakým způsobem navázaný na manželství.

⁴⁸ Tato podkapitola byla z části publikována v monografii ŠMÍD, ŠÍNOVÁ: *Rozvod manželství*, s. 101 – 109.

Můžeme se setkat s názorem, že ochranu před domácím násilím nemají osoby, které sice sdílejí jediné bydlení, ale nevytvářejí jednu domácnost.⁴⁹ S tímto názorem se úplně neztotožňuji, neboť dle mého názoru z dikce § 751 odst. 2 a 3021 obč. zák. plyne něco jiného. I do budoucna stačí společné bydlení osob, mezi nimiž dochází k domácímu násilí, k tomu, aby byla ohrožené osobě poskytnuta ochrana proti osobě, která se domácího násilí dopouští.

Z § 751 odst. 1 obč. zák. je možné dovodit, že manžel či rozvedený manžel bude moci návrh podat i za situace, kdy násilí nebude směřovat vůči němu, ale vůči jiné osobě, která zde žije. Jde o situaci, kdy manželovi toto násilí, páchané nikoliv na něm, vadí. Jelikož nechce, aby pokračovalo, podá k soudu návrh opírající se o ustanovení § 751 obč. zák. Může jít o případy, kdy dochází k domácímu násilí ve vztahu ke zletilé dceři manžela a návrh podá otcova nová manželka. V této souvislosti se nabízí otázka, zda i jiná osoba bude moci podat návrh, když násilí nebude směřovat vůči ní, ale manželovi či rozvedenému manželovi. Vycházíme-li z pravidla, dle něhož není možné stejné posuzovat odlišně a ze systematického výkladu (srov. § 403 odst. 1 z.ř.s.), pak musíme dospět k závěru, že to možné je.⁵⁰

Pokud dovodíme, že se může spolužijící osoba domáhat omezení či vyloučení práva bydlení toho, kdo se dopouští domácího násilí na někom jiném, musíme odpovědět na otázku, zda tím nezasahuje do autonomie vůle subjektu, na němž je násilí pácháno. K takovému zásahu by došlo v případě, kdy by tato osoba nebyla účastníkem řízení a nemohla ovlivnit jeho průběh. Vzhledem k dikci § 403 odst. 1 z.ř.s. tato obava padá.

Můžeme narazit i na názor, že ustanovení § 402 z.ř.s. se vymyká z rámce soukromého práva, pro které je charakteristické, že svá práva si má hájit především ten, do jehož majtkové nebo osobnostní sféry bylo zasazeno. Dle tohoto názoru by mělo být uvedené ustanovení novelizováno tak, že právo domáhat se ochrany před domácím násilím má jen osoba, která je domácímu násilí vystavena.⁵¹ Podle mého mínění nešlo zákonodárci o ochranu osoby, vůči které násilí přímo směřuje, ale o ochranu navrhovatele, který násilím páchaným na osobě spolužijící trpí. Může jít o dítě, které musí přihlížet tomu, jak otec, případně sociální rodič, bije jeho matku, která s tím nic nedělá. Proto mám za to, že právní úprava aktivní legitimace není nesprávná.

⁴⁹ SVOBODA, Karel. K nové úpravě práva na ochranu před domácím násilím, 1. část. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 7, s. 8.

⁵⁰ V této části dochází ke změně právní úpravy obsažené v § 76b o.s.ř. Podle ustanovení § 76b o.s.ř. ve spojení s ustanovením § 74 odst. 2 věta druhá o.s.ř. totiž návrh na nařízení předběžného opatření mohla podat jen osoba, jejíž život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost jsou vážným způsobem narušeny či ohroženy. Praxe vycházela z toho, že takovou osobou je jen osoba, proti které domácí násilí přímo směřuje, případně nezletilé dítě, které je přítomno násilí páchaného na matce. V druhém případě však nikoliv ve všech věcech.

⁵¹ SVOBODA: *K nové úpravě...*, s. 8.

Návrh směřující k ochraně proti domácímu násilí může podat i státní zastupitelství. Jeho legitimace vyplývá z procesní úpravy.⁵² V jeho případě nejde v žádném případě o osobu, která by byla domácím násilím přímo zasažena, ani by trpěla v obydlí, ve kterém k násilí dochází. Jeho oprávnění vychází z vysokého zájmu zákonodárce zabraňovat takovému jednání. Státní zastupitelství návrh může podat i bez vědomí týrané osoby.

2.1.2 Aktivní věcná legitimace v případě personální ochrany

K podání návrhu, jež se opírá o ustanovení upravující ochranu osobnosti, je aktivně legitimován jen člověk, jehož osobnost byla dotčena (srov. § 82 odst. 1 obč. zák.). Proto se nemůže dítě domáhat, aby soud uložil otci povinnost zdržet se setkávání s matkou. Naopak matka se může domáhat, aby se otec zdržel setkávání s dítětem, ale jen jako jeho zákonná zástupkyně, pokud dítě nedosáhlo 16 let (srov. § 403 odst. 2 z.ř.s.). V této části nároku tedy musí být osoba ohrožená domácím násilím aktivní, musí sama podat návrh, jinak jí ochrana nebude poskytnuta.

2.1.3 Pasivní věcná legitimace v případě teritoriální ochrany

Pasivně legitimován k podání návrhu, jež se opírá o ustanovení § 751, 753 a 3021 obč. zák. bude nejen násilný manžel či rozvedený manžel, který se dopouští tělesného nebo duševního násilí vůči tomu, kdo s ním žije v rodinné domácnosti, nebo jinde, ale i jiná osoba páchající totéž na tomtéž místě.

2.1.4 Pasivní věcná legitimace v případě personální ochrany

V případě ochrany personální, slovy zákona ochrany osobnosti, je pasivně legitimován každý, kdo zasahuje do osobnosti člověka, do jeho života, důstojnosti, zdraví, vážnosti, cti (srov. § 81 obč. zák.).

2.2 Předpoklady nařízení předběžného opatření

2.2.1 Předpoklady nařízení předběžného opatření v případě teritoriální ochrany

Předpoklady vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet jsou specifikovány v § 751 obč. zák., přičemž každý z odstavců tohoto ustanovení upravuje předpoklady odchylně. Dle prvního odstavce tohoto ustanovení jsou předpoklady následující:

- 1) společné bydlení manželů,
- 2) v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost, a

⁵² K tomu viz níže podkapitola 3.3.7.

3) nesnesitelnost dalšího soužití pro tělesné nebo duševní násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije.

Druhý odstavec § 751 obč. zák. předpoklady vyloučení práva manžela, bývalého manžela v domě nebo bytě bydlet, modifikuje takto:

1. společné bydlení manželů či rozvedených manželů, a
2. nesnesitelnost dalšího soužití pro tělesné nebo duševní násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo zde žije.

Podle § 751 odst. 2 obč. zák. tedy není potřeba, aby manželé, bývalí manželé a další osoby, které s nimi žijí, měli, respektive vedli, v domě či bytě rodinnou domácnost. Jedná se pravděpodobně o reakci na ustanovení § 691 odst. 1 obč. zák., jež počítá s tím, že manželé nemusí mít rodinnou domácnost. Další modifikace předpokladů vyloučení práva bydlet v domě nebo bytě se týká toho, kdo může být z uvedeného práva vyloučen. O společné bydlení půjde tehdy, když budou mít oba bydliště ve stejném bytě či domě. Tedy když se zde oba budou zdržovat s úmyslem žít zde s výhradou změny okolností trvale.⁵³

Z dikce ustanovení § 751 ve spojení s ustanoveními § 753 a 3021 obč. zák. vyplývá, že nastíněnou hmotněprávní úpravu bude na místě aplikovat tehdy, pokud mezi osobami, které byly, či jsou manžely, případně osobami žijícími s manžely či bývalými manžely, případně jinými osobami, které spolu bydlí, dochází k tělesnému nebo duševnímu násilí, v jehož důsledku je soužití nesnesitelné.

Obč. zák. dává jasný signál o tom, že je možné poskytnout teritoriální ochranu i v případě tzv. pouhého psychického násilí, respektive psychického násilí, které není doprovázeno násilím fyzickým či sexuálním. Objevují se totiž případy, kdy mentální násilí převažuje. Čírtková tyto případy označuje jako mentální týrání či mučení „mental tortment“.⁵⁴ Dlužno ovšem podotknout, že psychické násilí se velmi těžko prokazuje. U fyzického násilí sousedi slyší křik, rány, na těle ohrožené osoby se nachází stopy po úderech. Jako důkaz je možné předložit lékařské zprávy. U psychického násilí je však rovněž možné navrhnout důkazy, a to výslechy svědků, kteří jsou násilí přítomni, případně znalecký posudek.

Ať již jde o fyzické nebo psychické domácí násilí, podstatné je to, jak soud zjistí, zda popsáný případ je opravdu případem domácího násilí. Vodítkem, které si soudce může tzv. vypůjčit od policie, je metoda SARA DN. Tato mu může přinést odpověď na otázku, jaké je

⁵³ K pojmu bydliště srov. § 80 obč. zák.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 14.

riziko budoucího útoku. Metoda SARA DN samozřejmě nestačí, důležitý je také lidský úsudek a zkušenost.

Hovořím-li o metodě SARA DN, nemohu opomenout zmínit, jakým způsobem vznikla. Na počátku byla metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment), která se zrodila v Kanadě a používala se před propuštěním násilníků na svobodu. Odborníci H. Belfrage a R. D. Kropp ji vystihují jako „strukturovaný postup pro predikci ohrožení oběti domácího násilí“, přičemž teoretickou bází je „inventář rizikových faktorů u pachatele a oběti.“⁵⁵ Jejich hypotézou je, že „nejlepším zdrojem poznatků je chování pachatele v minulosti.“⁵⁶ Pomůcka byla následně ve Švédsku redukována na 15 dotazů. Bílý kruh bezpečí metodiku přepracoval právě pro účely rozhodování o vykázání a nově ji označil jako metoda SARA DN.⁵⁷

Nyní již k samotné metodě. Tato obsahuje tři oddíly dotazů. V prvním zjišťujeme, zda se násilná osoba dopouští násilí vůči blízké osobě. Snažíme se nalézt odpověď na otázky:

1) Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?
2) Vyhrůžuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly? Podle Vitoušové,⁵⁸ se kterou jsem osobně hovořila, nezazněla-li závažná výhrůžka, SARA DN nefunguje. Vyhrůžování závažným násilím patří navíc mezi jeden ze čtyř rizikových faktorů, tj. je-li přítomno, je vysoké riziko budoucího útoku. Násilná osoba například konkretizuje v jakém pořadí a s jakými následky se chce vypořádat se svými blízkými.

3) Dochází ke stupňování fyzického či sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby? Hovoříme o eskalaci. Například se zvyšuje krutost, četnost či různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů.

4) Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení? Například řídí motorové vozidlo přesto, že tak podle rozhodnutí soudu činit nesmí?

5) Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí? Může jít například o rasovou nenávist. Násilná osoba může trpět chorobnou žárlivostí. Může jít o muže, který zastává názor, že jen silou a násilím je doma možné udržet pořádek.

Ve druhém oddíle nás zajímá, zda má násilná osoba obecné sklony k násilí. Pátráme po odpovědi na otázky:

1. Dopouští se násilná osoba obecné kriminality?

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie*.....s. 14.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Srov. *Projektová činnost* [online]. bkb.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost/>>.

⁵⁸ Lektorka Justiční akademie, prezidentka Bílého kruhu bezpečí.

2. Jsou zde informace o problémech v předchozích vztazích? Může jít o situaci, kdy násilná osoba měla problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah, opakovaně opouštěla partnera. Případně se i v předchozích vztazích dopouštěla domácího násilí. Dlužno podotknout, že tato informace je k dispozici jen výjimečně.

3. Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy? Je například dlouhodobě bez zaměstnání, případně zaměstnání často mění? Může mít řadu úvěrů, které nesplácí.

4. Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi? Na tuto otázku téměř vždy odpovídáme kladně. Zpravidla jde o alkohol, může jít ale také o závislost na lécích (nebo naopak předepsané léky neužívá), automatech nebo drogách.

5. Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví? Odpověď na tuto otázku je nejnáročnější, i když někdy může jít o evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu. Často je důležitá intuice. Vitoušová vzpomíná na výpověď ženy, která uvedla „držel nade mnou mikrovlnku, přišlo mi, že je mimo, poprvé jsem měla strach.“⁵⁹

Ve třetím oddíle nás interesuje zranitelnost ohrožené osoby. Zajímá nás následující:

1) Je možné chování ohrožené osoby vůči násilné osobě považovat za rozporuplné? Přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní kontakty, omlouvá ji, svaluje vinu na sebe. Vlastní přístup jí brání v sebezáchově. Tento stav je možné zjistit jednoduchou otázkou „Vy ho máte pořád ráda, že?“

2) Má ohrožená osoba z násilné osoby extrémní strach? Tento strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání.

3) Má ohrožená osoba problém se zajištěním bezpečí? Neví, kam zavolat, jak hledat pomoc, nezná svá práva. Žije v sociální izolaci, takže nemá kontakty s přáteli a s rodinou.

4) Existují objektivní překážky, které ohrožené osobě brání v zajištění bezpečí? Ohrožená osoba ví, co má pro své bezpečí udělat, kam se obrátit, ale je zde objektivní překážka, která jí v tom brání. Může jít o špatnou dopravní obslužnost, péči o kojence či lokalitu, kde žije (statek na samotě).

5) Má ohrožená osoba závažné osobní problémy? Zpravidla se jedná o problémy s hledáním zaměstnání, penězi, závislostí na alkoholu. Jde o problémy, za které se ohrožená osoba stydí, což blokuje její ochotu tzv. vyjít s problémem ven.

⁵⁹ Přednáška Justiční akademie konaná dne 11. února 2009 v Kroměříži.

Při vyhodnocování metody nefunguje prostá aritmetika. Nedá se uzavřít, že stačí kombinace čtyř rizikových faktorů a riziko je maximální. Postup při hodnocení metody SARA DN je takový, že soud či policie zaznamená zdroj informací, tj. zda je poskytl ohrožená osoba, násilná osoba, případně jestli byly zjištěny z trestního rejstříku. Dále vyznačí časový údaj o tom, kdy byla metoda použita (datum, čas). Následuje klasifikace přítomnosti či nepřítomnosti 15 rizikových faktorů. Přítomnost či nepřítomnost se hodnotí znaménkem plus, případně minus. Pokud údaj nevíme, vyznačíme „nevím“.

První a druhý oddíl vypovídá o rizikovosti na straně násilné osoby. Velice často se stane, že odpovíme kladně na většinu otázek v oddíle jedna, zatímco v oddíle dva odpovíme na většinu otázek záporně. To samozřejmě neznamená, že násilná osoba nemá být vykázána. Jde o takzvanou osobu dvou tváří. Na veřejnosti je považována za slušného člověka, doma se změni na tyrana. To, co zjistíme v prvním a druhém oddíle, tzv. profiltrujeme oddílem třetím, který nám přinese odpověď na otázku, jak moc je ohrožená osoba zranitelná. Pokud zranitelná je, pak to její konkrétní situaci zhoršuje.⁶⁰ Pokud zranitelná není, nevylepší to situaci násilné osoby, tedy to, co jsme zjistili v prvním a druhém oddíle.

Výsledkem vyhodnocení metody SARA DN je zjištění, zda je riziko budoucího útoku nízké, střední, případně vysoké. Policie po vyhodnocení rizika budoucího útoku určí strategie řízení rizika. V případech nízké nebezpečnosti stačí monitoring, dozor a plánování bezpečí oběti. V případech střední a vysoké nebezpečnosti je na místě vykázání, případně postup orgánů činných v trestním řízení. Soud po vyhodnocení metody SARA DN dospívá k závěru, zda vydá nebo nevydá předběžné opatření.

Použití metodiky založené na sérii otázek není v oblasti domácího násilí ničím neobvyklým. Ve Velké Británii se můžeme setkat s užitím formuláře, který vyplňují policejní úředníci při zásahu na místě činu. Tento formulář byl vytvořen na základě průzkumu 47 případů vražd, k nimž došlo v rámci domácího násilí a které vyšetřovala Policie Jižního Walesu, a na základě poznatků z praxe poradenských institucí. Pomocí formuláře jsou identifikovány oběti s vysokým rizikem, které jsou potom zařazeny do projednání v rámci schůzky subjektů zainteresovaných v případech domácího násilí MARAC (Multi-Agency-Risk-Assessment-Conference).⁶¹

⁶⁰ Stejně jako obecně, také v případě domácího násilí platí, že vždy je nutné hodnotit okolnosti konkrétního případu.

⁶¹ VLÁČIL, David. Lze využít možnosti potírání domácího násilí ve Velké Británii i v České republice? *Soudce*, 2014, roč. 16, č. 4, s. 25. Srov. též *Multi-Agency Risk Assessment Conference (MARAC)* [online]. richmond.gov.uk, 17. prosince 2014 [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <http://www.richmond.gov.uk/domestic_abuse_multi-agency_risk_assessment_conference>.

2.2.2 Čeho docílí navrhovatel podáním návrhu podle § 751 a násl. obč. zák.

Navrhovatel podáním návrhu docílí omezení, případně vyloučení, práva násilného manžela, bývalého manžela, partnera nebo jiné spolubydlící osoby v bytě či domě bydlet.

Z uvedeného je zřejmé, že právní úprava umožňuje zasáhnout i do případných věcných práv násilné osoby,⁶² když zakládá věcnou legitimaci k omezení eventuálního práva druhého manžela k bytu nebo domu bez ohledu na případnou sílu jeho právního postavení ve vztahu k této nemovité věci. Dle mého názoru je přijaté řešení správné, protože povaha domácího násilí si tento přístup nezbytně vyžaduje. Řešení situace rozvodem, zrušením a vypořádáním spoluvlastnictví anebo vypořádáním společného jmění manželů (dále jen jako „SJM“) je totiž zdlouhavé. Odvolává-li se proto násilná osoba proti rozhodnutí, kterým je podle uvedeného ustanovení zasaženo do jeho věcných práv, nemůže být její odvolání jen z tohoto důvodu úspěšné. Například usnesením ze dne 16. července 2014, č. j. 70 Co 33/2014-50,⁶³ Krajský soud v Brně potvrdil usnesení ze dne 9. července 2014, č. j. 70 Nc 162/2014-18, kterým Okresní soud v Jihlavě nařídil předběžné opatření. Násilné osobě jím byla uložena povinnost, aby se zdržela vstupu do společného obydlí, tj. bytu v jejím výlučném vlastnictví. V odůvodnění odvolací soud uvedl, že „k odpůrcem uplatněné obraně je třeba uvést, že v řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí nemá pražádnou relevanci skutečnost, že se odpůrce vykazuje ze společné domácnosti v bytě nebo domě, který je jeho výlučným vlastnictvím. Jde o zákonný důvod pro dočasné omezení výkonu jeho vlastnického práva (§ 751 odst. 1, § 1012 obč. zák.).“

Otázkou je, jaký prostředek má použít navrhovatel v případě, že jsou u něj splněny předpoklady dané § 751 a násl. obč. zák. Náš zákonodárce šel již tzv. vyšlapanou cestou předběžných opatření. Procesní reflexi nalézám zmíněná hmotněprávní úprava v ustanovení § 400 a násl. z.ř.s. Tento postup se plně uchytil v praxi, která vítá fakt, že ne vše se novelizací od roku 2014 změnilo. Například v odůvodnění usnesení ze dne 2. července 2014, č. j. 70 Co 19/2014-106, jímž bylo potvrzeno předběžné opatření nařízené soudem prvního stupně, Krajský soud v Brně uvádí, že „ustanovení § 751 a násl. obč. zák. přináší ochranu pro oběti

⁶² Právní úprava tedy představuje další případ omezení vlastnického práva. Z povahy věci je zřejmé, že jde o omezení bez náhrady, protože by nebylo logické přisuzovat s ohledem na okolnosti případu a především důvody, proč bylo nezbytné případné právo k obydlí omezit, násilníkovi finanční náhradu za to, že byl ze společného obydlí vykázan. K omezení vlastnického práva blíže viz SPÁČIL, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. Komentář. § 1 – 459*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 683.

⁶³ Senát 70 Co se od roku 2014 specializuje na odvolání proti rozhodnutím o návrzích na nařízení předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí. V tomto senátě působím jako předsedkyně. Srov. *Rozvrh práce pro rok 2014* [online]. portal.justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=310&d=335043>>. Viz též *Rozvrh práce pro rok 2015* [online]. portal.justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=310&d=340013>>.

domácího násilí, které mají možnost domáhat se vyloučení práva násilné osoby bydlet ve společné domácnosti, jde o tzv. ochranu teritoriální. Citované ustanovení obč. zák. nachází procesní reflexi v ustanoveních § 400 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.“

Původní návrh z.ř.s upravoval předběžné opatření, které trvalo jeden měsíc. Po něm následovalo rozhodnutí ve věci samé, kdy soud mohl vyloučit či omezit právo násilné osoby bydlet ve společné domácnosti na 6 měsíců. V připomínkovém řízení však došlo ke změně v tom směru, že je zde pouze předběžné opatření, které může být prodlouženo na 6 měsíců. Je tedy rozhodováno jen o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Toto rozhodování je však naprosto specifické, takřka blížící se rozhodnutí o věci samé. Soud totiž zpravidla nařídí k projednání návrhu jednání (srov. § 411 z.ř.s.) a návrh doručí druhé straně.⁶⁴

Můžeme se však setkat také s názorem, že „osoba vystavená domácímu násilí může zvolit ke své ochraně dvě cesty, jednak meritorní (hmotněprávní), která je založena na § 751 a násl. obč. zák., jednak procesní, kterou ukotvuje ust. § 400 – 414 z.ř.s. Oba typy ochrany před domácím násilím spolu souvisejí jen volně a reálně si konkurují.“⁶⁵ S tímto názorem však s ohledem na shora uvedené nesouhlasím.

2.2.3 Délka trvání omezení či vyloučení bydlení

Délka trvání omezení či vyloučení bydlení je upravena v § 752 obč. zák., podle kterého „omezení, popřípadě vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, určí soud nejdéle na šest měsíců. Soud na návrh rozhodne znovu, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody.“

Z ustanovení § 752 obč. zák. se nedozvíme, kdy omezení či vyloučení práva bydlet začíná ani kdy končí. Těž z něj nevyplývá, zda může soud dobu omezení práva určit tzv. rovnou na 6 měsíců nebo jestli musí být jeho postup jiný. Tyto informace nalezneme v procesní úpravě, tj. z.ř.s.⁶⁶

Za předchozí právní úpravy o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 upravoval rozhodnutí o předběžném opatření a rozhodnutí o prodloužení předběžného opatření, což ostatně reguluje i v současnosti. Obč. zák. však nyní navíc přímo stanoví, že na návrh soud rozhodne znovu. Oním novým rozhodnutím bude nové předběžné opatření, které bude moci být prodlouženo na 6 měsíců.

⁶⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠÍNOVÁ, Renáta. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu s rekodifikací soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 3, s. 110.

⁶⁵ SVOBODA: *K nové úpravě...*, s. 5.

⁶⁶ Viz podkapitola 3.8.2.

2.2.4 Čeho docílí navrhovatel podáním návrhu podle § 82 a násl. obč. zák.

Navrhovatel podáním návrhu dosáhne ochrany své osoby před rušením, jehož se odpůrce dopouští a které zasahuje do jeho osobnostních práv. Vše v intencích domácího násilí, tzv. ex-partner stalkingu a podle mého názoru i stalkingu (viz níže). Zde bude moci ohrožená osoba podat návrh na nařízení předběžného opatření dle § 400 a násl. z.ř.s., případně podat žalobu ve věci samé, tj. žalobu ve věci ochrany osobnosti.

2.2.5 Dílčí závěr

Shrnu-li právní úpravu v obč. zák., pak je dle mého názoru velmi vhodné, že se ochrana proti domácímu násilí setkává se samostatnou hmotněprávní úpravou. Zásahy, které přinášejí do věcných práv násilné osoby, jsou odůvodnitelné zvláštní povahou věci a nejsou zásahy protiústavními. Za poněkud problematickou považuji obtížnost orientace v použití ustanovení o ochraně proti domácímu násilí i u jiných osob než u sezdáných párů.

3 Procesní úprava

Z.ř.s. je založen na tzv. minimalistické koncepci, tedy reguluje jen výjimky oproti průběhu sporného řízení, které je upraveno v o.s.ř., jež se pro řízení projednává dle z.ř.s. použije subsidiárně (srov. § 1 z.ř.s.) Výjimky jsou formulovány nikoli formou zákazu aplikace ustanovení o.s.ř., ale v podobě slovně vyjádřených pravidel. Všechny výjimky však nejsou explicitně vyjádřeny, nýbrž některé je potřeba dovodit výkladem.⁶⁷

Při rozhodování o předběžných opatřeních ve věcech domácího násilí a stalkingu je třeba aplikovat úpravu obsaženou ve zvláštní části, tj. ustanovení § 400 a násl. z.ř.s. Dále i ustanovení části obecné, a to nejen ustanovení § 12 z.ř.s., jež obsahuje úpravu předběžných opatření,⁶⁸ ale rovněž ostatní obecná ustanovení s určitými výjimkami, které budou zmíněny v dalším textu.

Pokud jde o ustanovení § 12 z.ř.s., pak stojí za zmínku zejména jeho druhý odstavec, podle něhož vyjma věcí, v nichž může být řízení zahájeno i bez návrhu, soud v usnesení o nařízení předběžného opatření uloží navrhovateli, aby podal u soudu návrh na zahájení řízení, a to ve lhůtě, kterou mu pro tento účel určí. Toto ustanovení se v případě předběžných opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí nepoužije.⁶⁹ Nejde o věc, kdy by řízení mohlo být zahájeno i bez návrhu, neb specifícností tohoto předběžného opatření je něco jiného. Již samotným předběžným opatřením se problém vyřeší, protože ohrožená osoba získá klid na vyřešení svých záležitostí, např. na odpoutání se od partnera. Může podniknout právní kroky a zahájit řízení ve věci samé, podat návrh na zahájení řízení o rozvod manželství, žalobu o vypořádání SJM a/nebo žalobu o vyklizení nemovité věci. Na druhou stranu ale žádný návrh či žalobu podávat nemusí. Pokud např. nechce, nelze ji k tomu nutit.

Vydání předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí tedy, stejně jako doposud, není navázáno na rozhodnutí ve věci samé. Jinými slovy řečeno předpokladem nařízení tohoto předběžného opatření není tvrzení, jakou žalobu hodlá navrhovatel podat ve věci samé. Podle § 12 odst. 3 z.ř.s. pak, na rozdíl od řízení sporných, platí, že ve věcech ochrany proti domácímu násilí se neskládá jistota.

Vedle ustanovení z.ř.s. je při rozhodování o předběžných opatřeních ve věcech ochrany proti domácímu násilí potřeba použít ustanovení o.s.ř. týkající se předběžných opatření, jež nejsou výjimkami (ať již vyjádřenými či nikoliv) vyloučena. Přiměřeně se

⁶⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. Přednáška justiční akademie konaná dne 7. března 2013 na téma Zákon o zvláštních řízeních soudních.

⁶⁸ Lépe řečeno pouze specifik řízení o předběžném opatření ve věcech projednávaných dle z.ř.s.

⁶⁹ Stejně jako u předběžného opatření podle § 920 odst. 2 obč. zák.

použije § 75c o.s.ř.⁷⁰ Bez výhrad se užití § 76c odst. 1 a 2 o.s.ř. upravující vyhlášení a odeslání rozhodnutí, kterým je předběžné opatření nařízeno, § 76e o.s.ř. týkající se závaznosti i § 76g o.s.ř. o doručování usnesení v případě, že návrhu není vyhověno, a o lhůtě pro odeslání. Vedle toho se aplikuje například ustanovení § 85 odst. 1 o.s.ř., podle něhož se určí obecný soud fyzické osoby. Uplatnění zde najdou i ustanovení o odvolacím řízení.⁷¹

3.1 Podmínky řízení

První věcí, kterou se soud zabývá po zahájení řízení podáním, které obsahuje návrh na nařízení předběžného opatření, jsou podmínky řízení. Jejich nedostatek totiž může znamenat, že spis rychle vyřídí, aniž by se zabýval meritem věci. V řízení o předběžném opatření podle § 400 a násl. z.ř.s. totiž platí totéž, co v řízení o předběžném opatření obecně, tj. že se přiměřeně použijí § 103 a 104 o.s.ř.⁷² Soud proto zkoumá, zda je dán návrh na zahájení řízení a zda je vůbec soudem místně a věcně příslušným. Dále se zabývá podmínkami na straně účastníků řízení,⁷³ i negativními procesními podmínkami, tj. zda zde není překážka litispendence a překážka věci rozsouzené.^{74,75}

3.1.1 Právní úprava příslušnosti podle předchozí právní úpravy⁷⁶

Příslušnost, a to jak místní, tak věcná, byla v případě předběžných opatření upravena v ustanovení § 74 odst. 3 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, podle kterého „příslušným k nařízení předběžného opatření je soud, který je příslušný k řízení o věci, nestanoví-li zákon jinak.“ Významnou novelou o.s.ř. byl zákon č. 135/2006 Sb. (srov. výše). Jednak zakotvil nové ustanovení, a sice § 76b, druhak upravil věcnou a místní příslušnost dle § 74 odst. 4 o.s.ř. Příslušným soudem byl pak ten okresní soud, v jehož obvodu měl navrhovatel své bydliště. Poté, co nabyl dne 1. ledna 2007 účinnosti, začaly na okresní soudy přicházet návrhy na nařízení předběžných opatření podle § 76b o.s.ř., které podávaly osoby ohrožené domácím

⁷⁰ Není možné užít část první věty § 75c odst. 1 o.s.ř., tj. „nepostupoval-li podle § 75a nebo podle § 75b odst. 2“, neboť v této části je třeba použít úpravu speciální, konkrétně § 12 odst. 3 a § 402 odst. 2 věta druhá z.ř.s. Z druhého odstavce § 402 se použije první věta, jelikož z.ř.s. v § 404 obsahuje úpravu speciální k § 75c odst. 2 věta druhá. Ustanovení § 75c odst. 3 o.s.ř. se použije bez výhrad. O aplikaci § 75c odst. 4 o.s.ř. se vede diskuse, o níž bude pojednáno níže.

⁷¹ Viz podkapitola 3.7.

⁷² DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář. § 1 – 200za*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 436.

⁷³ Tj. způsobilost být účastníkem řízení (§ 19 o.s.ř.), procesní způsobilost (§ 20 odst. 1 o.s.ř., § 403 odst. 3 z.ř.s.) a způsobilost být zástupcem a oprávnění k zastupování (§ 22 až 32 o.s.ř.).

⁷⁴ Podmínka pravomoci bude ve věcech ochrany proti domácímu násilí dána, proto ji nezmiňuji.

⁷⁵ Srov. např. SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 153.

⁷⁶ Část této podkapitoly již byla publikována. Viz ČUHELOVÁ, Kateřina. Právní nástroje ochrany před neoprávněným sledováním a obtěžováním. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 15, s. 557 – 560.

násilím, a také návrhy, které podávaly osoby ohrožené neoprávněným sledováním a obtěžováním. Nutno podotknout, že navrhovateli byli vesměs bývalí partneři, a šlo tedy o případy tzv. ex-partner stalkingu.

Například ve věci vedené u Okresního soudu v Jihlavě pod sp. zn. 4 Nc 111/2007 se navrhovatelka domáhala, aby soud uložil jejímu bývalému partnerovi, aby se „zdržel setkávání a navazování kontaktů s navrhovatelkou.“ Návrh odůvodnila tak, že se odstěhovala ze společného obydlí, ale bývalý partner ji opakovaně vyhledává a vyhrožuje jí zabitím. V tomto konkrétním případě soud návrh na nařízení předběžného opatření usnesením ze dne 21. září 2007 zamítl, protože navrhovatelka svá tvrzení neosvědčila. Tento názor byl obecně přijímán za správný. Vycházelo se z toho, že předpokladem pro nařízení tohoto předběžného opatření je osvědčení skutečnosti, že byl jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele. K ohrožení života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti přitom dochází nejen u domácího násilí, ale také u stalkingu. O otázce věcné příslušnosti však uvedený soud nezaváhal, stejně jako nikdo jiný.

Zákonem č. 218/2009 Sb.⁷⁷ byla příslušnost soudu ve věcech předběžných opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 změněna tak, že „k rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle § 76b je příslušný okresní soud, v jehož obvodu je nebo byl dům, byt, místnost nebo jiný prostor společně obývaný s navrhovatelem (dále jen „společné obydlí“).“⁷⁸ Z dikce ustanovení je zřejmé, že upravovalo nejen místní, ale také věcnou příslušnost, když stanovilo, že je příslušný okresní soud. Tato změna nečinila problémy v případech domácího násilí za situace, kdy násilná a ohrožená osoba měly společné obydlí. Působila však výkladové problémy v případech tzv. ex-partner stalkingu a stalkingu. Nebylo totiž jasné, zda zákonodárce měl v úmyslu provedenou změnou chránit podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 jen oběti domácího násilí, případně tzv. ex-partner stalkingu, nebo i nadále oběti všechny. V případech stalkingu totiž navrhovatel nemá a neměl s účastníkem, proti kterému návrh směřuje, společné obydlí. Mohlo jít například o hosta a servírku v restauraci, kolegy v práci nebo osoby, které se náhodně setkaly. Konečně se mohlo jednat i o partnery, kteří nikdy neměli společné obydlí.

V takovém případě se za dřívější právní úpravy nabízela otázka, zda může osoba ohrožená stalkingem podat návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění

⁷⁷ Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁷⁸ § 74 odst. 5 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

do 31. 12. 2013, když toto ani jiné ustanovení o.s.ř. nestanovilo jako podmínku vyhovění danému návrhu skutečnost, že účastníci mají, případně měli, společné obydlí. V praxi v takových případech navrhovatel zpravidla podal návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 a nikoliv podle § 76b. Volil tedy raději cestu ochrany obecné před cestou speciální ochrany ve věcech domácího násilí.

Vzhledem ke skutečnosti, že se bránilo zásahům do osobnostních práv, byla podle § 9 odst. 2 písm. a) o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 dána věcná příslušnost krajského soudu. Například ve věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 24 Nc 51/2009 byl návrh původně podán u okresního soudu, ale věc byla s poukazem na odlišnou věcnou příslušnost postoupena tomuto soudu dne 24. června 2009 usnesením Vrchního soudu v Olomouci, č. j. Ncp 691/2009-9.⁷⁹

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 218/2009 Sb. „si zákon kladl za cíl řešit jev, který je obecně znám pod pojmem domácí násilí, a to prostřednictvím jasně formulované vůle státu chránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, tedy jednoho člena společného obydlí vůči druhému, a to zejména prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázaní z místa, v němž spolu žijí.“ Ve světle úmyslu zákonodárce vyjádřeného v důvodové zprávě se jevílo spíše na místě nařizovat předběžná opatření podle § 76 odst. 1 písm. f) o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 a nikoliv podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, pakliže stalkingu nepředcházelo domácí násilí, respektive nešlo-li o ex-partner stalking nebo jestliže účastníci neměli nikdy společné obydlí.

S ohledem na znění ustanovení § 76b odst. 1 písm. c) a d) o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 se na druhou stranu zdálo, že zákonodárce měl v úmyslu chránit nejen oběti domácího násilí, ale také tzv. ex-partner stalkingu. Bylo to logické, neboť jde v podstatě jen o jinou formu násilí mezi těmiž subjekty, mezi kterými původně docházelo k domácímu násilí. Ke shodnému závěru dospěl i Drápal, když konstatuje, že „tím, že místní příslušnost soudu se stanoví výlučně podle toho, v obvodu kterého okresního soudu je společné obydlí, se naznačuje, že předběžným opatřením podle § 76b odst. 1 by mohly být řešeny jen poměry osob, které mají (měly) společné obydlí, na druhé straně však povaha povinností uvedených v § 76b odst. 1 písm. c) a d) nutně nepředpokládá společné obydlí ohrožující osoby s navrhovatelem.“⁸⁰ Je ovšem nutné upozornit také na odlišný názor, který zastává Dávid, podle něhož „účelem právní úpravy je poskytnout ochranu co nejširšímu okruhu subjektů

⁷⁹ V tomto konkrétním případě účastníci neměli společné obydlí. Na druhou stranu šlo o případ tzv. ex-partner stalkingu.

⁸⁰ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 455.

nikoliv, jen v případech domácího násilí se společným obydlím. Proto v případech, kdy účastníci neměli společné obydlí, použije se pro určení místní příslušnosti obecné kritérium dané v ustanovení § 84 o.s.ř.⁸¹

V praxi zvítězil názor, podle kterého byla podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 poskytována ochrana jen obětem domácího násilí, případně obětem tzv. ex-partner stalkingu. S tímto jsem souhlasila, a to nejen s ohledem na zákonodárcův záměr, ale též vzhledem k tomu, že tzv. ex-partner stalking je často pokračováním domácího násilí. Okresní soudy, které vydávaly předběžná opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 byly v problematice domácího násilí zkušené a uměly jej rozpoznat. Mohlo se stát, že rozhodly o vykázání, neboť v rodině docházelo k domácímu násilí. Následně však žily ohrožená a násilná osoba odděleně a domácí násilí se dostalo do fáze tzv. ex-partner stalkingu. Proto bylo správné, že předběžné opatření vydal opět okresní soud. Současně jsem v souvislosti s tehdejší právní úpravou zastávala názor, že v případě stalkingu není žádná souvislost s domácím násilím. Proto bylo rozhodné, že stalking je zásahem do ochrany osobnosti, přičemž ve věcech ochrany osobnosti byl zkušenější krajský soud.

3.1.2 Právní úprava příslušnosti podle nové právní úpravy

Z.ř.s. upravuje obecně věcnou příslušnost okresního soudu (§ 3 odst. 1 z.ř.s.). Pokud jde o místní příslušnost, navrácí se k místní příslušnosti dle obecného soudu navrhovatele (§ 400 z.ř.s.), což není možné hodnotit jinak než kladně. Navrhovatel (ohrožená osoba) je tak vždy soudu blíže, a to i za situace, kdy sám, ze strachu o život, pobývá mimo společné obydlí. Nevystává zde problém s tím, zda chránit prostřednictvím předběžného opatření oběti tzv. ex-partner stalkingu, které nemají společné obydlí. Znovu se však dostává do popření otázka, zda pokračovat v zavedené (nikoliv však po dlouhou dobu, viz výše) praxi, tj. obět' stalkingu bez navázání na předchozí vztah nechránit prostřednictvím předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí, a zda je tato praxe vůbec správná.

Po přijetí nové právní úpravy, resp. před její aplikací, jsem zastávala názor, dle něhož „postup praxe, který zde byl, může být zachován i po přijetí nové právní úpravy. Je totiž zřejmé, že stalking (vyjma ex-partner stalkingu) nemá s domácím násilím nic společného, proto by se na něj úprava ochrany před domácím násilím neměla vztahovat.“⁸² Poté, co jsem se začala s případy domácího násilí a stalkingu potýkat v praxi, jsem pod jejich tíhou svůj

⁸¹ DÁVID, Radovan. In KRÁLÍČKOVÁ, ŽATECKÁ, KORNELOVÁ: *Právo proti domácímu násilí*, s. 67.

⁸² ČUHELOVÁ, Kateřina. In ŠMÍD, ŠÍNOVÁ: *Rozvod manželství*, s. 127.

názor změnila. Pro změnu náhledu a posuzování všech případů stalkingu dle § 400 a násl. z.ř.s. svědčí následující argumenty:

- 1) „autoři nové právní úpravy hovoří o její diskontinuitě s dosavadní právní úpravou,
- 2) případy ex-partner stalkingu nemusí být vždy tzv. pokračováním domácího násilí, někdy je zde soužití bez násilí, po němž následuje stalking,
- 3) obdobné případy by měly být řešeny obdobně, stalking i ex-partner stalking vykazují podobné rysy, adresátům práva by tak přišlo nelogické, že obdobné chování bude jednou posuzováno podle § 400 a násl. z.ř.s. a podruhé dle § 76 o.s.ř., jednou bude řízení probíhat podle z.ř.s., kdy platí jiné zásady, neskládá se jistota, navrhovatel neplatí soudní poplatky, podruhé podle o.s.ř., skládá se jistota, navrhovatel platí soudní poplatky,
- 4) pro zmíněné diferencování není žádný legitimní důvod,
- 5) zákonná úprava se jak v ustanovení, jež vyjmenovává obsahové náležitosti návrhu, tak v ustanovení, které upravuje demonstrativní výčet možných výroků rozhodnutí, neomezuje na domácí násilí a ex partner stalking,
- 6) konečně procesní úprava není reflexí pouze ustanovení § 751 a násl. obč. zák., ale také § 81 obč. zák. Oproti tomu pro posuzování stalkingu dle § 76 o.s.ř. a případů ex-partner stalkingu dle § 400 a násl. z.ř.s. hovoří ten argument, že druhý oddíl prvního dílu V. hlavy nese označení „předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí.“ Již shora však bylo uvedeno, že i tam, kde nedocházelo při soužití partnerů k domácímu násilí, se může situace tzv. zvrtnout, jeden z partnerů například neunes rozchod, a začne s pronásledováním. Navíc argumenty popsané výše jsou podle mého názoru silnější než ten, že oddíl druhý v sobě nese sousloví domácí násilí. Proto dospívám k závěru, že je správné, posuzovat podle § 400 a násl. z.ř.s. i případy stalkingu.“⁸³

Dlužno podotknout, že obdobně uvažují také navrhovatelé a soudci soudů prvního stupně. Například ve věci projednávané Okresním soudem ve Zlíně podala návrh sousedka proti sousedovi. Žili v domě rozděleném na tzv. čtvrtdomky. Soused sousedku nejen pozoroval, chodil jí na zahradu, půjčoval si věci, obtěžoval ji hlukem, ale také jí vyhrožoval tak, že měla důvodnou obavu o svůj život a také o život a zdraví syna. Proto soud návrhu, podanému v intencích § 400 a násl. z.ř.s., usnesením ze dne 30. dubna 2014, č. j. 44 Nc 801/2014-22, vyhověl. Odpůrce napadl rozhodnutí odvoláním, v němž nic nenamítal proti

⁸³ Následující body budou zpracovány též v komentáři k § 405 z.ř.s. Srov. ČUHELOVÁ, Kateřina. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních soudních řízeních - praktický komentář* (č. 292/2013 Sb.). Praha: Wolters Kluwer, v tisku.

použité právní úpravě. Odvolací soud, jímž byl Krajský soud v Brně, rozhodnutí soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil usnesením dne 28. května 2014, č. j. 70 Co 20/2014-44. Na případ aplikoval vedle ustanovení § 81 a 82 obč. zák. také ustanovení § 405 odst. 1 z.ř.s. Rovněž Městský soud v Brně aplikoval na případ stalkingu úpravu obsaženou v § 400 a násl. z.ř.s. Tentokrát šlo o případ trenéra z posilovny a jeho klienta.⁸⁴

3.2 Návrh

3.2.1 Návrh podle předchozí právní úpravy

Řízení o předběžném opatření nebylo ani za úpravy účinné do 31. 12. 2013 možné zahájit bez návrhu. Tento fakt vyplýval z dikce ustanovení § 75 odst. 2 a 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, jenž hovořil o navrhovateli jako účastníku řízení. Do účinnosti zákona č. 218/2009 Sb. však o.s.ř. neobsahoval explicitně vymezené náležitosti návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. Soudům ovšem tento fakt nečinil problémy, neboť vycházely z ustanovení § 75 odst. 2 o.s.ř., který stanovil náležitosti předběžného opatření obecně.

Na tuto skutečnost ovšem zákonodárce zareagoval a po novele č. 218/2009 Sb. ustanovení § 75 odst. 4 znělo tak, že „návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. musí obsahovat kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4 o.s.ř.) jméno, příjmení a bydliště účastníků, popřípadě též jejich zástupců a vylíčení rozhodných skutečností odůvodňujících nařízení předběžného opatření.“

3.2.2 Návrh podle nové právní úpravy

Rovněž podle nové právní úpravy není možné řízení zahájit bez návrhu (srov. § 13 odst. 1 věta první z.ř.s. ve spojení s § 401 z.ř.s.) Novinkou je možnost učinit návrh na zahájení řízení ústně do protokolu (§ 14 z.ř.s.), po které odborná veřejnost plédovala za předchozí právní úpravy.⁸⁵

Pokud jde o náležitosti návrhu, procesní úprava správně vychází z hmotněprávní úpravy obsažené v § 751 obč. zák. Dle § 402 odst. 1 z.ř.s. „návrh musí obsahovat též vylíčení skutečností, které osvědčují, že je společné bydlení navrhovatele a odpůrce v domě nebo bytě, ve kterém se nachází společná domácnost pro navrhovatele nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli nebo jinému, kdo ve společné domácnosti žije anebo

⁸⁴ Soud prvního stupně návrhu na nařízení předběžného opatření vyhověl. Srov. usnesení Městského soudu v Brně ze dne 23. ledna 2014, č. j. 72 Nc 8/2014-4. Odvolací soud jeho rozhodnutí zrušil a věc soudu prvního stupně vrátil k dalšímu řízení, neboť rozhodnutí neobsahovalo odůvodnění. Srov. proto též usnesení Městského soudu v Brně ze dne 10. dubna 2014, č. j. 72 Nc 8/2014-27

⁸⁵ Srov. DÁVID, Radovan. In KRÁLÍČKOVÁ, ŽATECKÁ, KORNEL: *Právo proti domácímu...*, s. 68.

vyličení skutečností, které osvědčují nežádoucí sledování nebo obtěžování navrhovatele.“ Z uvedeného je zřejmé, že vedle náležitostí specifikovaných v § 402 odst. 1 z.ř.s. musí návrh obsahovat ještě obecné náležitosti dle § 42 odst. 4 o.s.ř.

V praxi se sice zřídka, ale přesto, vyskytnou případy, kdy bude sporné, zda účastníci opravdu mají společného bydlení. Touto otázkou se musel zabývat Okresní soud Brno-venkov k návrhu matky, která podávala návrh proti svému synovi. V návrhu uvedla, že „spolu se synem žije od jeho dětských let. Od loňských Velikonoc má syn podnájem v M., ale nechce tam být, proto se proti vůli navrhovatelky vrací k ní. Se synem přitom byly výchovné problémy již v dětství, od první nebo druhé třídy docházel k psychologce i psychiatrice. Protože byl zlý na spolužáky, byl umístěn do dětské psychiatrické léčebny. Podíl na chování syna měl dle navrhovatelky manžel, který jej týral. Soužití s manželem nebylo lehké ani pro navrhovatelku, proto si koupila dům na adrese S., kde se synem žila. Soužití nebylo ideální, nadával jí, házel po ní věci. Na začátku roku 2013 ji začal napadat fyzicky, bil ji do hrudníku, do krku, do hlavy. Opakovaně to hlásila na policii, věci byly předávány k přestupkovému řízení. Zranění si nechávala ošetřit u lékaře, ale tajila, že jí je způsobil syn. To, že si syn našel podnájem v M., se do jeho chování nepromítlo, neb do domu stále docházel. Nejprve, když tam navrhovatelka nebyla, později i když byla doma, a to stále častěji. Např. na podzim byl doma každý víkend a několikrát i v týdnu.“ Uvedený soud prvního stupně návrhu na nařízení předběžného opatření, kterým by byl odpůrci uložen zákaz vstupu do společného obydlí na adrese S., usnesením ze dne 20. března 2014, č. j. 24 Nc 1351/2014-19, vyhověl.

K odvolání státního zastupitelství věc přezkoumal odvolací soud, tj. Krajský soud v Brně, a rozhodnutí okresního soudu usnesením ze dne 16. dubna 2014, č. j. 70 Co 14/2014-40, potvrdil. Dospěl k závěru, že „navrhovatelka s odpůrcem bydlí“. Vyšel přitom z úředního záznamu o podání vysvětlení ze dne 13. března 2013, v němž navrhovatelka uvedla, že „syn má trvalý pobyt u manžela, ale bydlí se mnou“; z úředního záznamu o podání vysvětlení ze dne 16. září 2013, v němž navrhovatelka uvedla „šel přímo do svého pokoje, kde má osobní věci“; z úředního záznamu o podání vysvětlení ze dne 3. března 2014, v němž navrhovatelka uvedla „dále jsem mu řekla, aby si uklízel svůj pokoj a udělal si tam pořádek“ a konečně z úředního záznamu o podání vysvětlení ze dne 4. března 2014, kde navrhovatelka uvedla, že „dnes syna vpustila do domu, kde byl na internetu“. Odpůrce si sice našel podnájem, ale bylo evidentní, že se nezdržoval pouze v něm, ale přes snahy navrhovatelky mu v tom zabránit pravidelně docházel na adresu S., kde má svůj pokoj a chová se zde „jako doma“, jí jídlo z lednice, „surfuje na internetu“, navrhovatelkou je mu vytýkáno, že si neuklízí svůj pokoj.

Proto odvolací soud dospěl k závěru, že „je na místě aplikovat právě ustanovení § 753 občanského zákoníku.“

V případě, že se účastník řízení bude domáhat stanovení povinnosti odpůrci zdržet se nežádoucí sledování nebo obtěžování navrhovatele, nemusí tvrdit, že účastníci mají společné obydlí. Jeho tvrzení se omezí na to, jakým způsobem jej odpůrce obtěžuje, jak probíhá jeho sledování.

Pokud jde o výrok rozhodnutí, respektive uvedení toho, co navrhovatel sleduje (§ 42 odst. 4 o.s.ř.), pak stačí, když si navrhovatel vybere z možností daných ustanovením § 405 odst. 1 z.ř.s. a tato možnost nebude v logickém rozporu s popisem rozhodujících skutečností. Soud by pak dle mého názoru z důvodu právní jistoty měl do výroku pojmout údaj o době trvání předběžného opatření, a to nejlépe uvedením dne, kdy předběžné opatření končí. Poté je totiž účastníkům řízení jasné nejen to, kdy je odpůrce oprávněn vrátit se do společného obydlí, případně od kdy se může znovu začít setkávat s navrhovatelem, ale také to, do kdy musí navrhovatel podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření dle § 410 odst. 1 z.ř.s.

Návrh na nařízení předběžného opatření považují pro rozhodnutí za naprosto stěžejní. Soud totiž, stejně jako policie při provedení vykazání,⁸⁶ při svém rozhodnutí odhaduje riziko budoucího útoku. Předpoklady pro vykazání policií a rozhodnutí o předběžném opatření podle § 400 a násl. z.ř.s. tak jsou obdobné, avšak vyjma stalkingu. Naprosto stěžejní je ovšem fakt, že soud, na rozdíl od policie, která provede vykazání na základě skutečností zjištěných na místě samém, nemá k dispozici nic jiného než návrh a k němu připojené listiny (srov. § 75 odst. 3 o.s.ř.), případně zjištění, která si je schopen ve lhůtě 48 hodin zajistit (§ 21 a 404 z.ř.s.). Pokud v návrhu nefiguruje jakési určení, jakým směrem má soud zaměřit svou pozornost, nemůže být navrhovatel úspěšný.⁸⁷

3.2.3 Rozhodnutí o návrhu, který neměl náležitosti podle předchozí právní úpravy

Návrh na předběžné opatření, který neobsahoval všechny náležitosti nebo který byl nesrozumitelný anebo neurčitý, předseda senátu nemohl odmítnout, pokud pro tyto nedostatky nebylo možné pokračovat v řízení. Ustanovení § 75a odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 totiž vylučovalo aplikaci prvního odstavce stejného ustanovení, podle něhož předseda senátu

⁸⁶ Viz § 44 a násl. PolČR.

⁸⁷ Navrhovatel například uvede, že spolupracuje s intervenčním centrem. Soud pak může od intervenčního centra zjistit potřebné údaje. Pokud navrhovatel uvede, že byl odpůrce vykázán policií, soud si připojí policejní spis apod.

naopak mohl jakýkoli jiný nesrozumitelný apod. návrh odmítnout, a to aniž by navrhovatele vyzýval dle § 43 o.s.ř.

Soudy v takových případech nedostatky návrhu mohly odstranit operativně, a proto předvolávaly navrhovatele a návrh doplňovaly, nebyla to však jejich povinnost stanovená zákonem. Postup soudů byl proto nejednotný. Navíc bylo možné zjistit, kdo si tzv. dá práci a pokusí se odstranit nedostatky návrhu a kdo nikoli. Pokud návrh nebyl doplněn, zůstal nesrozumitelný nebo neurčitý a pro tento nedostatek nebylo možné pokračovat v řízení, byl návrh zamítnut. Zpravidla nedostatek spočíval v nedostatku vyličení rozhodujících skutečností.

3.2.4 Rozhodnutí o návrhu, který nemá náležitosti podle nové právní úpravy

Podle ustanovení § 402 odst. 2 z.ř.s. „neobsahuje-li návrh všechny náležitosti, a pro tyto vady není možné o návrhu rozhodnout, soud vyzve navrhovatele vhodným způsobem k doplnění návrhu a poučí ho o důsledcích nevyhovění této výzvě. Nedojde-li soudu doplnění návrhu ve lhůtě pro rozhodnutí nebo není-li možné navrhovatele vhodným způsobem ve lhůtě pro rozhodnutí vyzvat k doplnění návrhu, soud návrh odmítne. O tom musí být navrhovatel poučen. Ustanovení o opravení nebo doplnění podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti nebo které je nesrozumitelné nebo neurčité, se nepoužije.“

Vzhledem k tomu, že na rozhodnutí má soud 48 hodin, ne vždy se mu podaří navrhovatele kontaktovat, a i pokud se mu to podaří, ne vždy stihne navrhovatel reagovat. I v takovém případě soud návrh odmítne. Pakliže by soud výzvu k doplnění návrhu posílal poštou v den, kdy je návrh podán na soud, musel by lhůtu k doplnění stanovit jako obratem. Jestliže by zásilka došla navrhovateli druhý den po odeslání, resp. on by si ji v tento den převzal, musel by reagovat ještě v ten samý den, jinak by byl návrh odmítnut. Soud však může postupovat stejně jako doposud, tedy předvolat si navrhovatele a návrh s ním doplnit. Jestliže je mu známo telefonní číslo navrhovatele, může jej vyzvat i telefonicky a o průběhu hovoru učinit úřední záznam ve spise. Pokud se navrhovateli nedovolá, návrh odmítne.

Navrhovateli pak samozřejmě nic nebrání v tom podat nový, již perfektní, návrh. Mám za to, že je-li navrhovatel zastoupen advokátem, případně je obsahem spisu telefonický kontakt na navrhovatele, je povinností soudu navrhovatele k doplnění návrhu vyzvat, jelikož jde o součást jeho práva na soudní ochranu. Tento názor se promítl i do rozhodovací praxe Krajského soudu v Brně. V usnesení ze dne 20. května 2014, č. j. 70 Co 17/2014-19, soud uvedl, že „soud prvního stupně postupoval nesprávně, když za situace, kdy dospěl k závěru, že návrh je neúplný, nevyzval navrhovatelku k doplnění návrhu s poučením o důsledcích

nevyhovění výzvě.“ Nešlo totiž o případ, kdy by nebylo možné navrhovatele vhodným způsobem ve lhůtě pro rozhodnutí vyzvat. Navrhovatelka byla zastoupena advokátkou, kterou bylo možné vyzvat k doplnění telefonicky, případně elektronickou cestou. Změnil tak usnesení soudu prvního stupně, že návrh na nařízení předběžného opatření se neodmítá. Z uvedeného plyne, že návrh by měl obsahovat zákonem stanovené náležitosti, neobsahuje-li je, ale obsahem návrhu, případně obsahem připojených, či získaných důkazů, je telefonický, či elektronický kontakt (e-mail, datová schránka) na navrhovatele, případně je navrhovatel zastoupen advokátem, je povinností soudu pokusit se o odstranění vad podání. Nepodaří-li se vady odstranit, jde tento fakt k tíži navrhovateli.

3.2.5 Návrh na nařízení předběžného opatření podle právní úpravy v Kalifornii

Rozhodování o předběžných opatřeních dle § 400 a násl. z.ř.s. je nejbližší dočasné omezující opatření (Temporary Restraining Order), proto popíše návod pro navrhovatele, jak postupovat, pokud se domáhají nařízení tohoto opatření. Návod popsany na webových stránkách California Judicial Branch považují za inspirativní.⁸⁸ Není plný komplikovaných frází, ale je výstižný a pochopitelný. Kladně hodnotím to, že ve formulářích specifikovaných níže je navrhovatel naveden k tomu, které skutečnosti jsou rozhodné a výrok, jež má soudu navrhnout, pouze vybírá z nabízených možností.⁸⁹

V případě dočasného omezujícího opatření by měl být postup ohrožené osoby následující:⁹⁰

1. krok – vyplnit návrh a další formuláře
2. krok – podat návrh na soud
3. krok – doručit návrh odpůrci
4. krok – připravit se na jednání soudu a dostavit se tam
5. krok – postup po jednání soudu

V rámci prvního kroku si ohrožená osoba přečte formulář Form DV-505-INFO, který obsahuje návod jak podat a vyplnit návrh. Formulář je dostupný nejen v angličtině, ale také ve španělštině, čínštině, korejštině a vietnamštině. Obsahuje seznam formulářů, které člověk musí vyplnit. Následně osoba vyplní formuláře:

⁸⁸ *Forms & Rules* [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.courts.ca.gov/forms.htm?filter=DV>>.

⁸⁹ Formuláře a komentář k nim jsou rovněž obsahem publikace SAMUELS, M. Dee, MANDABACH, Frederick A. *Practice Under the California Family Code. Dissolution, Legal Separation, Nullity*. California: Continuing Education of the Bar, 2008, s. 462 – 574.

⁹⁰ Blíže srov. *Ask for a Restraining Order* [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.courts.ca.gov/1264.htm>>.

1) Návrh na vydání omezujícího opatření ve věcech domácího násilí (Request for Domestic Violence Restraining Order, Form DV-100), souhlas se sdělením osobních údajů, oznámení soudního jednání (Notice of Court Hearing, Form DV-109) a dočasné omezující opatření (Temporary Restraining Order, CLETS — TRO, Form DV-110).

2) V případě, že navrhovatel potřebuje více místa ve formuláři, aby vylíčil rozhodující skutečnosti (popsal, proč navrhuje vydání omezujícího opatření), pak vyplní ještě formuláře označené jako popis násilí (Description of Abuse, Form DV-101) či dodatečná strana (Additional Page, Form MC-020).

3) Pokud má s odpůrcem děti, které před ním chce chránit, je potřeba vyplnit návrh na úpravu výchovy a styku (Request for Child Custody and Visitation Orders, Form DV-105), na řízení o výchově a styku (Child Custody and Visitation Order, DV-140) a připojit je k návrhu nařízení dočasného omezujícího opatření ve věci domácího násilí (Form DV-110).

4) Bude-li požadovat výživné na dítě nebo výživné manžela, pak je třeba vyplnit prohlášení o příjmech a výdajích (Income and Expense Declaration, Form FL-150) nebo zjednodušené finanční prohlášení [Financial Statement (Simplified) Form FL-155].

Stěžejní je formulář DV-100, Request for Domestic Violence Restraining Order, ve kterém navrhovatel vyplní své osobní údaje včetně telefonního čísla a emailové adresy a údaje týkající se odpůrce. Zvolí, zda chce chránit i členy své rodiny či domácnosti, uvede jejich jméno, vztah, věk, údaj o tom, zda žijí s navrhovatelem. Dále zvolí jednu z nabízených možností vztahu účastníků (manželé, bývalí manželé, partneři, žili spolu, žijeme spolu, pokrevní příbuzní, chodili spolu). Vyplní, zda spolu mají účastníci děti mladší než 18 let, jejich jména a datum narození. Dále je třeba zaškrtnout, zda účastníci vedou další řízení a jaká (rozvod, trestní věc, výchova a výživa nezletilých dětí, další). Důležitou částí návrhu je výběr opatření, které, či která navrhovatel požaduje.

Může vybrat mezi opatřeními týkajícími se:

- 1) chování odpůrce (Personal Conduct Orders),⁹¹
- 2) přiblížení se k určitému místu (Stay-Away Order),⁹²
- 3) opuštění určité adresy (Move-Out Order),⁹³

⁹¹ V rámci opatření týkající se chování odpůrce je možnost výběru mezi variantou, povinnost zdržet se útoků, hrozeb, sexuálního napadání, mlácení, obtěžování, stalkingu, ničení majetku, rušení klidu, omezování pohybu.

⁹² Navrhovatele, jeho domu, místa, kde pracuje, jeho školy, auta, školy, či školky do které chodí děti, každé z osob, u nichž navrhovatel uvedl, že se jich má omezující opatření týkat.

- 4) držení zbraně (Guns or Other Firearms and Ammunition),⁹⁴
- 5) nahrávání komunikace mezi účastníky (Record Unlawful Communications),
- 6) držení zvířete a povinnosti nepřibližovat se k němu (Animals: Possession and Stay-Away Order),⁹⁵
- 7) výchovy a styku s dětmi (Child Custody and Visitation),⁹⁶
- 8) výživného na dítě (Child Support),⁹⁷
- 9) kontroly majetku (Property Control),⁹⁸
- 10) úhrady dluhů (Debt Payment),⁹⁹
- 11) omezení nakládání s majetkem (Property Restraint),¹⁰⁰
- 12) výživného na manžela (Spousal Support),¹⁰¹
- 13) nákladů zastoupení (Lawyer s Fees and Costs),¹⁰²
- 14) programu pro násilné osoby (Batterer Intervention Program).¹⁰³

⁹³ Pokud odpůrce žije s navrhovatelem, který chce, aby odpůrce opustil dům, musí navrhnout tuto variantu a specifikovat adresu, kam odpůrce nesmí, přičemž je třeba tvrdit, na základě jakého právního titulu navrhovatel žije na tomto místě.

⁹⁴ V této části musí navrhovatel tvrdit, zda má či nemá odpůrce zbraň, případně uvést, že tuto informaci nemá.

⁹⁵ Návrh, aby soud nařídil výlučné držení, péči a kontrolu nad zvířaty, která navrhovatel specifikuje, a aby se odpůrce musel zdržovat určitý počet yardů daleko od těchto zvířat, nemohl je vzít, prodat, odvézt, nebo jinak s nimi disponovat, Navrhovatel musí specifikovat důvod, proč mají být zvířata s ním.

⁹⁶ Zde navrhovatel ztáhne jednu z variant: a) nemám rozhodnutí o výchově a styku s dítětem a požaduji jej, b) mám rozhodnutí o výchově a styku a chci jej změnit. Zde si můžeme všimnout jednoduché terminologie, pochopitelné pro účastníky řízení: mám rozhodnutí a chci jej změnit. V případě, že navrhovatel požaduje toto rozhodnutí, musí ještě vyplnit formulář žádosti o nařízení výchovy a styku s dítětem (DV 105, Request for Child Custody and Visitation Orders). Je rovněž možné, aby navrhovatel a druhý rodič sdělili soudu, že chtějí být „rodiči dle zákona“. V takovém případě vyplní formulář označený jako dohoda a rozhodnutí o rodičovství, volně přeloženo prohlášení rodičovství (DV-180, Agreement and Judgment of Parentage). Jde o formulář prohlášení o rodičovství, kterým rodiče (tj. navrhovatel a odpůrce) žádají soud, aby vydal rozhodnutí o tom, že jsou zákonnými rodiči (vzdávají se tím práva na soudní řízení v této věci a na příkaz k provedení DNA testů) a berou na sebe zároveň povinnosti rodičů (platit výživné atd.). Například svobodná matka se svým přítelem vychovávají společně dítě, ale muž není označen v rodném listě dítěte, aby navrhovatelka mohla pobírat sociální dávky. Poté se řeší předběžné opatření a navrhovatelka si uvědomuje, že na výživném získá víc, než na sociálních dávkách a odpůrce si uvědomuje, že chce být uveden jako otec dítěte, aby se s ním mohl stýkat. Blíže srov. *Agreement and Judgment of Parentage* [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.courts.ca.gov/documents/dv180.pdf>>.

⁹⁷ Navrhovatel vybírá z možností, může vybrat i více než jednu: a) odpůrci nebylo nařízeno platit výživné a požaduji toto rozhodnutí, b) bylo rozhodnuto o výživném a chci je změnit, c) pobírám nebo žádám sociální dávky. V případě, že navrhovatel vyplní tyto kolonky, pak musí vyplnit formulář příjem a výdaje (Income and Expense Declaration) nebo finanční prohlášení (FL-155, Financial Statement).

⁹⁸ Navrhovatel může navrhnout, aby soud rozhodl, že jen on je dočasně oprávněn užívat, držet a kontrolovat majetek, jenž specifikuje.

⁹⁹ Navrhovatel může navrhnout, aby soud nařídil odpůrci hradit v průběhu trvání omezujícího opatření závazky, které identifikuje osobou věřitele, měsíční splátkou, číslem účtu.

¹⁰⁰ Sezdané osoby, či osoby žijící v registrovaném partnerství mohou žádat o nařízení opatření, kterým je odpůrci uloženo nepůjčit, neprodat, nezbavit se majetku, nezničit jej, vyjma obvyklých záležitostí nebo v případě ohrožení života, a také povinnost informovat navrhovatele o větších výdajích a vysvětlit jejich důvod soudu.

¹⁰¹ V případě osob žijících v manželství či registrovaném partnerství, kdy doposud nebylo odpůrci uloženo platit výživné, je možné žádat výživné na manžela. Je třeba vyplnit formulář prohlášení o příjmech a výdajích (FL-150, Income and Expense Declaration) přede dnem jednání soudu.

¹⁰² Navrhovatel může žádat, aby odpůrce hradil jeho náklady.

Formulář obsahuje informaci o tom, které skutečnosti jsou považovány za rozhodné, respektive poučení o tom, že navrhovatel musí popsat, jak jej odpůrce týrá, s tím, že týráním (zneužitím) je míněno úmyslné působení zranění, pokus o působení zranění, působení odůvodněných obav z hrozícího vážného zranění, pronásledování, ničení osobního majetek. Zneužití může být mluvené, psané, fyzické.¹⁰⁴

Navrhovatel musí vyplnit datum posledního útoku, jména osob, které byly přítomny, popis toho, jak odpůrce napadl navrhovatele nebo jeho děti. Zda odpůrce použil nějakou zbraň a k jakým konkrétním zraněním došlo. Zda přijela policie, pokud ano, jestli bylo vydáno omezující opatření v případě hrozícího útoku (Emergency Protective Order), koho chrání, zda navrhovatele nebo odpůrce. Pokud došlo k dalšímu napadení, potom je třeba, aby si navrhovatel vyplnil dodatečný list papíru nebo formulář DV-101.

V případě, že navrhovatel požaduje, aby byly chráněny další osoby, musí je blíže identifikovat a specifikovat důvod, proč jim má být ochrana poskytnuta.

Z popsaného je evidentní, že soubor formulářů je komplexní. Navrhovatel si již na začátku ujasňuje své požadavky nejen na ochranu, ale také na rozhodnutí ohledně nezletilých dětí, výživného, placení společných dluhů, omezení nakládání s majetkem, je srozuměn s faktem, že pro projednání trvalého předběžného opatření bude nařízeno jednání.

Formuláře jsou odlišné od našich formulářových žalob v tom, že de facto obsahují údaje, které stačí jen vybrat označením příslušné kolonky. Tudíž by se nemělo stát, že návrh bude nepřezkoumatelný nebo neúplný. Rovněž skutková tvrzení, která navrhovatel uvede, budou taková, jaká potřebuje soud, účastníci zbytečně nebudou uvádět skutečnosti, které pro posouzení nároku nejsou podstatné.

Pokud srovnám tvrzení, která musí být obsažena v návrhu dle kalifornské a naší právní úpravy, pak tato jsou podle mne naprosto totožná. Je třeba podrobně specifikovat poslední útok, kterého se násilná osoba dopustila. Ostatní útoky již nemusí být popsány tak podrobně, ale musí být specifikovány a časově zařazeny, aby bylo zřejmé, že jde o domácí násilí (útoky se opakují).

Závěrem se vyjádřím k tomu, co považuji na právě popsaném za inspirativní pro naši právní úpravu, resp. její aplikaci. V případě, že je člověk zasažen domácím násilím, potřebuje informace, informace o tom, jak postupovat, potřebuje znát posloupnost kroků a být informováno tom, co tyto kroky vyvolají. U nás komplexní informace poskytují, resp. mají

¹⁰³ Navrhovatel může požádat soud, aby uložil odpůrci povinnost zúčastnit se programu pro násilné osoby, který trvá 52 týdnů, a předložit důkaz o jeho absolvování.

¹⁰⁴ Pro kompletní definici se odkazuje na § 6203 a 6320 zákona o rodině.

poskytovat Intervenční centra. Osoba ohrožená domácím násilím tudíž musí získat informace o tom, že se má na intervenční centrum obrátit. Tuto informaci získá, když přivolá k některému z incidentů policii. Jsou však lidé, kteří policii volat nechtějí. Za této situace mohou informace získat tak, že do vyhledávače na internetu zadají vyhledávat „domácí násilí“. Může se rovněž stát, že člověk se nechce obrátit ani na intervenční centrum, prostě proto, že nevěří ani policii, ani sociálním službám, neboť se v nich zklamal, věří jen sobě a soudu. Potom se dostává do svízelné situace, protože ucelený návod, jak postupovat na stránkách soudu ani daného rezortu, tedy stránkách ministerstva spravedlnosti prostě nenajde. Zde vidím nikoliv nedostatek naší právní úpravy, jako spíše technické stránky věci. Řešením by bylo informace poskytnout minimálně na stránkách ministerstva spravedlnosti, ještě lépe potom jak na stránkách ministerstva spravedlnosti, tak na stránkách soudů. Nemusí jít o stejný systém jako v Kalifornii, tedy systém formulářů. Osobně preferuji jinou cestu, tedy vysvětlení v jednoduché formě spolu se vzorovým návrhem. Tento systém je nám bližší než formulářové žaloby. Osobně mám zkušenost s elektronickými platebními rozkazy a musím říci, že není pozitivní. Formulářová žaloba vede žalobce ke zjednodušení, návrhy obsahují nedostatečná skutková tvrzení. Reakcí na tuto skutečnost je potom odmítnutí návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu soudem prvního stupně, což logicky vede k podání odvolání a ve většině případů ke zrušení rozhodnutí o odmítnutí návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu. Odvolací řízení potom s sebou přináší časovou zátěž pro žalobce. Proto mám za to, že z formulářových podání specifikovaných shora je vhodné čerpat inspiraci, pokud jde o vzory pro účastníky a dále v tom, že domácí násilí nekončí vydáním předběžného opatření a že předběžné opatření nevyřeší celou rodinnou situaci. Je to jeden ze střípků mozaiky, kterou je třeba složit. Nemusí jít vždy o provázanost zákonných ustanovení. Dobrá praxe může fungovat i při špatné právní úpravě. Pokud například v rodině s nezletilými dětmi je násilnou osobou otec a násilí je páčáno na matce, rodiče žijí v manželství, potom je vedle návrhu na nařízení předběžného opatření logickým krokem návrh na rozvod a úpravu poměrů nezletilých dětí. Zde je dobré, pokud soudce rozhodující o těchto návrzích reflektuje skutečnost, že je vydáno předběžné opatření, zohlední skutečnost, že v rodině dochází k domácímu násilí. Vhodným krokem je následně řešení majetkových poměrů, k jejichž řešení by soud měl přistoupit bez zbytečného otálení. Ne ve všech případech partner ohrožený násilím chce soužití ukončit, potom se nabízí práce s ohroženou osobou, dětmi a také s osobou násilnou. Na řadě míst v České republice přitom existují služby poskytované právě

osobám násilným, které jim nabízejí získání náhledu na své chování a učí je řešit modelové situace.

3.3 Účastníci řízení

3.3.1 Účastníci řízení podle předchozí právní úpravy obecně¹⁰⁵

Pro účastníky řízení podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 platila tzv. druhá definice účastníků řízení, kterou bylo možné nalézt v ustanovení § 94 odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, podle níž byli účastníky řízení „také navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje.“ Jelikož v řízení nefiguroval žalobce ani žalovaný neplatila tzv první definice účastníků dle § 90 o.s.ř. Neužila se ani definice dle § 94 odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, neboť nešlo o řízení, které by bylo možné zahájit i bez návrhu.

Vzhledem k výše uvedenému bylo potřeba zjistit, koho zákon za účastníky označuje. Definice účastníků řízení o předběžných opatřeních byla do 31. 12. 2013 obecně uvedena v § 74 odst. 2 věta první o.s.ř., dle něhož jimi byli „navrhovatel a ti, kteří by jimi byli, kdyby šlo o věc samu. Věta druhá téhož ustanovení pak definovala účastníky řízení o předběžných opatřeních podle § 76b o.s.ř. Těmi byli „navrhovatel a ten, vůči němuž návrh směřuje.“ Tato definice byla podle mého názoru speciální ve vztahu k prvně uvedené definici. K tomuto závěru jsem dospěla také analýzou případů z praxe.

Pokud by totiž po nařízení předběžného opatření následovala jako věc sama žaloba o vypořádání podílového spoluvlastnictví, tak by účastníky řízení o předběžném opatření museli být všichni podíloví spoluvlastníci coby nerozluční společníci (§ 91 odst. 2 o.s.ř.).¹⁰⁶ Někteří by přitom nemuseli být oběťmi domácího násilí ani agresory. Navíc by v době, kdy byl podán návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, navrhovatel musel tvrdit, jakou žalobu ve věci samé hodlá podat, aby se podle toho určil okruh účastníků řízení o navrhovaném předběžném opatření.

Existoval však také názor opačný, podle kterého § 74 odst. 2 věta první o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 „platí – navzdory úpravě obsažené v § 74 odst. 2 věta druhé – také v řízení o předběžném opatření podle § 76b; nařízení předběžného opatření podle § 76b totiž rovněž představuje jen předběžnou (zatímní) úpravu práv a povinností účastníků, které mohou být definitivně vyřešeny pouze rozhodnutím ve věci samé, a řízení o předběžném opatření podle § 76b se mohou zúčastnit jen ti, jejichž práva a povinnosti budou posléze (po předběžném

¹⁰⁵ Tato podkapitola byla z části publikována v monografii. Srov. ČUHELOVÁ, Kateřina. In ŠMÍD, ŠÍNOVÁ: *Rozvod manželství*, s. 109.

¹⁰⁶ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 592.

opatření) řešena v řízení podle části třetí o.s.ř.¹⁰⁷ S tímto názorem ale s ohledem na shora popsané pochopitelně nesouhlasím. Dodávám, že po vydání předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění o 31. 12. 2013 nemuselo následovat rozhodnutí ve věci samé. Tím, že byla násilná osoba vykázána ze společného obydlí na dobu jednoho měsíce mohlo být, a často také bylo, soužití, případně násilí, ukončeno.

Navzdory výše uvedenému je třeba podotknout, že ačkoli se měli účastníci řízení nazývat jako navrhovatel – ten, vůči němuž návrh směřuje, nebylo tomu tak. Soudy účastníky řízení nesprávně označovaly jako žalobce – žalovaný či navrhovatel – odpůrce.

3.3.2 Nezletilé dítě jako účastník řízení podle předchozí úpravy¹⁰⁸

V souvislosti s účastníky řízení jsme byli v minulosti v rámci aplikační praxe nuceni řešit problematickou otázku, zda může návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 podat i nezletilé dítě.

Problém spočíval v tom, že ohledně nezletilých dětí existovala zvláštní právní úprava řízení, a sice řízení ve věcech péče o nezletilé,¹⁰⁹ kdy opatrovnický soud rozhodoval mimo jiné i o výchově a výživě nezletilých dětí, úpravě styku rodičů, případně prarodičů a dětí.¹¹⁰ Opatrovnický soud mohl rozhodnout mj. také předběžným opatřením podle § 76 o.s.ř. v znění do 31. 12. 2013, kdy měl možnost omezit či jinak upravit styk rodičů a dětí. Tato úprava se mohla jevit jako úprava speciální ve vztahu k úpravě předběžných opatření dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013. Další problém, který se v situaci, kdy je účastníkem řízení nezletilé dítě, objevil, byla nutnost jeho zastoupení, pokud nemohlo samostatně jednat před soudem.¹¹¹ S tím byla spojená i jiná otázka, a sice zda může nezletilé dítě v těchto případech zastoupit jeho rodič coby zákonný zástupce.¹¹²

V ustanoveních upravujících předběžné opatření podle § 74 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 nebyla zmínka o tom, že by navrhovatelem předběžného opatření obecně ani předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 musela být zletilá osoba. Stejně nebylo určeno, že by navrhovatelem mohlo být i nezletilé dítě. Jinými slovy ohledně nezletilých dětí se zákonodárce nevymezil a výslovně neuvedl, že se na ně úprava vztahuje či nikoliv. Proto si odborná veřejnost kladla otázku, jestli je možné rozhodnout předběžným

¹⁰⁷ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 421.

¹⁰⁸ Tato podkapitola byla již publikována. Viz ČUHELOVÁ, Kateřina. Jak postupovat, pokud v rodině s nezletilými dětmi dochází k domácímu násilí? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 7, s. 253 – 259.

¹⁰⁹ Srov. § 176 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

¹¹⁰ Na tomto se nic nezměnilo ani přijetím nové právní úpravy.

¹¹¹ Srov. § 20 odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

¹¹² Srov. § 37 ZoR.

opatřením podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 i ve vztahu násilná osoba – rodič, ohrožená osoba – dítě. V praxi se přitom vyskytla rozhodnutí, která nastíněné problémy řešila diametrálně odlišným způsobem.

Některá rozhodnutí obsahovala zákaz uložený násilné osobě, jenž spočíval v zákazu setkávání se nejen s matkou, ale také s nezletilým dítětem. Pro tato rozhodnutí bylo charakteristické, že se soud v odůvodnění rozhodnutí nezabýval tím, zda matka takový návrh může za nezletilé dítě podat. Ustanovení § 37 ZoR i § 176 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 nebyla brána v potaz. Soud jednoduše do rozhodnutí pojal jako účastníka řízení i nezletilé dítě zastoupené matkou. Vycházel z toho, že účastníkem řízení je navrhovatel a osoba, proti které návrh směřuje. Šlo např. o usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 15. března 2007, č. j. 0 Nc 56/2007-24. Tímto rozhodnutím soud uložil otci povinnost zdržet se setkávání a navazování kontaktů s navrhovatelem, tj. matkou a třemi nezletilými dětmi. Všechny děti byly zastoupené matkou jakožto zákonnou zástupkyní. V tomto případě otec napadal matku i děti, kterým bylo v době rozhodování 8, 16 a 17 let. Rodiče dětí byli rozvedení, děti byly svěřeny do výchovy matky a nad výchovou byl stanoven dohled z důvodu trestné činnosti, které se na dětech dopouštěl otec. Bylo prokázáno, že otec napadal jedno z nezletilých dětí a matku. Za toto jednání byl pravomocně odsouzen.

Určitou modifikací pak bylo rozhodnutí Okresního soudu Brno-venkov ze dne 5. prosince 2008, č. j. Nc 3409/2008-8. V tomto případě podaly návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 matka [navrhovatelka a)] s její nezletilou sedmnáctiletou dcerou [navrhovatelka b)], která byla zastoupena matkou. Domáhaly se uložení povinnosti násilné osobě, partnerovi navrhovatelky a), aby nevstupoval do společného obydlí a zdržel se setkávání s navrhovatelkou b). Násilná osoba nebyla rodičem nezletilé a násilí směřovalo proti oběma navrhovatelkám. Soud prvního stupně návrhu v celém rozsahu vyhověl. Odvolací soud, v tomto případě Krajský soud v Brně, rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil usnesením ze dne 24. února 2009, č. j. 13 Co 40/2009-48.

Druhou skupinu případů tvořila rozhodnutí, kdy soudy vyloučily rozhodnutí o výchově a výživě nezletilého k samostatnému projednání a rozhodnutí podle § 112 odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, tj. odpadly důvody pro spojení věci. Pro tato rozhodnutí bylo charakteristické, že soudy se otázkou dětí zabývaly, odůvodňovaly svá rozhodnutí i objasňovaly, proč nerozhodly také o zákazu setkávání násilné osoby s nezletilým dítětem. Například Okresní soud ve Zlíně usnesením ze dne 23. dubna 2007, č. j. 26 Nc 801/2007-10, vyloučil k samostatnému projednání a rozhodnutí návrh matky na uložení povinnosti odpůrci

zdržet se setkávání s tříletým synem navrhovatelky a odpůrce a navazování kontaktů s ním. Usnesení odůvodnil tak, že jde o návrh za nezletilého, o kterém je příslušný rozhodovat soud péče o nezletilé podle § 176 a násl. o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

Podle některých názorů, které bych zařadila do třetí skupiny, není při nařizování předběžného opatření vhodné zasahovat do poměrů mezi agresorem, ohroženou osobou a nezletilými dětmi. To platí, pokud samy nejsou bezprostředně vystaveny ohrožení života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti. Zpravidla totiž vykazání agresora ze společného obydlí řeší i nejpálčivější problémy dětí. Soud v řízení podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 nemohl „nařizovat předběžné opatření v zájmu někoho, kdo není účastník řízení. Zde je vhodnější se obrátit se samostatným návrhem na opatrovnický soud, který je vybaven škálou oprávnění, jimiž může prozatímně zajistit ochranu nezletilců před dopady domácího násilí.“¹¹³ Ve třetí skupině případů soudy návrh zamítaly. Takto rozhodl například Okresní soud ve Znojmě, a to v usnesení ze dne 4. března 2008, č. j. 12 Nc 2151/2008-19. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že nezletilá sedmnáctiletá dcera násilné osoby není účastnicí řízení. Matka se měla dle názoru tohoto soudu domáhat ochrany nezletilé a úpravy poměrů k její osobě u opatrovnického soudu.

Obdobně rozhodl Okresní soud v Blansku usnesením ze dne 30. ledna 2009, č. j. 30 Nc 1/2009-6, kdy zamítl návrh, kterým se matka domáhala nařízení předběžného opatření. Požadovala, aby byl otci uložen zákaz přiblížení se k nezletilému synovi podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013. Rozhodnutí soud prvního stupně odůvodnil mimo jiné tím, že návrh může podat podle § 74 odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 jen osoba ohrožená domácím násilím, a tudíž navrhovatelka jej nemohla podat za nezletilého. Rozhodnutí bylo následně potvrzeno usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 27. března 2009, sp. zn. 37 Co 144/2009. Odvolací soud v odůvodnění krom jiného řekl, že násilné osobě je možné uložit určitá omezení, ale jen ve vztahu k navrhovateli. Navrhovatelka tedy dle něj nemohla požadovat uložení této povinnosti též ve vztahu k nezletilému synovi, neboť ten navrhovatelem nebyl.

S ohledem na nejednoznačnost právní úpravy bylo nutné provést její výklad. Při čistě jazykovém výkladu § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 interpret nespátřil překážku pro podání takového návrhu, potažmo následně jeho vyhovění. Jazykový výklad je však potřeba

¹¹³ VLÁČIL, David. K některým praktickým aspektům rozhodování civilního soudu při ochraně před domácím násilím a jeho spolupráce s policejními orgány. In KOUKOLÍK, František (ed). *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 84.

považovat pouze za „prvotní přiblížení se právní normě, jejímu obsahu.“¹¹⁴ Vzhledem ke skutečnosti, že právním předpisem zákonodárce sleduje určité společenské účely, a proto právě bez pochopení účelu právního předpisu jej není možné správně interpretovat, bylo nutné pokračovat s teleologickým výkladem.

Nejprve budu operovat s teleologickým výkladem subjektivním, který vychází z účelu zákona, jenž je vyvoditelný z historie jeho vzniku, která zpravidla bývá nastíněna v důvodové zprávě. Důvodová zpráva k předmětné právní úpravě praví, že „návrh zákona klade za cíl řešit jev, který je obecně znám pod pojmem domácí násilí, a to prostřednictvím jasně formulované vůle státu ochránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, tedy jednoho člena společného obydlí vůči druhému, a to zejména prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázaní z místa, v němž spolu žijí.“¹¹⁵ Odpovědnost za násilné jednání byla přenesena na násilnou osobu, která do budoucna ponese následky za své společensky nepřijatelné jednání. Navrhovaná právní úprava chtěla deklarovat, že nebude tolerovat žádné násilí, ani to, ke kterému dochází v soukromí ve vztahu blízkých osob. Měla v úmyslu poskytnout osobám ohroženým domácím násilím takové právní prostředky ochrany, aby se mohly psychicky a sociálně zkonsolidovat a řešit svou situaci.

Pokud bychom provedli teleologický výklad jen po přečtení důvodové zprávy, museli bychom dospět k závěru, že ohledně nezletilých dětí takto rozhodnout lze, tj. že lze vydat předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 a násilné osobě uložit povinnost zdržet se setkávání s nezletilým navrhovatelem Prvotním účelem zákona je totiž ochránit ohroženou osobu.

Zákon č. 135/2006 Sb. se ale nenacházel tzv. ve vzduchoprázdnu, nýbrž bylo nutné jej konfrontovat s obsahem celého právního řádu v předmětném období a zjistit vztah provedených změn ve vztahu k normativnímu okolí. Jinými slovy, provést tzv. screening obsahu relevantních částí právního řádu. V této souvislosti se nabízel zejména exkurz do PolČR. Podle § 44 odst. 1 PolČR „lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou („společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.“ Mezi povinnostmi vykázané

¹¹⁴ HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 43. Viz též náleží Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

¹¹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb.

osoby patřila, a vlastně i stále patří, také povinnost „zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou“ [§ 45 odst. 1 písm. c) PolČR].

Ohroženou osobou přitom může být i nezletilé dítě. Podle stanoviska Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra k postupu policie vůči dítěti – svědkovi domácího násilí z června roku 2010¹¹⁶ totiž policie nezletilé dítě brala, a stále bere, jako ohroženou osobu. To i za situace, kdy nezletilé dítě bylo tzv. jen přítomno domácímu násilí mezi rodiči. Vycházejí přitom z faktu, že „ze stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru (EHSV) Děti jako nepřímé oběti domácího násilí z roku 2006, jednoznačně vyplývá závěr, že děti, které jsou svědky domácího násilí, jsou vždy také oběťmi domácího násilí.“¹¹⁷ Stanovisko se zabývá také tím, zda je ohledně nezletilých dětí nutné volit zvláštní procesní postup. Dospívá k závěru, že nikoliv, neboť „režim vykazání je bezformální, nepodléhá žádnému procesnímu předpisu, a není proto nutné řešit případné zastoupení dítěte a kolizní situaci, do které by se mohli dostat jeho zákonní zástupci.“¹¹⁸

Z uvedeného je zřejmé, že byla-li násilná osoba vykazána policií, která jako osobu ohroženou pojala nezletilé dítě, nesměla násilná osoba s tímto nezletilým dítětem po dobu trvání vykazání¹¹⁹ navazovat kontakty. Na druhou stranu policie nebyla a není svázána procesními pravidly takovým způsobem, jak je tomu u soudce, který musí respektovat formální pravidla. Zde tkvělo jádro problému. Všichni věděli, že nezletilé dítě je třeba před domácím násilím ochránit. Otázkou ale bylo jak onu ochranu zajistit. Pro policii zákonodárce zvolil postup neformální, kdy vykazání učinil úkonem faktickým. Odklonil se tak od původní úpravy, kdy bylo vykazání formálním úkonem.¹²⁰

Postup soudu v obecné rovině byl a je postupem formálním. V rámci řízení ve věcech péče o nezletilé byla procesní úprava zakotvena v § 176 a násl. o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013. Věci, které se týkaly nezletilých dětí, zejména jejich výchovy a výživy, o kterou v případech domácího násilí také jde, projednávala, a je tomu tak ostatně i nyní, speciální oddělení soudů, tj. oddělení péče o nezletilé. Pokud jde o výchovu a výživu nezletilých a také o styk rodičů s nezletilými dětmi, tak šlo a stále jde o řízení nesporná, ovládaná oproti řízením sporným

¹¹⁶ Č. j. MV/OBP-P-2010

¹¹⁷ LINHART, Martin. *Dítě jako svědek domácího násilí* [online]. domacinasili.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/files/files/metodika_dite_svedek_dn.pdf>.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ 10 dnů. Srov. § 44 odst. 2 PolČR.

¹²⁰ § 21a a násl. zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

zásadou vyšetřovací. Za náležité zjištění skutkového stavu procesně odpovídal a stále odpovídá soud, nikoli účastníci, ty břemeno tvrzení ani břemeno důkazní netíží.¹²¹

V těchto řízeních žádný z rodičů nemohl zastoupit své dítě, jestliže by se jednalo o právní jednání, při kterých by se mohly střetnout zájmy dětí stejných rodičů nebo kdy by se mohlo do konfliktu dostat blaho dítěte a jeho rodiče. Jestliže dítě nemohl zastoupit žádný z jeho rodičů, byl mu ustanoven opatrovník, jenž jej měl zastupovat, a to buď jen při určitém právním jednání anebo v rámci celého řízení. Zpravidla se jednalo o OSPOD.¹²² V těchto řízeních měl být maximálním možným způsobem chráněn zájem nezletilých dětí, což samozřejmě platí i do budoucna. V praxi za této situace rozhodující soudce dal podnět opatrovnickému soudu k ustanovení opatrovníka. Teoreticky mohl hmotněprávního opatrovníka dle § 37 ZoR ustanovit i soudce rozhodující o předběžném opatření dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, ale muselo to být v souladu s rozvrhem práce. Tak tomu ale zpravidla nebylo, neboť o těchto předběžných opatřeních rozhodovali soudci v rámci dosažitelnosti. Přitom nešlo jen o opatrovnické soudce, ale zpravidla o všechny občanskoprávní soudce daného soudu.

Pokud shrnu tyto dílčí poznatky, pak mám za to, že při snaze nalézt odpověď na položenou otázku bylo třeba jít cestou zajištění ochrany nezletilého dítěte. Otázkou zůstává, zda maximální ochranu zajistil soud tím, že řízení ve věci nezletilého dítěte vyloučil k samostatnému projednání a rozhodnutí před opatrovnickým soudem. Myslím si, že nikoliv.

Pakliže porovnám účel předběžných opatření dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 a předběžných opatření vydávaných ve věcech péče o nezletilé dle § 76 odst. 1 písm. f) o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, mám za to, že u obou ustanovení šlo zákonodárci v podstatě o totéž. V obou případech měl za cíl zajistit ochranu slabšího, kterým je ohrožená osoba a nezletilé dítě. Tato ochrana, pokud má být účinná, ovšem musí být rychlá. Proto také zákonodárce u předběžných opatření dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 stanovil, že o tomto předběžném opatření musí soud rozhodnout bezodkladně, resp. nejpozději do 48 hodin.¹²³ Pokud by byla ochrana daná § 76 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, kdy opatrovnický soud rozhodoval (a rozhoduje) o styku, dostatečná, stačila by ona. Pokud nikoliv, pak v zorném úhlu popsaného bylo namíste aplikovat úpravu § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

¹²¹ WINTEROVÁ, Alena. In ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 35.

¹²² Srov. § 37 odst. 1 a 2 ZoR.

¹²³ Srov. § 75c odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

A ještě jeden argument – pokud bylo o dítěti i zletilé osobě, obou obětech domácího násilí, rozhodnuto jedním soudcem v jednom rozhodnutí, mám za to, že nebyl vytvořen prostor pro dvojkolejnost rozhodování. Ta je vždy negativní, neboť prolamuje důvěru v právní jistotu. Pokud bylo rozhodováno o nezletilém dítěti opatrovnickým soudem podle § 76 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 a o zletilé osobě (matce) nikoliv soudem opatrovnickým, a to podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, mohlo k oné dvojkolejnosti rozhodování docházet. Za stejných skutkových okolností mohlo být ve vztahu mezi zletilými osobami návrhu vyhověno a ve vztahu mezi zletilou násilnou osobou a nezletilou osobou ohroženou domácím násilím mohl být návrh zamítnut, neboť každý z rozhodujících soudců mohl posoudit stejné skutkové okolnosti odlišně. Nehodnotím případ, kdy skutkové okolnosti byly odlišné ve vztahu matka (ohrožená osoba) a otec (násilná osoba) a ve vztahu dítě (ohrožená osoba) a otec (násilná osoba). Násilí totiž mohlo směřovat jen vůči matce, k dítěti nemuselo směřovat vůbec a dítě ostatně ani nemuselo vědět o násilí, které otec páchá na matce.¹²⁴

Nyní se dostávám k systematickému výkladu. Ustanovení § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 bylo ustanovením speciálním k § 76 o.s.ř. ve stejném znění, stejně jako ustanovení § 76a o.s.ř. v tomtéž znění. Posledně jmenované ustanovení však na všechny případy nebylo možné použít. Podle tohoto ustanovení předseda senátu v případě, že se nezletilé dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo byl-li jeho život či příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen, předběžným opatřením nařídil, aby bylo na nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označil. Toto ustanovení proto nebylo možné použít v případech, kdy rodiče dítěte žili ve společné domácnosti, otec byl násilnou osobou a matka situaci řešila. Odebrání dítěte matce a umístění do vhodného prostředí, např. do ústavního zařízení, jsem nepovažovala a konzistentně stále nepovažuji za vhodné. V úvahu pak přicházela aplikace § 76 o.s.ř., který byl ve vztahu k § 76a a 76b o.s.ř. (vše ve znění do 31. 12. 2013), ustanovením obecným. Soudy podle něho postupovaly v případě, že předběžným opatřením rozhodovaly o právu otce stýkat se s nezletilým dítětem, když tento styk určitým způsobem modifikovaly. Tudíž bylo možné dítě ochránit před domácím násilím dle tohoto ustanovení; samozřejmě, pokud zde byla vůle na straně soudu.

Otázkou bylo, zda tato ochrana byla stejně silná jako ochrana podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013. Podstatný byl v této souvislosti faktor času, zmíněný již výše. Podle § 75c odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 o návrhu na předběžné opatření předseda senátu

¹²⁴ I když tuto situaci vidím spíš jako výjimku než jako pravidlo, resp. za svou praxi jsem se nesetkala s tím, že by dítě o násilí nevědělo.

rozhodl bez zbytečného odkladu. Což znamená, že „jakýkoliv případný odklad (prodlení) s rozhodnutím nesmí mít za následek zmaření navrhovaného předběžného opatření a ani poškození práv, kterým má být nařízením předběžného opatření poskytnuta ochrana.“¹²⁵ V případě, že zde nebylo nebezpečí z prodlení, mohl předseda senátu o návrhu na předběžné opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 rozhodnout do 48 hodin poté, co byl podán, a o návrhu na předběžné opatření podle § 76 o.s.ř. v témže znění¹²⁶ až do uplynutí 7 dnů. Pokud tedy bylo dáno nebezpečí z prodlení, musel soud rozhodnout o předběžném opatření ihned a lhůty 48 hodin, resp. 7 dní jej neměly zajímat.

Jak to ale bylo v případě, kdy by podán návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, kterým se matka domáhala nařízení předběžného opatření, kterým by bylo násilně osobě uloženo opustit společné obydlí, zdržet se setkávání s matkou a jejím nezletilým dítětem? Zde bylo nutné vidět i to, že o tomto návrhu mohl dle rozvrhu práce rozhodovat jiný soudce než ten, který by dle rozvrhu práce rozhodoval ve věcech péče o nezletilé.¹²⁷

Pokud bychom přistoupili na myšlenku, že o všech věcech týkajících se nezletilých dětí (jejich osobních poměrů, výchovy, výživy aj.) měly rozhodovat soudy péče o nezletilé, pak pokud by byly v návrhu uvedeny věci, které se ke spojení nehodí, bylo na místě podle § 112 odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 některou věc vyloučit k samostatnému řízení. Mohla nastat situace, že návrh byl zapsán do rejstříku, ve kterém se vedla předběžná opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, anebo naopak do rejstříku oddělení péče o nezletilé. V druhém případě by vše proběhlo v zájmu nezletilého rychleji, protože by se vylučovala věc týkající se zletilé oběti domácího násilí. Takový postup ale v praxi zpravidla nefungoval, protože soud věc zapsal do rejstříku zmíněného na prvním místě. Poté došlo k vyloučení věci, která se týkala nezletilého dítěte. Mělo se postupovat tak, aby i soud péče o nezletilé mohl rozhodnout bezodkladně. Pokud byl ale takový výrok pojat do usnesení, kterým se rozhodovalo o předběžném opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, úplně bezodkladné to býti nemohlo. Soudce musel projít spis, skutková tvrzení, důkazy, poté důkazy zhodnotit a rozhodnutí napsat. Následně se spis dostal tzv. na stůl soudci péče o nezletilé a ten postupoval obdobně.

¹²⁵ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 438.

¹²⁶ Zákonodárce hovořil o návrhu na jiné předběžné opatření, od roku 2014 je lhůta pro rozhodnutí o předběžném opatření dle § 76 o.s.ř. upravena i nadále v § 75c odst. 2 o.s.ř. Lhůta pro rozhodnutí o předběžném opatření ve věcech domácího násilí pak v § 404 z.ř.s., přičemž délky těchto lhůt zůstaly zachovány.

¹²⁷ Tj. zde i o předběžných opatřeních podle § 76 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 v případě, že se týkaly nezletilých dětí.

Takové rozhodnutí tudíž nebylo bez odkladu. S vědomím uvedeného jsem považovala za rychlejší variantu rozhodnutí i ve vztahu k nezletilému dítěti předběžným opatřením podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 soudcem, který tuto agendu vyřizoval. Rozhodnutí o tomto předběžném opatření bylo rychlejší, neboť soud posuzoval jen fakt, zda je zde dáno nebezpečí ohrožení života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti či nikoli. Navíc pokud došlo k rozhodnutí jedním usnesením, a tedy i jedním soudcem, ve vztahu k matce i dítěti, odpadlo nebezpečí dvojkolejnosti rozhodování a tím právní nejistoty, kdy skutkově stejné případy nebyly rozhodovány stejně. Na účastníky řízení takové rozhodnutí působilo konzistentně.

Nyní se krátce zaměřím na procesní způsobilost účastníků občanského soudního řízení. Tato, někdy též označovaná jako způsobilost vykonávat v řízení práva a povinnosti účastníků řízení. Dle § 20 odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 „každý může před soudem jako účastník samostatně jednat (procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém má způsobilost vlastními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti.“ Způsobilost k právním úkonům řešil obč. zák. 1964, dle jehož § 9 měli nezletilí „způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.“

Při hodnocení konkrétní způsobilosti konkrétního nezletilce k určitému právnímu úkonu zákon zdůrazňoval hledisko ochrany práv třetích osob. Stavěl tedy na kritériu objektivního hodnocení přiměřenosti právního úkonu rozpoznávací a volní schopnosti odpovídající věku nezletilé fyzické osoby. To znamená, že rozhodující byl stupeň rozpoznávací a volní schopnosti náležející zpravidla nezletilým osobám určitého věku, nikoli konkrétní rozpoznávací a volní způsobilost konkrétní nezletilé fyzické osoby. Pouze v případech, kdy existoval evidentní rozpor mezi úrovní rozpoznávací a volní schopnosti přiměřené věku nezletilého a jeho skutečným stavem, bylo nutné k tomuto rozporu přihlídnout.¹²⁸ Pokud návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 podalo nezletilé dítě, kterému bylo 16 let, považoval se tento krok za svou povahou přiměřený rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku, a nebylo tak nutné zastoupení.¹²⁹

V řadě případů soudce rozhodující o předběžném opatření dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 ve svém rozhodnutí ustanovil dítěti kolizního opatrovníka podle § 29 odst. 1 věty

¹²⁸ FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 49. K nové právní úpravě srov. § 31 a násl. obč. zák.

¹²⁹ Vycházelo se přitom z toho, že takový úkon je přiměřený rozumové a volní vyspělosti dítěte, srov. § 9 obč. zák. 1964, § 20 o.s.ř.

první o.s.ř. v témže znění, neboť ustanovení opatrovníka dle tohoto ustanovení bylo možné i v situaci, když zákonný zástupce nemohl účastníka zastupovat pro střet zájmů a bylo třeba ustanovit opatrovníka. Postupem podle § 29 odst. 1 o.s.ř. se nenahrazovalo ustanovení opatrovníka soudem péče o nezletilé, jelikož pouze takto soudem jmenovaný opatrovník byl oprávněn zastupovat procesně nezpůsobilého účastníka ve všech jeho věcech a v plném rozsahu. Oproti tomu oprávnění opatrovníka ustanoveného podle § 29 odst. 1 o.s.ř. se vztahovalo jen na projednání věci, pro kterou byl ustanoven, a jen do doby, než byl nezletilému ustanoven opatrovník podle hmotného práva.¹³⁰ To ale v daném případě nevalilo, neboť opatrovníka bylo v této fázi nutné ustanovit jen pro řízení o předběžném opatření a nikoliv pro zastupování ve všech věcech.

3.3.3 Účastníci řízení podle nové právní úpravy obecně

Podle ustanovení § 6 z.ř.s. „v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je účastníkem řízení navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Účastníkem je také navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje.“ Jde o reakci na stav, kdy soudy označovaly účastníky nejednotně, např. žalobce – žalovaný, navrhovatel – odpůrce, Jana Nováková – Aleš Novák či navrhovatelka a ten, vůči komu návrh směřuje. Nejsprávnější označení, tj. navrhovatel a ten, proti kterému návrh směřuje, se mohlo však jevit jako těžkopádné.¹³¹ Vedle navrhovatele a odpůrce bude nově dalším účastníkem řízení osoba, vůči níž násilí směřuje, pokud bude odlišná od navrhovatele. Bude-li navrhovatelem, není důvod, proč ji označovat jinak, než jako navrhovatel.

Jak již bylo v této práci uvedeno, k podání návrhu na nařízení předběžného opatření ve věci domácího násilí je oprávněna nejen osoba, vůči níž násilí směřuje, ale také osoba další, která s ohroženou a násilnou osobou bydlí. Případně může návrh podat i státní zastupitelství. Jestliže je to možnost že návrh podá osoba, vůči níž násilí přímo nesměruje, nebo státní zastupitelství, musel zákonodárce zajistit, aby osoba, vůči níž násilí přímo směřuje, byla účastníkem řízení. Jinak by došlo k zásahu do jejího práva na autonomii vůle. Proto zákonodárce stanovil, že účastníkem řízení je také osoba, vůči níž násilí směřuje.

¹³⁰ JAVŮRKOVÁ, Naděžda. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 116.

¹³¹ Navrací se tedy k terminologii, která byla v českém civilním procesu do 31. 11. 2000, kdy byla novelizací o.s.ř. zákonem č. 30/2000 Sb. zrušena. Derogace byla v roce 2000 více než opodstatněná, neb šlo o termíny, které se mají používat spíše pro jiná než sporná řízení, v ustanovení § 90 o.s.ř. tedy neměly být. Pro řízení ve věcech domácího násilí jde však o označení vhodné.

Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí je možné vydat jen na návrh,¹³² proto je nutné na tento případ aplikovat ustanovení § 6 odst. 2 z.ř.s. Zákon za účastníka řízení v ustanovení § 403 odst. 1 z.ř.s. označuje navrhovatele, odpůrce a osobu, vůči níž násilí směřuje.

V praxi se můžeme setkat s tím, že navrhovatelé nevědí, jak účastníky označit. Týká se to zejména osoby, vůči níž násilí směřuje a nezletilých navrhovatelů. Nejčastější je případ, kdy návrh podává matka nezletilých dětí za sebe a za své děti, v záhlaví návrhu však nezletilé děti neuvede, zmíní je až v petitu, kdy uvede, že se domáhá stanovení povinnosti odpůrci zdržet se setkávání s nezletilými dětmi. Soudy takové návrhy vykládají tak, že navrhovatel je jak matka, tak nezletilé děti.

V Kalifornii se se členy domácnosti operuje jinak, než v tuzemsku. Není třeba, aby byli navrhovatelé, jelikož soud o jejich ochraně rozhodne i za situace, kdy navrhovatelé nejsou (míněno i personální ochranu). Týká se to nezletilých dětí (srov. podkapitolu 3.3.8.). Nenastane proso situace, kdy by soud nevěděl, zda je nezletilé dítě navrhovatelem nebo ne za situace, kdy je požadována jeho ochrana, ale není jako účastník označeno v záhlaví návrhu.

3.3.4 Nezletilé dítě jako účastník řízení podle nové právní úpravy¹³³

Nová právní úprava- se na rozdíl od předchozí právní úpravy vymezila ve vztahu k nezletilým dětem. V ustanovení § 403 odst. 2 věta první z.ř.s. se přímo stanoví, že „je-li navrhovatelem nezletilý, podává jeho jménem návrh zákonný zástupce, orgán sociálně právní ochrany dětí nebo advokát na základě plné moci, pokud má nezletilý pro udělení plné moci přiměřenou rozumovou a volní vyspělost.“ Podle § 403 odst. 3 z.ř.s je plně procesně způsobilý nezletilý, jenž je starší 16 let.

Do budoucna proto odpadá problém s tím, zda je možné vyhovět návrhu na vydání předběžného opatření v případech domácího násilí, který za nezletilého podává jeho matka.¹³⁴ Proto pokud podá návrh matka za sebe a za nezletilé dítě, označí soud za účastníky navrhovatele a) matku, navrhovatele b) nezletilé dítě, zastoupené matkou, a nikoliv navrhovatele matku a osobu, vůči níž násilí směřuje dítě.

Může se stát, že matka nebude domácí násilí v rodině řešit (nebude na to dostatečně silná a podobně). Proto bylo nutné, aby i v těchto případech mohl nezletilý návrh podat.

¹³² Srov. § 13 odst. 1 z.ř.s. ve spojení s § 401 z.ř.s.

¹³³ Části této podkapitoly budou publikovány jako komentář k § 403 z.ř.s. Srov. pak ČUHELOVÁ, Kateřina. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních ...*, v tisku.

¹³⁴ Srov. předchozí část práce. Viz také ČUHELOVÁ, Kateřina. Jak postupovat, pokud v rodině s nezletilými dětmi dochází k domácímu násilí? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 7, s. 253 – 259.

Zákonodárce tak normuje, že jménem nezletilého může návrh podat OSPOD či zplnomocněný advokát, pokud má nezletilý pro udělení plné moci přiměřenou rozumovou a volní vyspělost. Ustanovení § 403 z.ř.s. navazuje na § 894 obč. zák., jež upravuje zastoupení dítěte osobou s odbornými znalostmi na základě smlouvy o zastoupení, kdy umožňuje uzavření takové smlouvy vedle zákonného zástupce rovněž dítěti. Vychází se z toho, že na smlouvu je třeba aplikovat základní ustanovení týkající se právního jednání nezletilců (§ 31 až 36 obč. zák.). „Dítě tak nemůže platně uzavřít smlouvu o zastoupení v záležitostech, které jsou co do povahy nepřiměřeného jeho rozumové a volní vyspělosti.“¹³⁵

Uvedenou změnu je třeba hodnotit pozitivně v tom, že v případě existence domácího násilí na dítěti je možné podáním návrhu docílit teritoriální ochrany dítěte, které je chráněno v domácím prostředí. Postup soudů je sjednocen v tom, že dítě musí brát jako účastníka řízení, zastoupeného zástupcem. Před podáním návrhu je třeba musí zástupce dítěte zvážit, zda jde o prostředek, který je adekvátní situaci v rodině, zda nebude vhodnějším prostředkem návrh podaný opatrovnickému soudu, a to, ať již ve formě předběžného opatření, nebo ve věci samé.

3.3.5 Navrhovatel, jehož svéprávnost byla omezena

Zákonodárce v § 403 odst. 2 z.ř.s. pamatuje i na případy, kdy navrhovatelem bude člověk, jehož svéprávnost byla ve věcech, o něž v řízení jde, omezena. Ve druhé větě tohoto ustanovení tak řekl, že „je-li navrhovatelem osoba, jejíž svéprávnost byla ve věcech, o něž v řízení jde, omezena, podává jejím jménem návrh opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností.“

Předpoklady omezení svéprávnosti jsou normovány v § 55 a 56 obč. zák. Soud omezí ve svéprávnosti člověka, je-li to v jeho zájmu, pakliže nepostačí mírnější opatření a hrozila-li by mu bez tohoto rozhodnutí závažná újma. Vezme přitom v úvahu práva člověka a jeho osobní jedinečnost, rozsah a stupeň neschopnosti postarat se o své záležitosti (srov. § 55 obč. zák.). Soud musí v rozsudku, kterým omezí člověka na svéprávnosti, určit rozsah, v jakém posuzovanému omezil možnost samostatně právně jednat. Je vhodné i uvést dobu, na kterou je toto činěno (srov. § 40 odst. 2 z.ř.s.).

Ustanovení § 40 odst. 2 z.ř.s. je procesní reflexí ustanovení § 57 odst. 1 a 59 obč. zák. První z nich přitom stanoví, že „soud může omezit svéprávnost člověka jen v rozsahu, v jakém není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí

¹³⁵ Viz ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 976.

rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil.“ Odbornou veřejností je diskutována otázka, zda má být rozsah omezení formulován jako pozitivní nebo negativní výčet jednání, ke kterým člověk není způsobilý. Převažují tendence k výčtu negativnímu.¹³⁶ Rozsah omezení by měl být každému člověku tzv. ušit na míru.¹³⁷ I do budoucna platí, že výrokem rozsudku nelze omezit svéprávnost posuzovaného pouze ohledně samostatného jednání před soudy a úřady.¹³⁸

Podle § 20 odst. 1 o.s.ř platí, že „každý může před soudem jako účastník samostatně jednat v tom rozsahu, v jakém je svéprávný.“ Rozsah procesní způsobilosti se tak odvíjí od rozsahu svéprávnosti. Je-li člověk omezen ve svéprávnosti, jeho procesní způsobilost je dána rozsahem omezení. Spadá-li předmět řízení do rozsahu, v jakém svéprávnost omezena není, může jednat. A naopak, jestliže spadá předmět řízení do rozsahu, v jakém je svéprávnost omezena, jednat nemůže. Pokud bude člověk omezen ve svéprávnosti jen směrem k dispozicím s majetkem, může podat návrh na nařízení předběžného opatření sám. V praxi to byl doposud nejčastější případ. Šlo zpravidla o člověka, který byl omezen ve svéprávnosti, ke kterému se násilně choval opatrovník. Opatrovanec se dostal do intervenčního centra, které mu pomohlo sepsat návrh.

Připusťme však, že bude podání návrhu na vydání předběžného opatření spadat do rozsahu, v němž je člověk omezen ve svéprávnosti. V takovém případě bude návrh jeho jménem podávat:

- a) opatrovník, nebo
- b) obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Naopak v případě, kdy do rozsahu omezení spadat nebude, což předpokládám, že to bude většina případů, může návrh podat sám. Můžeme si všimnout, že v případě, kdy je člověk omezen ve svéprávnosti, zákonodárce nehovoří o tom, že by za něj mohl podat návrh na nařízení předběžného opatření advokát, ač u nezletilého mladšího 16 let je taková možnost normována v § 403 odst. 2 věta první z.ř.s. Mám za to, že pokud bude člověk omezen ve svéprávnosti a návrh na nařízení předběžného opatření za něj podá advokát, vyhodnotí si

¹³⁶ R 3/1979, tj. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. listopadu 1977, sp. zn. Cpj 160/1976. Srov. zanedlouho publikovaný komentář k § 40 z.ř.s. ČUHELOVÁ, Kateřina. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních ...*, v tisku. Viz též MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 3, s. 90. Srov. též *Rozhodování osob s duševní poruchou: zásady pro poskytování asistence* [online]. lfp.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://lfp.cz/publikace/rozhodovani-osob-s-dusevni-poruchou-zasady-pro-poskytovani-asistence/>>.

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

¹³⁸ R 12/1999 civ. Viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 30 Cdo 3398/2007.

soud, zda návrh spadá pod rozsah omezení či nikoliv. Pokud bude stát vně tohoto rozsahu, potom zastoupení advokátem možné je.

3.3.6 Střet zájmů

Úprava střetu zájmů mezi rodiči a dětmi, případně mezi dětmi stejných rodičů, je obecně upravena v ustanovení § 892 odst. 3 obč. zák., podle něhož nemůže rodič v takovém případě dítě zastupovat a je nutno, aby soud dítěti jmenoval opatrovníka.

Úprava střetu zájmů mezi opatrovníkem a opatrovancem je obecně upravena v § 460 obč. zák., podle něhož „dojde-li ke střetu zájmu opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka.“

Ustanovení § 403 odst. 2 věta třetí z.ř.s. vylučuje aplikaci obecné úpravy střetu zájmů. Možný střet zájmů řeší ustanovením § 406 z.ř.s. Rozdíl mezi obecnou úpravou a úpravou v § 406 z.ř.s. tkví v označení okamžiku, kdy soud kolizního opatrovníka jmenuje. Tímto je doba pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření. Nic soudu nebrání ve jmenování opatrovníka již v rozhodnutí o předběžném opatření. Jde jen o to, že soud rozhodující o předběžném opatření nemusí rychle řešit ještě otázku střetu zájmů. Zaměří se jen na posouzení předpokladů pro vydání předběžného opatření a teprve následně, tj. po vydání rozhodnutí, se zabývá otázkou střetu zájmů. V praxi jsem se zatím setkala pouze s tím, že soud opatrovníka jmenoval přímo v rozhodnutí, kterým nařídil předběžné opatření, a to v situaci, kdy za nezletilého syna podávala návrh matka. Odpůrcem byl otec nezletilého.¹³⁹

Při hrozícím střetu zájmů navrhovatele a zákonného zástupce (případně opatrovníka u osoby omezené ve svéprávnosti) tedy bude navrhovateli poté, co bude rozhodnuto o předběžném opatření, jmenován opatrovník. A to jak v případě, že návrhu bude vyhověno, tak tehdy, když návrh bude zamítnut. Odvolání proti zamítavému rozhodnutí pak bude moci podat opatrovník jmenovaný podle citovaného ustanovení. V případě vyhovění návrhu na nařízení předběžného opatření bude opatrovník moci podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření. V případě, že usnesení soudu prvního stupně o nařízení předběžného opatření odvolací soud změní a návrh zamítne, doručí opatrovníkovi rozhodnutí, resp. doručení provede soud prvního stupně. Výrok o jmenování opatrovníka (je-li obsažen přímo v rozhodnutí o nařízení předběžného opatření, konečně i za situace, že není) není závislý na

¹³⁹ Usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 30. května 2014, č. j. 7 Nc 163/2014-22, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 7. července 2014, č. j. 70 Co 31/2014-42. Srov. ČUHELOVÁ, Kateřina. Předběžné opatření ve věcech domácího násilí podle § 400 a násl. z.ř.s. *Rekodifikace a praxe*, 2014, roč. 2, č. 8, s. 29 – 31.

výroku o nařízení předběžného opatření. V případě, že není odvoláním dotčen, odvolací soud jej nepřezkoumává.

Zákonodárce mohl jít i jinou cestou, tedy nehovořit v ustanovení § 403 odst. 3 z.ř.s., potažmo v ustanovení § 406 z.ř.s., o navrhovateli, ale o nezletilém obecně. Může se totiž stát, že nezletilý bude v pozici osoby násilné. Cestu předběžného opatření dle § 400 z.ř.s. nevidím jako vhodnou, protože případy nezletilých násilníků by měly být řešeny prostřednictvím předběžného opatření dle § 452 z.ř.s., tedy podání návrhu na předběžné opatření upravující poměry dítěte, případně předběžného opatření dle § 76 o.s.ř. Je totiž třeba mít na paměti, že stále jde o nezletilé dítě, které má být chráněno. Rovněž zde stále figuruje rodičovská odpovědnost. Může se však stát, že návrh na nařízení předběžného opatření dle § 400 z.ř.s. bude podán a soud se s ním bude muset vypořádat.¹⁴⁰ Pokud bude násilnou osobou nezletilý

¹⁴⁰ V praxi jsem se setkala s případem nezletilého násilníka zatím jen v jednom případě. Šlo o návrh na nařízení předběžného opatření dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013. Matka se návrhem ze dne 30. března 2011 domáhala nařízení předběžného opatření, kterým by byla otci a patnáctiletému synovi uložena povinnost dočasně opustit dům, ve kterém společně bydleli, nevstupovat do něj, ani do jeho bezprostředního okolí, zdržet se setkávání a navazování kontaktů s navrhovatelkou. Vedle toho se domáhala umístění nezletilého do péče jiné osoby. Rodiče nezletilého byli manžely, nezletilý byl nejstarší ze 4 sourozenců [10 let a 2,5 roku (dvojčata)]. Násilné jednání otce začalo před dvěma a půl lety, nejprve šlo o nadávky a výčitky (zejména v důsledku finanční situace rodiny), v průběhu letních prázdnin 2010 začal otec vyhrožovat fyzickou likvidací, vyhrožování odvozem nabytku, došlo k prvním slovním výpadům nezletilého vůči matce v souvislosti se zjištěním, že rodiče chtějí ukončit společnou domácnost. Syn s podporou otce (otec syna naváděl) dělal matce schválnosti, například odstranil kola z automobilu, aby nemohla odjet, zalepil zámky auta lepidlem, pouštěl nahlas hudbu pozdě v noci. Otec se domníval, že pokud navede syna, který není zletilý, vyhne se sám trestněprávnímu postihu. V září 2010 nezletilý rozbil automobil, v němž matka seděla, velikou sekýrou, otec byl v té době doma a nijak nezasáhl. Nezletilý slovně napadal i ostatní sourozence, mladšího bratra napadal i fyzicky. Na přelomu září a října 2010 se matka ze společné domácnosti společně se sourozenci nezletilého odstěhovala, nezletilý zůstal s otcem. V říjnu 2010 byl podán návrh na úpravu poměrů k nezletilým dětem pro dobu do a po rozvodu manželství rodičů a žaloba o rozvod manželství. Rozsudkem Okresního soudu v Blansku ze dne 16. listopadu 2010, č. j. Nc 305/2010-22, byli sourozenci nezletilého svěřeni do výchovy matce, nezletilý do výchovy otce. V období od listopadu 2010 do února 2011 byl nezletilý v péči otce, nicméně tento výchovu nezvládal a o syna nepečoval, syn docházel k matce, kde se stravoval, matka mu prala prádlo, v nepřítomnosti otce nebyly žádné problémy. Na přelomu ledna a února 2011 se rodiče domluvili na obnovení společného bydlení, matka se vrátila (svou roli sehrál nedostatek financí na zaplacení nájmu). Po třech dnech zjistila, že otec má novou přítelkyni, což mu sdělila, a opět začala agrese ze strany otce i nezletilého. Agrese vyvrcholila ve středu 16. března 2011, kdy matka napomenula nezletilého, aby jí nenadával. Nezletilý na ni fyzicky zaútočil, držel ji, kopal ji a bil ji pěstmi do hlavy. Po útoku se otec i nezletilý přemístili do bydliště babičky ze strany otce. Poslední víkend v březnu 2011 otec s nezletilým odstranili a odvezli vstupní dveře do domu a některé dveře od pokojů uvnitř domu, nezletilý znehodnotil zárubně tak, aby dveře nešly vrátit zpět. Matka měla strach o svůj život i život dětí. Proto podala návrh na nařízení předběžného opatření a následně dne 6. dubna 2011 návrh na změnu rozhodnutí o výchově a výživě k nezletilému. Okresní soud v Blansku usnesením ze dne 31. března 2011, č. j. 30 Nc 1/2011-18 návrh na nařízení předběžného opatření, kterým by byla otci uložena povinnost dočasně opustit dům, nevstupovat do něj, ani do jeho bezprostředního okolí, zdržet se setkávání a navazování kontaktů s navrhovatelkou, zamítl. Nařídil předběžné opatření, kterým nezletilému uložil, aby dočasně opustil dům, jakož i jeho bezprostřední okolí a zdržet se setkávání s navrhovatelkou a navazování kontaktů s ní. Nezletilému ustanovil opatrovníkem k zastupování v řízení o předběžném opatření Městský úřad v Blansku. Řízení o návrhu na vydání předběžného opatření, kterým by byl nezletilý umístěn do péče jiné osoby, vyloučil k samostatnému řízení. Ve vztahu k otci soud rozhodnutí odůvodnil tak, že navrhovatelka existenci domácího násilí neprokázala. Ve vztahu k nezletilému rozhodnutí odůvodnil tak, že navrhovatelka prokázala, že se nezletilý dopouští dlouhodobě domácího násilí. Zabýval se otázkou, zda nad právem matky na její ochranu nemohla převážet práva nezletilého, který byl svěřen do péče otce a pobývá s ním v místě bydliště společně s matkou. Dospěl k závěru,

mladší 16 let, je možné uvažovat o analogické aplikaci zmíněných ustanovení (§ 403 a 406 z.ř.s.) nebo o tom, že se užije obecná úprava, tedy i úprava v ustanovení § 892 odst. 3 obč. zák. Spíš se přikláním k analogické aplikaci ustanovení § 403 odst. 2 a 406 z.ř.s.

3.3.7 Státní zastupitelství

Zvláštní postavení má ve věcech domácího násilí státní zastupitelství, které je podle § 8 odst. 1 písm. c) z.ř.s. oprávněno vstoupit do zahájeného řízení. Podle druhého odstavce téhož ustanovení je navíc oprávněno podat návrh na zahájení řízení. V případě, že je podán návrh ve věci domácího násilí, vedoucí kanceláře jej podle § 6 odst. 9 písm. f) vyhlášky ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, zašle státnímu zastupitelství. V této souvislosti je třeba poukázat na skutečnost, že v z.ř.s. ani v o.s.ř. není vymezena povinnost soudu takový návrh státnímu zastupitelství doručit. Pokud však soud návrh státnímu zastupitelství nedoručí, nemůže být státní zastupitelství v řízení aktivní, neboť o něm neví. To neplatí, dozví-li se o něm od účastníků.

Pokud státní zastupitelství vstoupí do řízení (případně podá návrh), je oprávněno ke všem úkonům, které může vykonat účastník řízení. Ovšem jenom pokud nejde o ty úkony, které může učinit pouze účastník právního poměru (srov. § 35 odst. 2 o.s.ř.). Může podat také odvolání, ale pouze tehdy, jestliže do řízení vstoupilo dříve, než uplynula odvolací lhůta všem účastníkům (srov. § 203 odst. 2 o.s.ř.).

3.4 Lhůty pro rozhodování

Nařízení předběžného opatření má svůj význam a smysl jen tehdy, když k němu dojde rychle. Pokud dochází k domácímu násilí a toto má být zastaveno, není možné s rozhodnutím otálet. Proto zákonodárce stanoví nejen zásady pro rozhodování, kdy se o předběžném opatření rozhoduje bez slyšení účastníků a bez nařízení jednání, ale stanoví také lhůty pro rozhodnutí soudu.

3.4.1 Lhůty pro rozhodování podle předchozí právní úpravy

Prvotní časový úsek, ve kterém měl soud prvního stupně podle ustanovení § 75c odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 rozhodnout, byl stanoven termínem bezodkladně. Nejzazší přitom byla lhůta 48 hodin. Tuto maximální lhůtu mohl předseda senátu využít jen tehdy, pokud zde nebylo nebezpečí z prodlení. Vzhledem ke skutečnosti, že se u předběžných

že nikoliv, neboť jednání nezletilého bylo natolik agresivní, že nelze po navrhovatelce požadovat, aby s ním setrvala v jedné domácnosti, přihlédl k věku nezletilého a ke skutečnosti, že nezletilý má zajištěné bydlení u babičky (což si telefonicky zjistil u OSPOD).

opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 neskládala jistota,¹⁴¹ nebylo nutné čekat s rozhodnutím do dalšího dne.¹⁴² Lhůta 48 hodin byla dle mého názoru naprosto adekvátní. Argumenty pro adekvátnost lhůty, které nyní zmíním, platí i pro stávající právní úpravu, o které bude jinak pojednáno samostatně. Je nutné si uvědomit, že pokud šlo, resp. stále jde, o takzvanou horkou fázi, kdy se násilí aktuálně děje, případně hrozí, pak je na místě, aby ohrožená osoba volala na linku 158 a aby došlo k policejnímu vykazání, které slouží právě pro tyto účely.

Pokud nejde o tzv. horkou fázi, pak je na místě podání návrhu na vydání předběžného opatření. Lhůta byla stanovena odpovídajícím způsobem také proto, že návrhy na vydání předběžného opatření nebyly a nejsou ve všech případech dostatečné. Zejména vylíčení rozhodujících skutečností bývá spíše sporé a nedostatečné. Není tomu ani tak proto, že by tzv. nebylo o čem psát. Spíš je to díky vlivu domácího násilí na ohroženou osobu, která násilí spíš minimalizuje. Např. tržnou ránu o délce 10 cm popisuje jako lehké škrábnutí. Někdy zas navrhovatel neví, co je pro posouzení věci podstatné. Nestačí totiž jen popsat jeden útok a tvrdit, že jde o domácí násilí. Soud musí vidět vývoj vztahu účastníků a násilného jednání.

Předseda senátu byl v takové situaci nucen zjistit skutkový stav operativně.¹⁴³ Výše bylo vedeno, že zjistil telefonní číslo na ohroženou osobu a předvolal ji k doplnění návrhu. Zajímavé bylo, že někdy zjistil, že návrh, který na něj působil jako jasné domácí násilí, byl jen zdařilým literárním dílem falešné oběti domácího násilí. V kratší lhůtě než 48 hodin by předseda senátu nedostatky návrhu nestačil odstranit. I tato lhůta byla krátká, a ne vždy se podařilo ohroženou osobu kontaktovat, ale byla zde alespoň šance to stihnout. Z toho také vychází stávající úprava, o níž bude pojednáno níže.

Lhůtu k rozhodnutí o předběžném opatření, respektive o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, stanovil o.s.ř. také odvolacímu soudu. Podle § 218b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 měl odvolací soud sedm dnů na rozhodnutí o předběžném opatření dle § 76b ve stejném znění, přičemž rozhodné bylo předložení věci odvolacímu soudu. Co však předchází právní úprava neobsahovala, byla lhůta pro předložení spisu odvolacímu soudu. Spis byl proto mnohdy odvolacímu soudu předkládán až poté, co uplynula doba trvání předběžného opatření.

¹⁴¹ Srov. § 75b odst. 3 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013

¹⁴² Jistotu totiž navrhovatel musel podle § 75b odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 složit v den podání návrhu na vydání předběžného opatření. Soud proto nemohl návrh odmítnout stejný den, kdy byl návrh podán.

¹⁴³ Viz výše.

3.4.2 Lhůty pro rozhodování podle nové právní úpravy

Také podle nové právní úpravy soud o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodne do 48 hodin bez jednání (§ 404 z.ř.s.). Zajímavé je, že zákon již nestanoví, že soud rozhodne bezodkladně, nejdéle do 48 hodin. Chybí tedy prvotní lhůta. Podle mého názoru se zde subsidiárně použije ustanovení § 75c odst. 2 věta první o.s.ř., které již o bezodkladnosti hovoří. V praxi soudy určitě s rozhodnutím samy od sebe nečekají 48 hodin. Za situace, kdy je návrh perfektní a obsahuje listinné důkazy, kterými jsou tvrzení osvědčena, soudce rozhodne. Bohužel návrhy nejsou většinou bezvadné a jsou-li perfektní, neobsahují důkazy. Buď na ně odkazují s tím, aby si je soud vyžádal, nebo neobsahují ani tento odkaz. Soud pak navrhovatele musí vyzývat k doplnění a zajišťovat důkazy.

Z.ř.s. nově obsahuje úpravu lhůty pro předložení věci s odvoláním odvolacímu soudu, která je stanovena na 15 dní (§ 409 odst. 1 z.ř.s.), což není možné hodnotit jinak kladně. Díky tomuto ustanovení s předložením spisu odvolacímu soudu není možné otálet tak, že odvolací soud rozhoduje v době, kdy doba trvání předběžného opatření uplynula. Ve lhůtě 15 dní by soudce měl vybrat soudní poplatek (podává-li odvolání odpůrce),¹⁴⁴ vyzvat odvolatele k odstranění vad odvolání (§ 209 o.s.ř.) a doručit odvolání „těm účastníkům, jejichž práv a povinností se týká, je-li to s ohledem na okolnosti případu či povahu věci vhodné a účelné“ (§ 210 odst. 1 věta druhá o.s.ř.).

Ne vždy to soud prvního stupně může objektivně dodržet. To ale neznamená, že spis po 15 dnech předloží odvolacímu soudu bez toho, aniž by vybral soudní poplatek. V takovém případě totiž pouze ztěžuje odvolacímu soudu práci a hlavně prodlouží dobu, ve které bude nakonec rozhodnuto. Po doručení výzvy k zaplacení poplatku vrátí odvolací soud věc soudu prvního stupně s pokynem, aby mu ji znovu předložil po zaplacení soudního poplatku. Dochází tak k tzv. ping-pongu, který určitě není žádoucí.

Lhůta pro rozhodnutí odvolacího soudu je stanovena na 7 dní (§ 409 odst. 2 z.ř.s.). Tato lhůta je pro odvolací soudy někdy poměrně šibeniční. Je třeba si uvědomit, že odvolací soud rozhoduje zásadně v senátu.¹⁴⁵ Obecně referující soudce spis nastuduje a svým kolegům spis zreferuje, tj. sdělí jeho obsah. Ve věcech domácího násilí je však mnohdy praxe odchylná. Spis si projdou všichni soudci daného senátu, poté se poradí a referující soudce

¹⁴⁴ Podle § 11 odst. 2 písm. p) zákona č. 549/191 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudních poplatcích“) se od poplatku osvobozuje navrhovatel ve věci ochrany proti domácímu násilí. Podle § 9 odst. 1 téhož zákona pokud nebyl poplatek splatný podáním odvolání vybrán, musí být poplatník soudem vyzván k zaplacení, jinak bude řízení zastaveno. Dle položky 22 bod 3 ve spojení s položkou 5 přílohy k zákonu o soudních poplatcích se jedná o poplatek ve výši 1. 000 Kč.

¹⁴⁵ Srov. § 31 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudu a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

napiše rozhodnutí. Porady bývají skoro až bouřlivé a pro věc velice přínosné, ale současně bohužel zaberou tolik potřebný čas. Proto pokud specializovaný senát řeší vedle dvou až čtyř odvolání týdně běžnou agendu, je pro něj lhůta 7 dní mnohdy nezvládnutelná.

V souvislosti s přesunutím věcí tzv. nesporných a jiných do z.ř.s. bylo zrušeno ustanovení § 218b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, jež upravovalo lhůty pro rozhodnutí o odvolání ve věcech, které jsou nově projednávány dle z.ř.s. Zákonodárce lhůty pro rozhodnutí o odvolání stanovil v z.ř.s. jen pro předběžné opatření ve věcech domácího násilí. U předběžných opatření upravených v § 75a a § 76 odst. 1 písm. b) o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, která jsou nově uvedena v § 76 odst. 1 písm. a) o.s.ř., resp. § 452 a násl. z.ř.s. však lhůtu pro rozhodnutí o odvolání nestanovil.

3.4.3 Zásady rozhodování podle předchozí právní úpravy

Stejně jako u ostatních předběžných opatření platila při rozhodování o předběžném opatření podle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 zásada, podle níž soud rozhodoval jen na základě návrhu a listin, které byly k návrhu přiloženy, tj. bez slyšení účastníků. Proto pokud se v odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření ta či ona strana dovolává skutečnosti, že v řízení nebyla před rozhodnutím o předběžném opatření slyšena, je její námitka bezpředmětná.

Podle dalších zásad, kterými bylo rozhodování ovládáno, soud rozhodoval bez jednání a podkladem rozhodnutí nebyly výsledky dokazování. Tyto zásady nebyly explicitně vyjádřeny v části týkající se předběžných opatření. Bylo nutné vyjít z ustanovení § 115 odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, dle kterého se jednání nařídí k projednání věci samé. Věcí samou pak nebylo a ani teď není rozhodnutí o předběžném opatření. Pokud jde o dokazování, to se provádělo v souladu s § 122 odst. 1 o.s.ř. při jednání. Pokud tedy nebylo nařízeno jednání, neprováděl soud ani dokazování. Odvolatelé často viděli nesprávnost rozhodnutí soudu o předběžném opatření právě v tom, že soud nenařídil jednání a rozhodl jen na základě skutečností obsažených v návrhu na nařízení předběžného opatření a listin k němu připojených. V tom ale ve skutečnosti spočíval, a spočívá i nyní, princip rozhodování o předběžných opatřeních. Nemohlo tudíž jít o vadu, která by měla za následek nesprávnost rozhodnutí ve věci [srov. § 219a odst. 1 písm. a) o.s.ř.].

Poslední zásada byla i je uvedena v ustanovení § 75c odst. 4 o.s.ř., podle kterého je pro předběžné opatření klíčovým stav věci, který tu je v době vyhlášení, resp. vydání, usnesení soudu prvního stupně. Soudy mohly přihlídnout jen k tvrzením a důkazům, které byly uplatněny do rozhodnutí soudu prvního stupně. K tomu, co navrhovatel, nebo osoba,

proti které návrh směřuje, uvedou poté, co o předběžném opatření rozhodl soud prvního stupně, odvolací soud nemohl přihlédnout. Stejně tak nemohl přihlédnout k listinám, které soud prvního stupně neměl při rozhodování k dispozici.¹⁴⁶

Praxe šla, pokud jde o zásady rozhodování, tzv. ruku v ruce s teorií. Zmíním například usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. února 2009, č. j. 13 Co 40/2009-48. V odůvodnění usnesení Krajský soud v Brně konstatoval, že řízení o předběžném opatření, s ohledem na potřebu zajištění rychlé ochrany osob, „nedává možnost zjišťování stanoviska protistrany a provádění důkazního řízení k objasnění tvrzení protistrany.“ K zásadě, dle které je pro rozhodnutí rozhodující stav v době vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, se Krajský soud v Brně - pobočka v Jihlavě vyjádřil v usnesení ze dne 8. září 2009, sp. zn. 54 Co 879/2009. V odůvodnění tohoto rozhodnutí konstatoval, že „pro rozhodnutí o předběžném opatření je rozhodující stav v době vyhlášení usnesení soudu 1. stupně. To znamená, že nemůže být v řízení o předběžném opatření přihlédnuto k tvrzením, k listinným nebo k dalším důkazům, které soud prvního stupně neměl k dispozici v době vyhlášení usnesení, a to bez zřetele k tomu, který z účastníků je uvádí nebo předkládá. Pro odvolací řízení to pak znamená, že účastníci nemohou v odvolání nebo v průběhu odvolacího řízení uvádět žádné nové skutečnosti nebo důkazy.“

Představené zásady rozhodování nečinily v praxi výkladové problémy, neboť byly teorií i praxí respektovány a nebyly kritizovány.

3.4.4 Zásady rozhodování podle nové právní úpravy¹⁴⁷

Z.ř.s. je založen na subsidiárním použití o.s.ř. V § 1 odst. 2 z.ř.s. je upravena tzv. obecná subsidiarita,¹⁴⁸ v § 1 odst. 3 z.ř.s. pak tzv. zbytková subsidiarita.¹⁴⁹ Uvedená aplikační pravidla se uplatní zejména při aplikaci právní úpravy obsahující zásady rozhodování.¹⁵⁰ Speciální zásady pro řízení o předběžném opatření ve věcech domácího násilí nejsou ve zvláštní části z.ř.s. stanoveny. Proto se použijí shora specifikované zásady, které zůstávají upraveny v o.s.ř.

I v současné době tedy platí, že soud rozhoduje bez slyšení účastníků (§ 75c odst. 3 o.s.ř.). Soud i nyní rozhoduje jen na základě návrhu a listin, které jsou k návrhu přiloženy.

¹⁴⁶ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 437.

¹⁴⁷ Část této podkapitoly bude publikována. Viz pak ČUHELOVÁ, Kateřina. In LAVICKÝ: *Zákon o zvláštních...*, v tisku.

¹⁴⁸ „Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se občanský soudní řád.“

¹⁴⁹ „Nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného, použijí se ustanovení tohoto zákona vedle občanského soudního řádu.“

¹⁵⁰ K tomu srov. článek JURÁŠ, Marek. Působnost civilněprocesních předpisů a příslušnost soudů po 1. 1. 2014. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 3, s. 88 – 93.

Nově soud rozhoduje i na základě důkazů, které zajistí sám (např. policejní spis, spis intervenčního centra, rozhodnutí o odsouzení násilné osoby). Na rozdíl od předchozí úpravy totiž ve věcech ochrany proti domácímu násilí platí vyšetřovací zásada upravená v § 21 z.ř.s.

Za předchozí úpravy nikdo nepochyboval o tom, že pro předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí se aplikuje ustanovení § 75c odst. 4 o.s.ř. (viz výše). Otázkou je, zda ustanovení § 75c odst. 4 o.s.ř. je možné aplikovat i na řízení ve věcech domácího násilí podle § 400 a násl. z.ř.s. Čili jde o to, jestli je aplikace § 75c odst. 4 o.s.ř. v souladu se zásadou subsidiarity. K pochybnostem nás může vést ustanovení § 28 odst. 1 z.ř.s., jež obsahuje ustanovení upravující odvolací řízení. Dle tohoto ustanovení „v odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. K novým skutečnostem nebo důkazům odvolací soud přihlédne, i když nebyly uplatněny.“ Otázka zní, je-li ustanovení § 28 odst. 1 z.ř.s. oním ustanovením, které stanoví jinak ve vztahu k § 75c odst. 4 o.s.ř. Jinými slovy je ustanovení § 28 odst. 1 z.ř.s. speciální ve vztahu k § 75c odst. 4 o.s.ř.?

Podle jednoho názorového proudu¹⁵¹ aplikace ustanovení § 28 odst. 1 z.ř.s. nemůže být speciální k § 75c odst. 4 o.s.ř., a to díky povaze předběžného opatření, na kterou poukazuje i důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.¹⁵² Tímto předpisem bylo do o.s.ř. vtěleno pravidlo vymezující okamžik, dle něhož se určuje rozhodující stav věci pro vydání předběžného opatření. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu je dáno, že „v novém § 75 odst. 5 se výslovně uvádí okamžik, k jakému se posuzuje stav rozhodný pro nařízení předběžného opatření. S ohledem na povahu předběžného opatření a v zájmu dodržení lhůt předepsaných pro vydání rozhodnutí musí být tímto okamžikem vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně.“ Pokud bude odvolací soud vycházet z nových skutečností a důkazů, pak bude suplovat roli soudu prvního stupně. Půjde spíše o klasické řízení ve věci samé, kde se slyší obě strany a soud hodnotí předložené důkazy, než o řízení o předběžném opatření.

Podle druhého názorového proudu mohou být v odvolacím řízení uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně (úplná apelace), a soud k nim přihlédne. Svoboda to zdůvodňuje tak, „obecný režim jakéhokoliv řízení, které se koná v režimu zákona o zvláštních řízeních soudních, se prvotně řídí obecnými ustanoveními

¹⁵¹ Srov. např. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. února 2014, č. j. 70 Co 4/2014-102. Viz též usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. července 2014, č. j. 70 Co 35/2014-30.

¹⁵² Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

zákonu o zvláštních řízeních soudních, včetně souvisejícího řízení o předběžném opatření.¹⁵³ Druhý názor odůvodňuji shodně tím, že přesunutím ochrany ve věcech domácímu násilí do z.ř.s. dává zákonodárce najevo, že rozhodování má specifickou povahu a v podstatě se blíží rozhodování ve věci samé. Zejména charakter rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření je specifický, protože soud zpravidla nařizuje jednání, je kladen vyšší nárok na kvalitu důkazů, soud dává prostor druhé straně, aby se vyjádřila a navrhla provedení důkazů. To i přesto, že název stále zní předběžné opatření. Aplikace § 75c odst. 4 o.s.ř. přináší schizofrenii mezi oběma fázemi stejného řízení (tj. řízení před soudem prvního stupně a před odvolacím soudem) a popírá jednotnou vyšetřovací zásadu upravenou v § 20 odst. 1 z.ř.s. a tím i účel z.ř.s. Aplikací § 75c odst. 4 o.s.ř. dochází k zásahu do práva odpůrce na spravedlivý proces, neboť dostává slovo až v době, kdy už nemůže fakticky nic říct. Aplikace § 75c odst. 4 o.s.ř. je v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení. Může-li odvolací soud zajistit důkazy a rozhodnout, není hospodárné řízení zrušit a chtít po soudu prvního stupně, aby postupoval podle § 20 odst. 1 z.ř.s.

V praxi zatím vítězí názor prezentovaný na prvním místě. S právě specifikovanými výtkami se vypořádává tak, že v případě, kdy soud prvního stupně nezajistil důkazy, které se mu přímo nabízely (např. navrhovatel konstatoval, že odpůrce byl nedávno odsouzen za násilnou trestnou činnost, byl vykázán ze společného obydlí a navrhovatel navštěvuje intervenční centrum), pak je na místě jeho rozhodnutí zrušit. Jednoduše proto, že se věci náležitě nezabýval. Stejně tak není možné, aby soud prvního stupně vyhověl návrhu, když tvrzení v něm obsažená nejsou vůbec osvědčena. Pakliže bude soud prvního stupně postupovat odpovědně, nebude odvolací soud jeho rozhodnutí rušit, protože k tomu nebude mít důvod. Je sice pravdou, že odpůrce nemůže v odvolání uvést nové skutečnosti. Na druhou stranu k tomu, aby uváděl nové skutečnosti, mu má sloužit jiný institut, a to návrh na zrušení předběžného opatření (viz § 414 z.ř.s.), kde dostane náležitý prostor pro to, aby osvědčil svou skutkovou verzi.

Osobně jsem dlouhou dobu zastávala názor prezentovaný na prvním místě, pravděpodobně i s ohledem na určitou setrvačnost. V současné době se však zastávám názor od obou předchozích hlavních názorových proudů odchylný. Domnívám se, že ustanovení § 75c odst. 4 o.s.ř. není možné ve věcech předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí vůbec aplikovat. Hlavním důvodem změny názoru je nepřehlédnutelná nevhodnost

¹⁵³ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 67.

řízení. Ve velkém množství případů totiž dochází k tomu, že soud prvního stupně náležitě neaplikuje vyšetřovací zásadu, nezajistí důkazy, které se přímo nabízí, nebo které označí navrhovatel. Jde zejména o spisy Policie ČR. Tyto důkazy si je velice dobře a rychle schopen zajistit i odvolací soud. Pokud však bude aplikovat ustanovení § 75c odst. 4 o.s.ř., musí rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení a nikoliv potvrdit, což by učinit mohl, pokud by si sám zajistil důkazy, které se nabízely.

Jako stěžejní vidím rovněž fakt, že pokud odvolací soud zruší vyhovující rozhodnutí soudu prvního stupně a uloží soudu prvního stupně provést další důkazy, potom nařídí-li soud prvního stupně poté znovu předběžné opatření, bude odpůrce tzv. vykázán ze společného obydlí nikoliv na jeden, ale dva měsíce. Zastávám rovněž názor, že daný institut je specifický oproti jiným předběžným opatřením.

Soudy jsou zasazeny do tří pilířové ochrany, kdy zejména u okresních soudů funguje spolupráce soudů s policií a intervenčními centry. Je tak možné operativně zajistit potřebné důkazy a odvolací soud (jež rozhoduje ve lhůtě 7 dnů) je schopen tyto důkazy operativně zajistit a vyhodnotit. Specifická povaha řízení je evidentní, jak již bylo nastíněno shora, v případě rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Soud zpravidla k rozhodnutí o návrhu nařídí jednání (§ 411 odst. 1 z.ř.s.), na rozhodnutí má lhůtu 2 měsíců od podání návrhu (§ 412 odst. 1 z.ř.s.). Vzhledem ke skutečnosti, že navrhovatel je již chráněn předběžným opatřením, není důvod proč nedoručit návrh odpůrci s výzvou k vyjádření se, ba co více, takový postup je nutný pro to, aby soud vyhodnotil, zda nařídí jednání či nikoliv.

3.5 Rozhodnutí

3.5.1 Povinnosti, které mohl uložit v rozhodnutí soud podle předchozí právní úpravy

Podle ustanovení § 76b odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 mohl předseda soudu uložit násilné osobě katalog opatření, jenž byl stanoven demonstrativně. Proto soud mohl uložit i povinnosti jiné. V praxi jsem se ovšem s takovým případem nesečkala. Předně, soud je vázán návrhem, a navrhovatelé jsou ve svých návrzích do jisté míry konzervativní. Pojem společné obydlí byl definován v ustanovení § 74 odst. 5 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, jež upravoval místní příslušnost.

Pokud se podíváme na dikci ustanovení § 76b odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, pak u bodů a) a b) existovala vazba na společné obydlí. Násilné osobě se ukládalo, aby opustila společné obydlí, nezdržovala se v něm apod. Šlo o teritoriální ochranu. Někteří autoři

ji nazývali ochranou v užším slova smyslu.¹⁵⁴ U bodů c), d) a u části bodu b) vazba na společné obydlí nebyla zmíněna. Ochrana byla označována jako personální. Proto se jevílo, že mohou být aplikovány i ve vztahu k jiným případům ohrožování života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti oběti, než jen v případech domácího násilí. Judikatura soudů se ovšem ubírala jinou cestou. Předběžným opatřením vydaným dle ustanovení § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 byly chráněny jen oběti domácího násilí, případně tzv. ex-partner stalkingu. Oběti tzv. čistého stalkingu byly chráněny prostřednictvím předběžného opatření podle § 76 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

3.5.2 Povinnosti, které může v rozhodnutí uložit soud podle nové právní úpravy

Z.ř.s. v ustanovení § 405 odst. 1 zcela přebíral katalog opatření, která bylo možné násilné osobě uložit podle § 76b odst. 1 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013. Opět jde o demonstrativní výčet povinností. S ohledem na vývoj právní praxe by bylo iluzorní očekávat náhlou změnu a ukládání povinností nových. S iniciativou by podle mého názoru musela přijít intervenční centra, která v řadě případů sepisují návrhy na vydání předběžných opatření.

3.5.3 Poučovací povinnost soudu podle nové právní úpravy

Nová je v z.ř.s. poučovací povinnost soudu, kdy podle § 405 odst. 2 věty první a druhé z.ř.s. „v rozhodnutí soud poučí odpůrce o právu odnést si ze společného obydlí věci uvedené v § 493. Navrhovatele soud poučí o dalších vhodných opatřeních směřujících k jeho ochraně, zejména o právu podat návrh na zahájení řízení ve věci samé.“ Zde by poučení mělo být takzvaně šité na míru. U manželů s nezletilými dětmi by soud měl například poučit navrhovatele o možnosti podat návrh na úpravu výchovy a výživy nezletilých dětí a návrh na zahájení řízení o rozvod manželství. Dle třetí věty § 405 odst. 2 z.ř.s. „soud navrhovatele poučí také o možnosti podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření podle § 410.“ Zde by mělo poučení obsahovat údaj o tom, do kdy je možné návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření podat. Soud je tedy povinen poskytnout poučení jak navrhovateli, tak odpůrci.

Odpůrce poučí o právu odnést si ze společného obydlí při výkonu rozhodnutí osobní cennosti, osobní dokumenty a věci, které slouží jeho osobní potřebě. Během trvání rozhodnutí potom věci nezbytné k výkonu jeho podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání. Jiné věci jen tehdy, je-li to nezbytné z jiného vážného důvodu.

¹⁵⁴ DÁVID, Radovan. In KRÁLÍČKOVÁ, ŽATECKÁ, KORNEL: *Právo proti domácímu...*, s. 66.

3.5.4 Stanovení výjimek podle předchozí a nové právní úpravy

Podle ustanovení § 76b odst. 2 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 platilo, že „výjimky vyplývající z plnění povinností uložených předběžným opatřením účastníku, proti kterému návrh směřuje, stanoví soud, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům.“ Podmínkou pro stanovení výjimek podle citovaného ustanovení byl fakt, že to vyžadoval oprávněný zájem účastníka, proti kterému návrh směřoval. V praxi šlo o případy, kdy se ohrožená a násilná osoba musely de facto potkávat u soudních jednání, případně při předávání nezletilých dětí. I když v posledně zmíněném případě bylo nutné zvážit, zda opravdu výjimku stanovit. Vodítkem přitom mohlo být provedení testu proporcionality.

O výjimekách bylo možné rozhodnout usnesením i dodatečně bez návrhu. Bylo možné stanovit, že výjimky trvají určitou dobu, a dále zda jsou jednorázové či opakované.¹⁵⁵ V praxi byly výjimky ukládány jako opakované a nebývaly omezovány na určitou dobu. Jejich formulace vypadala nejčastěji takto: „s výjimkou každého čtvrtka od 15 do 16 hodin v ordinaci PhDr. Petry Novákové,“ nebo „s výjimkou kontaktu u ústních jednání soudu ve věci samé nebo jednání u správního orgánu.“

Nová právní úprava přebírá znění § 76b odst. 2 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 s tím rozdílem, že sousloví „účastníku, proti kterému návrh směřuje“ je nahrazeno slovem „odpůrci“. Proto platí vše, co bylo uvedeno o předchozí právní úpravě. Zajímavé však je, že odpůrci častěji než dříve podávají poté, co je nařízeno předběžné opatření, návrh na rozhodnutí o výjimce. Výjimky jsou obsahově naprosto odlišné od těch, o nichž bylo rozhodováno dříve. Domáhají se totiž vstupu do bezprostředního okolí, protože potřebují obdělávat zahradu, případně se dostat k parkovacímu místu, které mají ve vzdálenosti 50 m od domu. Návrhy mají společné to, že neobsahují vylíčení rozhodujících skutečností (není jasné, kdo vlastní zahradu, kterou odpůrce hodlá obdělávat) a dostatečně určité vymezení toho, čeho se domáhají (není zřejmé, o jakou konkrétní garáž se jedná, na který konkrétní pozemek potřebuje odpůrce vstupovat, jak často a kdy sem potřebuje chodit).

V případě návrhu, který neobsahuje náležitosti, se nabízí otázka, jakým způsobem má soud postupovat. Ustanovení § 402 z.ř.s. upravuje náležitosti návrhu na nařízení předběžného opatření a postup soudu pro případy, kdy návrh na nařízení předběžného opatření neobsahuje všechny náležitosti a pro tyto vady není možné o návrhu rozhodnout. Toto speciální ustanovení zákon obsahuje proto, že o návrhu na nařízení předběžného opatření je třeba rozhodnout ve lhůtě 48 hodin. Není proto možný postup podle ustanovení § 43 o.s.ř., jež

¹⁵⁵ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 456.

obsahuje obecnou úpravu odstraňování vad návrhu. Ustanovení § 43 o.s.ř. počítá s tím, že předseda senátu vyzve účastníka, aby odstranil vady návrhu, a vyčká uplynutí lhůty, kterou mu za tím účelem poskytl. Je evidentní, že takový postup se u návrhu na nařízení předběžného opatření nemůže uplatnit, protože potom by soud nemohl rozhodnout ve lhůtě 48 hodin.

Oproti tomu u návrhu na rozhodnutí o výjimce zákon soudy žádnou lhůtu pro rozhodnutí nestanoví. Nejde ani o návrh na nařízení předběžného opatření. Proto mám za to, že soud by měl při odstraňování vad návrhu na rozhodnutí o výjimce postupovat podle § 43 o.s.ř. Ve výzvě odpůrce předseda senátu mj. poučí o tom, že k nedoplněnému či neopravenému podání nebude přihlížet. To může učinit, jelikož nejde o podání, kterým se zahajuje řízení.

3.5.5 Náklady řízení

Rozhodnutí o předběžném opatření by mělo obsahovat výrok o náhradě nákladů řízení. Ustanovení § 145 o.s.ř., podle něhož „účastníku, jemuž soud přizná náhradu nákladů řízení, přizná i náhradu nákladů předběžného opatření“ se u předběžného opatření podle § 400 a násl. z.ř.s. neaplikuje. Po předběžném opatření totiž nenásleduje řízení ve věci samé, jež by se zabývalo věcí (zde domácím násilím) meritorně. Rozhodnutím o předběžném opatření je řízení u soudu skončeno, proto je soud povinen podle § 151 odst. 1 o.s.ř. o náhradě nákladů řízení rozhodnout. Nabízí se přitom aplikace § 142 o.s.ř., tedy rozhodnutí podle úspěchu ve věci. Ustanovení § 23 z.ř.s., které upravuje rozhodování o náhradě nákladů řízení ve věcech projednávaných dle tohoto předpisu, na řízení podle § 400 a násl. z.ř.s. nedopadá, neboť upravuje jen rozhodování o náhradě nákladů v případě řízení, která je možné zahájit i bez návrhu a řízení ve statusových věcech manželských a partnerských.

Zákon obecně pamatuje na situace, kdy je řízení zahájeno na návrh státního zastupitelství. V takovém případě soud podle § 142 odst. 4 o.s.ř. přizná žalovanému za podmínek § 142 odst. 1 až 3 o.s.ř. náhradu těchto nákladů proti státu.

Bezproblémové je rozhodnutí tehdy, když žádnému z účastníků náklady řízení nevzniknou. Jinak věc tak jednoduchá není a v praxi vyvolá řadu otázek, protože zákon vůbec nepamatuje na situace, kdy náklady řízení vzniknou například osobě, vůči níž násilí směřuje, která řízení nevyvolala a není ani osobou žalovanou.

Pokud nastane první modelová situace, pak podle mého názoru bude třeba o náhradě nákladů řízení rozhodnout i ve vztahu k osobě ohrožené domácím násilím. Bude-li státní zastupitelství se svým návrhem úspěšné a této osobě vzniknou náklady řízení, pak soud odpůrci uloží povinnost nahradit osobě, vůči níž násilí směřuje, náklady řízení. Státní

zastupitelství nebude neúspěšné, proto soud nebude rozhodovat o náhradě nákladů řízení mezi státem a odpůrcem. Pakliže státní zastupitelství nebude úspěšné a ohrožené osobě i odpůrci vzniknou náklady, rozhodne tak, že přizná odpůrci náhradu těchto nákladů proti státu.

Vyjádří-li se osoba ohrožená například k odvolání odpůrce vůči usnesení, kterým bylo nařízeno předběžné opatření, tak, že rozhodnutí soudu má být dle jejího mínění potvrzeno, a odvolací soud následně usnesení soudu prvního stupně změní tak, že návrh na nařízení předběžného opatření zamítne, pak podle mého názoru není možné přiznat osobě ohrožené domácím násilím právo na náhradu nákladů řízení vůči státu. Odpůrce dostane náklady řízení od státu, proto mezi odpůrcem a osobou ohroženou domácím násilím rozhodne soud tak, že ve vztahu mezi navrhovatelem a osobou ohroženou domácím násilím nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (§ 224 odst. 2 o.s.ř. ve spojení s § 142 odst. 1 o.s.ř.).

3.5.6 Doručování rozhodnutí

Pro doručování předběžných opatření ve věcech domácího násilí je nutné použít obecnou úpravu doručování předběžných opatření. V případě, že bylo předběžné opatření nařízeno, je třeba stejnopis usnesení doručit účastníkům, popřípadě jejich zástupcům. K odeslání musí dojít ve lhůtě 3 dnů ode dne vyhlášení usnesení, nebylo-li vyhlášeno, ve lhůtě 3 dnů ode dne jeho vydání (srov. § 76c odst. 2 o.s.ř.).

Jinak tomu bude v případě, kdy byl návrh na nařízení předběžného opatření zamítnut nebo odmítnut anebo bylo-li řízení o návrhu zastaveno. Potom se usnesení doručuje jen navrhovateli. Stejnopis usnesení je opět třeba odeslat navrhovateli, popřípadě jeho zástupci ve lhůtě 3 dnů ode dne vyhlášení nebo vydání usnesení (srov. § 76g o.s.ř.).

3.5.7 Vykonatelnost rozhodnutí podle předchozí a nové právní úpravy

Ustanovením § 76d o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 byla vykonatelnost usnesení, jímž došlo k nařízení předběžného opatření, určena do okamžiku jeho vyhlášení. Pokud soud přistoupil k vyhlášení předběžného opatření, což se v praxi nestávalo často, tak bylo předběžné opatření vykonatelné okamžikem vyhlášení rozhodnutí. Pokud předběžné opatření nebylo vyhlášeno, což bylo ve skutečnosti pravidlem, bylo vykonatelné již vydáním, tj. okamžikem, kdy jej soud vyhotovil. A to bez ohledu na skutečnost, kdy došlo k jeho doručení. Bylo tomu tak proto, že k doručení rozhodnutí mohlo dojít se značným časovým odstupem, přičemž ohroženou osobu bylo nutné chránit co nejdříve.

Podle ustanovení § 407 z.ř.s. je „rozhodnutí podle § 405 z.ř.s. vykonatelné vydáním“. Z.ř.s. reaguje na fakt, že není úplně praktické rozhodnutí o předběžném opatření vyhlásit. Kvůli

tomu s touto variantou nepočítá a přímo pojí vykonatelnost jen s vydáním rozhodnutí. Změnou oproti úpravě účinné do 31. 12. 2013 je také fakt, že vykonatelnost upravuje z.ř.s. pro předběžné opatření ve věcech domácího násilí samostatně, zatímco v o.s.ř. je nyní vykonatelnost upravena pro všechna předběžná opatření společně v jednom ustanovení. Konkrétně jde o ustanovení § 76d o.s.ř., které pojí vykonatelnost primárně s vyhlášením.¹⁵⁶ Tuto změnu hodnotím kladně, protože právní úprava je v této části jednodušší a nečiní tak žádné výkladové problémy.

3.5.8 Rozhodnutí podle právní úpravy v Kalifornii

Poté, co navrhovatel vyplní formuláře, předloží je úředníkovi soudu (Clerk of the Court). Soudce rozhodne v průběhu jednoho pracovního dne. Navrhovateli se doporučuje zeptat se úředníka, zda má počkat na kopii nařízení jednání a dočasného omezujícího opatření, nebo přijít později. Takto navrhovatel ví, že se může úředníka zeptat.¹⁵⁷

Dočasné omezující opatření stejně jako u nás předběžné opatření omezuje chování jedné strany, aby se ochránil mír a bezpečí druhé strany a v některých případech určitých třetích stran.¹⁵⁸ Nejobvyklejší opatření jsou ta, kterými je omezováno chování, zákaz přiblížení se, vykázaní. Obecně platí, že soud při rozhodování o omezujícím opatření bez slyšení druhé strany podle § 6320 – 6327 zákona o rodině¹⁵⁹ bere v úvahu skutečnost, zda při nevydání opatření ohrozí bezpečí navrhovatele. Všechna omezující opatření je možné nařídit buď bez uvědomění druhé strany, nebo na základě návrhu, o němž je druhá strana vyrozuměna (viz níže). Obecně platí, že před projednáním omezujícího opatření musí soud z dostupných zdrojů (záznamů, databází) zjistit, zda byl odpůrce odsouzen za násilný nebo závažný trestný čin, přestupek za domácí nebo jiné násilí, zda je účinné předchozí omezující opatření, zda došlo k jeho porušení, nebo je propuštěn na kauci nebo na podmínku¹⁶⁰ a k těmto skutečnostem přihlédnout.

Pokud soud ukládá druhé straně opatřením omezení chování, ukládá mu, aby neobtěžoval, nevyhrožoval, nenapadal, neblokoval pohyb druhé strany, případně ji nesledoval. Odpůrci je možné uložit, aby se zdržel pátrání po adrese nebo místě, kde se

¹⁵⁶ Toto ustanovení může být praktické tehdy, když bude návrh na nařízení předběžného opatření podán v probíhajícím řízení. Potom může soud přistoupit k vyhlášení předběžného opatření při jednání a předběžné opatření bude tím pádem vykonatelné hned vyhlášením bez ohledu na to, kdy bude doručeno. V případě předběžných opatření, která jsou nařizována před zahájením řízení ve věci samé, bývá pravidlem doručování rozhodnutí bez toho, že by došlo k vyhlášení.

¹⁵⁷ I u nás tyto a další informace poskytuje informační oddělení soudu.

¹⁵⁸ Stejně jako u nás je možné chránit osobu, vůči níž násilí směřuje, případně nezletilé děti.

¹⁵⁹ Obdoba § 75c odst. 3 o.s.ř.

¹⁶⁰ § 6306 písm. a) zákona o rodině.

zdržuje osoba chráněná opatřením.¹⁶¹ Bude-li to vhodné, pak soud může rozšířit opatření tak, že chrání další členy rodiny a domácnosti a zvířata v domácnosti.¹⁶² Soud může vydat i vzájemné omezující opatření, a to v případě, kdy se obě strany osobně dostaví a každá ze stran předloží písemné důkazy o zneužití nebo domácím násilím a soud provede podrobné dokazování o tom, že obě strany jednaly primárně jako agresori a žádná ze stran nebyla primárně obětí.¹⁶³

Pokud soud rozhodne o zákazu přiblížení se, potom se jedna strana nesmí přiblížit na určitou vzdálenost (např. 100 yardů, tj. 91,44 m) od druhé strany a od specifikovaného místa, které se týká druhé strany (bydliště, práce, škola). Pokud to bude vhodné, může soud rozšířit opatření tak, že chrání další členy rodiny a domácnosti a zvířata v domácnosti.¹⁶⁴ O omezení vzájemného opatření platí totéž, co bylo uvedeno u omezení chování.

Rozhodne-li soud o vykázaní druhé strany, potom se tato musí vystěhovat z rodinného obydlí nebo z obydlí druhé strany, společného obydlí obou stran nebo obydlí osoby, které je svěřeno do péče nezletilé dítě, které má být chráněné před domácím násilím, bez ohledu na to, která ze stran má právní titul k bydlení.¹⁶⁵

Navrhovatel předkládá částečně vyplněný formulář dočasného omezujícího opatření (DV-110, Temporary Restraining Order). Částečně vyplněný znamená, že jsou vyplněny údaje o navrhovateli (který je označen jako chráněná osoba), odpůrci (omezená osoba) a dalších chráněných osobách (členové rodiny nebo domácnosti). Ostatní údaje vyplní soud. Formulář obsahově odpovídá tomu, co je uvedeno v návrhu. Soud vyplní termín jednání. Vyplní, zda je či není účinné opatření vydané dle trestního práva, pod jakou sp. zn. se vede, do kdy trvá, případně, že nemá informace o opatření vydaném dle trestního práva. Z uvedeného nám vyplývá, že v Kalifornii není překážkou vydání civilního omezujícího opatření existence opatření vydaného dle trestního práva.¹⁶⁶ Dále je uvedeno, co konkrétně odpůrce musí, či nesmí, tedy výrok rozhodnutí.

Celý formulář je pak koncipován tak, že soudce jen zaškrťává nabízené možnosti. Pro názornost uvedu kompletní obsah formuláře. Výrokovou část totiž považuji za alfu a omegu celého rozhodnutí. Naše právní úprava nabízí příkladný výčet možných výroků, přičemž

¹⁶¹ § 6252 odst. 5 a 6322 odst. 7 zákona o rodině.

¹⁶² § 6320 písm. a), b) a 6340 písm. a) zákona o rodině, vzor DV-100.

¹⁶³ § 6320 a 6305 zákona o rodině. V případě *Kobey v. Morton* [(1991) 228 CA 3d 1055, 1059, 278 CR 530] soud rozhodl, že vzájemná opatření omezující chování nemohou být vydána po jednání, ledaže obě strany podaly návrh. Srov. *Kobey v. Morton (1991)* [online]. law.justia.com [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://law.justia.com/cases/california/court-of-appeal/3d/228/1055.html>>.

¹⁶⁴ § 6320, 6322 a 6340 písm. a) zákona o rodině.

¹⁶⁵ § 6321 písm. a), a 6340 písm. a) zákona o rodině.

¹⁶⁶ S touto otázkou se dříve či později budou muset konfrontovat i české soudy.

navrhovatelé vybírají pouze z nabízených možností, nesetkala jsem se s tím, že by návrh obsahoval výrok, který by nebyl zmíněn v § 405 z.ř.s. U každé z následujících položek soudce zatrhne jednu z možností a) nepožadováno, b) zamítnuto do jednání, c) nařízeno.

1) Chování odpůrce (Personal Conduct Orders). Nesmíte činit následující věci navrhovateli a dalším chráněným osobám:

- a) obtěžovat, vyhrožovat, sexuálně napadat, fyzicky ubližovat, pronásledovat, ničit osobní majetek, rušit klid, bránit v pohybu,
- b) kontaktovat přímo či nepřímo, jakýmkoliv způsobem, včetně, ale nejen, telefonem, e-mailem nebo jinými elektronickými prostředky,
- c) podniknout jakékoliv kroky k získání adresy či místa, kde se navrhovatel a další chráněné osoby zdržují.

Hned za prvním výrokiem následuje poučení o tom, že soudce může povolit výjimky v podobě krátkého mírumilovného kontaktu s navrhovatelem a dětmi zmíněnými jako další chráněné osoby, jak je to stanoveno v rozhodnutí soudu o styku, ledaže by opatření vydané dle trestního práva stanovilo jinak. Jinými slovy, pokud je rozhodnuto o styku rodiče s dítětem, soudce může stanovit výjimku z opatření tak, aby se styk mohl uskutečnit. Odpůrce je poučen také o tom, že vždy je přípustné doručit navrhovateli vyjádření k návrhu a další úřední písemnosti a to prostřednictvím právníka nebo doručovatele.

2) Zákaz přiblížit se k určitému místu (Stay-Away Order). Nesmíte se přiblížit k těmto místům (...).

3) Povinnost opustit určitou adresu (Move-Out Order). Musíte opustit tuto adresu (...).

4) Žádné zbraně (Guns or Other Firearms and Ammunition). Musíte ve lhůtě 24 hodin od doručení prodat osobě oprávněné k prodeji zbraně, které držíte, nebo je odevzdat policii. Ve lhůtě 48 hodin doručit potvrzení o odevzdání zbraní soudu.

5) Nahrávání komunikace mezi účastníky (Record Unlawful Communications). Navrhovatel může nahrávat komunikaci s Vámi, když porušujete omezující opatření.

6) Držení zvířete a povinnost nepřibližovat se ke zvířeti (Animals: Possession and Stay-Away Order).

7) Výchova a styk s dětmi (Child Custody and Visitation).

8) Výživné na dítě (Child Support). Není nařízeno nyní, ale může být nařízeno po jednání.

9) Kontrola majetku (Property Control). Až do jednání soudu může jen navrhovatel užívat tyto věci (...).

10) Úhrada dluhů (Debt Payment). Až do skončení předběžného opatření musíte uhradit dluh u (...) ve výši (...) měsíčně, a to na účet č. (...).

11) Omezení nakládání s majetkem (Property Restraint). Navrhovateli, odpůrci či oběma (jsou-li oddáni nebo žijí-li v registrovaném partnerství) se zakazuje půjčit, prodat, zbavit se majetku, zničit ho, včetně zvířat, krom obvyklé správy nebo případů nutnosti.

12) Výživné na manžela (Spousal Support). O výživném může být rozhodnuto po jednání.

13) Náklady zastoupení (Lawyer's Fees and Costs). Náhrada nákladů zastoupení může být uložena po jednání soudu.

14) Program pro násilné osoby (Batterer Intervention Program). Odpůrci může být po jednání uloženo absolvovat program pro násilné osoby.

Odpůrce je poučen o tom, že nesmí držet zbraň. Pokud nebude dodržovat omezující opatření, může být zatčen a obviněn z trestného činu. V případě, že bude nařízeno omezující opatření na jednání, pak bude jeho obsah obdobný, odpůrce obdrží kopii rozhodnutí na poslední známou adresu. Pokud adresa není správná, je odpůrce vyzván, aby sdělil aktuální adresu. Dále je poučen o tom, že nedostaví-li se k jednání, soudce může rozhodnout o výchově a styku s dětmi bez toho, že by byl odpůrce slyšen. Soud také může rozhodnout o výživném dítěte a to podle příjmu obou rodičů s tím, že výživné může být přímo strháváno z platu odpůrce. Odpůrce je vyzván, aby vyplnil finanční prohlášení za účelem případného rozhodnutí o výživném na dítě a také prohlášení o příjmech a výdajích, za účelem rozhodnutí o výživném na manžela. Je poučen o tom, že soud rozhodne o výživném i tehdy, když formuláře nevyplní.

Do předložených formulářů soudce vyplní datum nařízení jednání a podepíše nařízení dočasného omezujícího opatření. Úředník opatří otiskem razítka až tři kopie pro navrhovatele, další kopie si musí opatřit navrhovatel. Navrhovateli se doporučuje jednu nosit pořád sebou, jednu nechat na bezpečném místě, jednu dát tomu, kdo je nařízením také chráněn, další kopie dát na místa, kam odpůrce nesmí, jako jsou škola, práce. Nařízení dočasného omezujícího opatření se zanáší do celostátního počítačového systému CLETS.¹⁶⁷ Pokud soud opatření nařídí, toto bude trvat až do dne jednání, kdy soudce rozhodne o jeho pokračování nebo

¹⁶⁷ Srov. *CLETS Law & Legal Definition* [online]. USLegal.com [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://definitions.uslegal.com/c/clets/>>.

zrušení.¹⁶⁸ Pokud je omezující opatření vydáno, navrhovatel a odpůrce se nemohou dohodnout na zrušení, změnit je nebo zrušit (opatření ruší či mění jen soud). Jednání soud nařídí i tehdy, když návrhu na nařízení dočasného omezujícího opatření nevyhověl.

Poté, co je dočasné omezující opatření nařízeno, musí navrhovatel zajistit, aby třetí osoba doručila rozhodnutí odpůrci. Formulář DV-200-INFO vysvětluje, co je důkazem o doručení. Šerif nebo policie provedou na základě žádosti doručení bezplatně. Vedle toho je možné využít k doručení placenou službu doručovatele soudních písemností, proces server. Formulář označený jako důkaz o osobním doručení (Proof of Personal Service, Form DV-200) musí navrhovatel doručit soudu bez zbytečného odkladu, a to před termínem soudního jednání. Navrhovatel je poučen o tom, že si má vyhotovit tři kopie, které mu úředník potvrdí, s potvrzenými kopiemi má naložit stejně jako s omezujícím opatřením. Pokud se nepodaří doručit dočasné omezující opatření před jednáním, potom navrhovatel musí vyplnit formulář žádost o pokračování jednání a znovu vydání dočasného omezujícího opatření, (DV-115 Request to Continue Hearing and Reissue Temporary Restraining Order) a část formuláře určení data nového jednání soudu a nové vydání opatření (DV-116 Notice of New Hearing Date and Order on Reissuance). K žádosti o odročení jednání na jiný termín musí navrhovatel přistoupit před termínem původně nařízeného jednání, nebo na tomto jednání. Poté, co již jednání proběhlo, musí navrhovatel podat nový návrh, resp. vyplnit znovu všechny formuláře. Pokud soudce podepíše formulář DV-116, potom dočasné omezující opatření trvá až do dne nově nařízeného jednání. Formuláře DV-115 a DV-116 se doručují spolu s původními formuláři odpůrci. Po doručení doručovatel vyplní a podepíše formulář DV-200, který doručí navrhovateli, ten přinese kopii k jednání spolu s kopií DV-115 a DV-116.¹⁶⁹

Pokud porovnáme právní úpravu v České republice a v Kalifornii, potom pro obě je charakteristické, že soud o omezujícím opatření (neboť, co jiného je také naše předběžné opatření) rozhoduje bezodkladně. O dočasném opatření, jež trvá do doby, než soud nařídí jednání, soud rozhoduje jen na základě návrhu, bez vyjádření stanoviska odpůrce. Rovněž v této části jsou právní úpravy velice podobné. Doba trvání předběžného opatření bez prodloužení a doba trvání dočasného omezujícího opatření jsou velice obdobné.

Obdobná je i aplikační praxe v obou zemích v tom, že soud před rozhodnutím zjišťuje v dostupných databázích, zda byl odpůrce odsouzen za násilný trestný čin, jestli bylo zahájeno trestní stíhání, případně již bylo nařízeno předběžné opatření. Je zřejmé, že soud nezjistí úplně

¹⁶⁸ Trvalé omezující opatření může trvat až 5 let. Rozhodnutí o výchově, styku, výživném může trvat déle, nekonečně s koncem omezujícího opatření.

¹⁶⁹ K nařízení jednání blíže srov. podkapitulu 3.8.3.

vše o odpůrci, ale skutečnosti, které je schopen rychle, operativně zjistit, by zjistit opravdu měl. Jde o lustrum u soudu, který rozhoduje, a dotaz na příslušné oddělení policie.

Stejná je rovněž možnost rozhodnout o výjimce. U nás se tato možnost bohužel moc nevyužívá. Pokud soud rozhoduje o předběžném opatření, kterým vykazuje z rodinné domácnosti otce, nezabývá se zpravidla tím, zda má nezletilé děti a nestanoví výjimku v podobě styku s nimi. Ke stanovení výjimky dochází opravdu jen výjimečně, a to na návrh odpůrce. Setkala jsem se v praxi jen s jedním případem, kdy muž požadoval výjimku spočívající ve vstupu na zahradu, aby mohl posekat trávník.

Odlišná je právní úprava v té části, kdy v našich poměrech se rozhoduje čistě o vykázaní a zákazu navazování kontaktů. Ostatní otázky soud nezajímají, pokud není podán samostatný návrh. Podle právní úpravy Kalifornie soud může již v omezujícím opatření rozhodnout o tom, kdo bude pečovat o dítě a jak se s ním případně bude stýkat druhý rodič. Podle mého názoru tím, že soud rozhodne o tom, že od rozhodnutí o omezujícím opatření do jednání soudu budou děti v péči navrhovatele a odpůrce se s nimi bude stýkat za určených podmínek, stanoví jasné mantinely a přináší určitý pocit jistoty. Velice důležité je rovněž rozhodnutí o tom, kdo bude platit dluhy. Je typické, že manželé mají několik dluhů, například dva úvěry ze stavebního spoření a dva revolvingové úvěry. Když soud dle jejich majetkových poměrů rozhodne, že dva úvěry ze stavebního spoření a jeden úvěr z kreditní karty bude platit manžel, protože víc vydělává, a jeden manželka, předejde se pozdějším komplikacím spojeným s tím, že nikdo neví, co má platit.

Jako závažný nedostatek naší právní úpravy považuji absenci výslovné úpravy v tom smyslu, že mezi dispozitivní možnosti, o kterých může soud rozhodnout, není zařazena účast odpůrce v programu pro násilné osoby. Je totiž řada případů domácího násilí, kdy spolu partneři chtějí žít dál, mají spolu děti, úvěry, dům apod. a ukončení soužití je pro oba nemyslitelné. Za této situace se mnohdy jeví jako vhodná účast odpůrce v programu pro násilné osoby, kde získá náhled na své chování a může se naučit reagovat na určité podněty nenásilným způsobem. Je možné, že pro takovou právní úpravu zatím nedozrál čas, neboť s násilnými osobami se zatím nepracuje ve všech městech.¹⁷⁰ Situace se však stále zlepšuje a jsem přesvědčena o tom, že právní úprava bude v této části v budoucnu změněna.

Další rozdíl v právních úpravách tkví ve způsobu doručování návrhu a rozhodnutí o dočasném omezujícím opatření. Zatímco podle naší právní úpravy návrh s rozhodnutím

¹⁷⁰ *Jak zvládat agresí?* [online]. muziprotnasili.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.muziprotnasili.cz/poradna/jak-zvladat-agresi/>>.

doručuje odpůrci soud (za situace, kdy je návrhu vyhověno), podle kalifornské právní úpravy zajišťuje doručení návrhu s rozhodnutím sám navrhovatel. Aktivita je zde tedy ponechána na navrhovateli, který zpravidla ví, kde se odpůrce zdržuje (zná okruh jeho přátel, rodiny, místa, která vyhledává i jeho zvyky), proto mám za to, že doručení tímto způsobem bude bezpochyby efektivní. Soud je odbřemeněn od starostí o to, aby odpůrci rozhodnutí doručil. Doručování ve věcech domácího násilí je totiž v řadě případů obtížné, odpůrce se na adrese pro doručování nezdržuje, jinou adresu soudu nesdělí. Soud potom místo aby se věnoval dalším případům, řeší doručování předběžného opatření, mnohdy ve spolupráci s policií.

3.6 Doba nebo lhůta trvání

Než přistoupím k rozboru doby trvání předběžných opatření, je třeba zodpovědět terminologickou otázku, zda je termín doba opravdu termínem přílehlavým.

Jak zákonodárce, tak soudy neměli vždy úplně jasno v tom, zda se v případě trvání předběžného opatření jedná o dobu, nebo lhůtu. Zatímco PolČR hovoří (a hovořil) o době, o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 o lhůtě. Důvodová zpráva k obč. zák. dává jasný signál o tom, že obč. zák. má v úmyslu termíny doba a lhůta užívat jednotně. Dle ní se „dobou rozumí časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba pro vyvolání tohoto právního následku zvláště projevit vůli.“¹⁷¹ „Časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany, např. u jiné osoby, anebo u soudu nebo jiného příslušného orgánu“¹⁷² se nazývá lhůtou.

Pro předběžné opatření vidím (a to jak za předchozí, tak za stávající úpravy) termín doba jako vhodnější proto, že jejím uplynutím povinnosti násilné osoby zanikají bez dalšího. Nejde o časový úsek stanovený primárně k uplatnění práva, tak jak tomu je u promlčecí lhůty. Ohrožená osoba může a nemusí podat návrh ve věci samé. Primární účel předběžného opatření nespočívá v poskytnutí lhůty pro uplatnění práva, ale v poskytnutí časového prostoru, kdy si ohrožená osoba urovná myšlenky, případně začne činit kroky k zabezpečení své ochrany po uplynutí doby trvání předběžného opatření.

S ohledem na uvedené budu používat ve spojení s předběžným opatřením i policejním vykázáním termín doba (a to přesto, že o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 používal termín lhůta). Pouze v případě, kdy budu citovat rozhodnutí či zákon, kde je použit výraz lhůta, tuto změnu provádět nebudu.

¹⁷¹ *Důvodová zpráva* [online]. justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 143.

¹⁷² Tamtéž.

3.6.1 Doba trvání podle předchozí právní úpravy¹⁷³

Podle § 76b odst. 3 věty první o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 trvalo předběžné opatření jeden měsíc od vykonatelnosti. Toto ustanovení nečinilo v praxi problémy, neboť bylo plně v souladu s úpravou vykonatelnosti i úpravou předběžných opatření obecně. Avšak druhá věta téhož ustanovení již problémy přinášela. Jestliže totiž došlo k vykázání dle PolČR před rozhodnutím o návrhu na nařízení předběžného opatření, ona jednoměsíční doba začala běžet až den poté, co uplynula doba vykázání. Potíž byla v tom, že předběžné opatření bylo podle § 76d o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 vykonatelné vyhlášením nebo vyhotovením. Počínalo tedy obecně tímto okamžikem. To však bylo v rozporu s dikcí § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013.

Další důvod spočíval ve skutečnosti, že podle § 44 odst. 2 věty první PolČR, který byl oním zvláštním právním předpisem, vykázání trvalo a trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Podle § 44 odst. 2 věty třetí PolČR ve znění do 31. 12. 2013 „podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle o.s.ř. v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu.“ Což při čistě gramatickém výkladu znamenalo, že předběžné opatření počínalo až právní mocí usnesení o nařízení předběžného opatření.

Soudy stanovovaly počátek a konec doby trvání předběžného opatření různě. Například Okresní soud Brno-venkov vázal počátek doby trvání předběžného opatření na uplynutí desátého dne trvání vykázání. Rozhodnutí policie bylo vydáno 11. března 2008 a soud ve výroku stanovil, že toto předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce od 22. března 2008. Šlo o případ, kdy návrh na nařízení předběžného opatření byl podán v průběhu desetidenní doby trvání vykázání dle rozhodnutí policie.¹⁷⁴

Okresní soud v Jihlavě ve výroku předběžného opatření uvedl, že „lhůta jednoho měsíce počne běžet následujícím dnem po dni, v němž uplynula lhůta stanovená rozhodnutím Policie České republiky.“¹⁷⁵ Ve výroku ani v odůvodnění rozhodnutí soud neuvedl konkrétní data počátku ani konce trvání předběžného opatření. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou ve věci vedené pod sp. zn. 9 Nc 7/2007¹⁷⁶ ve výroku ani v odůvodnění rozhodnutí neuvedl, od kterého konkrétního dne předběžné opatření trvá, případně kdy skončí. V odůvodnění

¹⁷³ Tato podkapitola byla publikována jako článek. Viz ČUHELOVÁ, Kateřina. Kdy počíná a jak dlouho trvá předběžné opatření podle § 76b odst. 3 OSŘ. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 20, s. 733 – 737. Srov. též ČUHELOVÁ, Kateřina. Počátek lhůty trvání předběžného opatření podle § 76b OSŘ. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 22, s. 834 – 836.

¹⁷⁴ Usnesení Okresního soudu Brno-venkov ze dne 13. března 2008, č. j. Nc 3401/2008-11.

¹⁷⁵ Usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 24. srpna 2007, č. j. 4 Nc 109/2007-7.

¹⁷⁶ Usnesení Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 1. listopadu 2007, č. j. 9 Nc 7/2007-4.

rozhodnutí pouze citoval § 76b odst. 3 o.s.ř. v tehdejší znění. Jeho rozhodnutí bylo potvrzeno usnesením Krajského soudu v Brně v řízení vedeném pod sp. zn. 15 Co 9/2008.¹⁷⁷ Okresní soud ve Zlíně ve věci vedené pod sp. zn. 6 Nc 801/2008 ve výroku rozhodnutí uvedl, že „předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti, a to přesně do 13. 2. 2008“, přičemž rozhodnutí policie o vykázání bylo vydáno 3. ledna 2008. Také zde soud vázal počátek doby trvání předběžného opatření na konec desetidenní doby stanovené v rozhodnutí policie.¹⁷⁸

Při snaze zjistit, kdy počínala a kdy končila doba trvání předběžného opatření (za předchozí právní úpravy) bylo nutné aplikovat zásady metodologie práva. Tedy zabývat se otázkou, zda jde o výklad, nebo dotváření práva. Na ni dává odpověď jazykový výklad. Jeho pomocí se vymezí hranice sémantických hracích ploch.¹⁷⁹ K jejich grafickému znázornění slouží model tří oblastí významu pojmu.¹⁸⁰ V modelu jde o zařazení skutečností do tří skupin v závislosti na jejich vztahu k jazykovému významu dotčeného pojmu,¹⁸¹ a to jádro pojmu, neurčitá část pojmu, oblast mimo rozsah pojmu. Přiřazování k jednotlivým oblastem se provádí jen podle jazykových hledisek.¹⁸²

Při výkladu právních předpisů je primární tzv. neurčitá část pojmu. Obsahuje-li právní předpis pojem, který není z jazykového hlediska ve vztahu ke konkrétní skutečnosti jednoznačný, nelze z něj jazykovými prostředky odvodit pravidlo, které by bylo způsobilé subsumpce, a musí být interpretován. Při dotváření práva je naopak primární jádro pojmu či oblast mimo rozsah pojmu. Při nalézání práva za účinnosti úpravy účinné do 31. 12. 2013 bylo nutné odpovědět na otázku, zda pojmy obsažené v § 76b odst. 3 o.s.ř., tj. „počíná“ a den, v němž uplynula lhůta, a dále pojem právní moc obsažený v § 44 PolČR, jsou pojmy spadající do neurčité části pojmu a je možný jejich výklad, či do jádra pojmu, kde výklad možný není.¹⁸³

Při použití čistě jazykových hledisek byly všechny pojmy zařazeny do jádra pojmu. A to přesto, že v PolČR byly (a jsou) upraveny dvě doby, a to základní desetidenní a poté doba prodloužená. Stejně tak to koliduje s tím, že v praxi soudů velká část rozhodnutí počítala s tím, že předběžné opatření trvá od vykonatelnosti rozhodnutí. Onen počátek potom

¹⁷⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. února 2008, č. j. 15 Co 9/2008-13.

¹⁷⁸ Usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 9. ledna 2008, č. j. 6 Nc 801/2008-10.

¹⁷⁹ KRAMER, Ernst. *Juristische Methodenlehre*. Bern: Stämpfli Verlag, 1998, s. 45.

¹⁸⁰ Model zavedl Phillip Heck.

¹⁸¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 97.

¹⁸² Model tří oblastí může být modifikován argumenty formálně systematického výkladu, kdy např. označení části zákona považujeme za vytknutí před závorku, jež se vztahuje na všechna ustanovení, která jsou do ní zařazena

¹⁸³ Nacházím se v oblasti dotváření práva.

vykládala tak, že předběžné opatření počínalo sice vykonatelností, ale neskončilo dříve, než uplynula měsíc a 10 dní, tedy doba stanovená PolČR a v o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013. Tedy přesto, že daná, z jazykového hlediska nesporná, ustanovení obsahovala nejasnosti; ty však nebyly jazykového charakteru.

Ustanovení § 76b o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 nebylo možné aplikovat bez dotváření práva. V případě aplikace tohoto ustanovení bez metod dotváření práva bychom totiž museli dospět k závěru, že předběžné opatření, kterému předcházelo vykazání policií, trvá jeden měsíc ode dne následujícího po právní moci předběžného opatření. A to proto, že byl-li podán návrh na předběžné opatření v době trvání policejního vykazání, netrvalo policejní vykazání jen 10 dnů od provedení, ale trvalo až do právní moci předběžného opatření. To ovšem bylo v rozporu s úmyslem zákonodárce. Zmíněná ustanovení PolČR byla původně upravena v § 21d zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Následně byl přijat nový zákon, tj. PolČR, obsah původního § 21d však zůstal zachován.¹⁸⁴

Dle důvodové zprávy k zákonu č. 135/2006 Sb. „ustanovení § 21d dále stanoví lhůtu pro vykazání, a to v délce 10 dnů. Tato délka byla zvolena v souvislosti se zkušenostmi z uplatňování rakouské právní úpravy, která nejprve stanovila lhůtu sedmidenní a posléze ji prodloužila na desetidenní. Důvodem byla skutečnost, že během sedmi dnů, tedy pěti dnů pracovních, nebyla ohrožená osoba schopna uvědomit si svou situaci, navázat vztah s intervenčním centrem a zároveň zahájit případné právní kroky, kterými by se obrátila na soud se žádostí o prodloužení takové lhůty. Návrh výslovně stanoví, že desetidenní lhůtu nebude možné zkrátit, a to ani se souhlasem ohrožené osoby, aby na ni násilná osoba nemohla v tomto smyslu činit nežádoucí nátlak.“ Dle části důvodové zprávy k § 76b o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 „ustanovení § 76b dále řeší otázky doručování, počítání lhůt a doby trvání předběžného opatření, která byla stanovena na jeden měsíc s ohledem na ochranu osoby ohrožené domácím násilím a na nezbytnost minimalizace zásahu do práv účastníka, proti němuž návrh směřuje.“ Z uvedeného je zřejmé, že zákonodárce měl v úmyslu předběžným opatřením navázat na policejní vykazání, prodloužit desetidenní vykazání o jeden měsíc. Zákonodárce totiž v důvodové zprávě hovořil o prodloužení desetidenní lhůty, kterou nelze zkrátit. Vedle toho nechtěl dobu prodloužit o víc než 10 dní plus měsíc, neboť si uvědomoval, že zasahuje do práva účastníka, proti němuž návrh směřuje.

¹⁸⁴ Srov. § 44 PolČR.

Shora popsaný způsob aplikace § 76b o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 byl v rozporu nejen s úmyslem zákonodárce, ale také s dikcí § 76d o.s.ř. ve stejném znění. „Vykonatelnost představuje vlastnost (účinek) rozsudku být titulem pro výkon rozhodnutí (exekuci), tedy – řečeno jinak – způsobilost státním donucením vynutit splnění povinnosti, která byla rozhodnutím uložena.“¹⁸⁵ Předběžné opatření tak bylo možné vynutit hned v okamžiku, kdy bylo vyhlášeno či vydáno, proto nemohlo počít trvat až od právní moci usnesení. To by byl logický nesmysl. Při navazujícím systematickém výkladu nebylo možné říci, že § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 je *lex specialis* k § 76d o.s.ř. ve stejném znění, když sám § 76d o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 přímo počítal s tím, že existuje § 76b o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, neb explicitně toto ustanovení zmiňoval.

Dalším významným ustanovením, jež bylo určující pro aplikaci § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, bylo ustanovení § 75c odst. 2 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, podle kterého platilo, že soud musí rozhodnout o návrhu na předběžné opatření bezodkladně, nejpozději do 48 hodin. Na co by bylo rozhodnutí soudu, které je rychlé, bezodkladné, když by soud rozhodl sice bezodkladně, ale předběžné opatření by začalo platit až od právní moci usnesení, což v případě podání odvolání mohlo být i za dva měsíce?

Jaký rozumný účel tedy mohl být interpretovanému ustanovení nejrozumněji přiřazen?¹⁸⁶ Nabízely se tyto možnosti aplikace ustanovení § 76b o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013:

1) Předběžné opatření počínalo běžet od právní moci usnesení soudu. Tomuto způsobu aplikace odpovídalo jazykové vyjádření § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, které bylo v rozporu s tím, že předběžné opatření bylo vykonatelné vyhlášením, resp. vydáním. Taková aplikace byla také v rozporu s celým pojetím předběžných opatření, která obecně byla vykonatelná ihned, bez vázanosti vykonatelnosti na právní moc.

Vedle toho jestliže policejní vykázání trvalo až do právní moci usnesení soudu a až poté začala běžet doba trvání předběžného opatření, mohla nastat situace, kdy policejní vykázání trvalo třeba dva měsíce, než rozhodl odvolací soud (pokud bylo proti předběžnému opatření podáno odvolání). Teprve poté následovalo předběžné opatření. Násilná osoba nemohla vstoupit do společného obydlí třeba tři měsíce, namísto zamýšleného měsíce a 10

¹⁸⁵ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 1105.

¹⁸⁶ S vědomím toho, že o předběžném opatření musel soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 48 hodin, předběžné opatření bylo vykonatelné dnem vyhlášení, nebylo-li vyhlášeno, vydáním, tj. dnem, kdy soudce usnesení vynesl, tj. fakticky utvořil.

dní. Takovouto aplikací nebylo dosaženo úmyslu zákonodárce vyjádřeného v důvodové zprávě. Došlo ke stavu, kdy dvě pravidla jsou proti sobě.¹⁸⁷ K zásahu do práva násilné osoby takovým způsobem, který již nebyl žádoucí vzhledem k faktu, že šlo o úpravu předběžnou.

2) Předběžné opatření počínalo běžet od uplynutí desetidenní doby stanovené v PolČR. Takový byl úmysl zákonodárce. Aplikace byla v souladu s účelem úpravy, kterým bylo nepřetržení doby ochrany. Předběžné opatření znamenalo prodloužení policejního vykázání, na druhou stranu taková aplikace nebyla v souladu s právní úpravou, neboť předběžné opatření bylo vykonatelné již vyhlášením. Nebylo možné stanovit, že počíná třeba za 6 dní, protože bylo vykonatelné hned, ne až za 6 dní.

3) Doba trvání předběžného opatření počínala vykonatelností, předběžné opatření trvalo jeden měsíc plus počet dní, které zbývaly do uplynutí desetidenní doby, po kterou trvalo policejní vykázání. Zde byla úprava v souladu s tím, co chtěl zákonodárce, tedy aby vykázání trvalo měsíc plus 10 dní, ale po určitou dobu se mohlo vykázání s předběžným opatřením překrývat. Duplicitní ochrana ohrožené osoby však podle mého názoru ničemu nevadila, ba naopak. Policie mohla v průběhu vykázání kontrolovat dodržování, zatímco u předběžného opatření musela ohrožená osoba podat při porušování zákazu násilnou osobou návrh na opětovný výkon rozhodnutí.¹⁸⁸ Duplicitní ochranou navíc nebylo zásadnějším způsobem zasahováno do práva násilné osoby, protože stejně do společného obydlí, případně blízkosti ohrožené osoby nesměla.

Pokud bylo podáno odvolání proti usnesení, kterým byl zamítnut návrh na nařízení předběžného opatření, pak ochrana poskytnutá policejním vykázáním trvala, protože policejní vykázání skončilo až právní mocí rozhodnutí soudu.¹⁸⁹ V případě, kdy bylo následně po zrušení nesprávného usnesení o nařízení předběžného opatření návrhu vyhověno,¹⁹⁰ počínala doba trvání předběžného opatření od vyhlášení rozhodnutí. Policejní vykázání trvalo po celou

¹⁸⁷ Tj. pravidlo o vykonatelnosti rozhodnutí a pravidlo, kterým byl stanoven počátek doby trvání předběžného opatření. Není pak možné aplikovat ani jedno z nich. Srov. MELZER: *Metodologie nalézání práva...*, s. 48.

¹⁸⁸ Srov. ustanovení § 273b odst. 5 a 6 o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013.

¹⁸⁹ § 44 odst. 2 PolČR.

¹⁹⁰ Případně odvolací soud změní rozhodnutí soudu prvního stupně. Zde bylo otázkou, jak se soudy postaví k tomu, že byl zrušen § 220 odst. 3 o.s.ř. Dle zmíněného ustanovení se postupovalo při změně rozhodnutí soudu prvního stupně o předběžných opatřeních. Ustanovení bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2010, sp. zn. Pl. ÚS 19/09. Na druhou stranu nebylo možné přehlédnout skutečnost, že odvolací řízení je založeno na dvou principech. Zaprvé odvolací soud může zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně jen z důvodů taxativně vymezených v § 219a o.s.ř. a zadruhé apelační systém dává přednost změně před zrušením. Odvolací soud tedy měl za tehdejší právní úpravy postupovat následovně: 1. krok – je-li rozhodnutí soudu prvního stupně věcně správné, potvrdí je dle § 219 o.s.ř., 2. krok – je-li zde některý v § 219a o.s.ř. taxativně uvedených důvodů, pro které by měl rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit, zruší je, 3. krok – změna rozhodnutí soudu prvního stupně (není-li možné rozhodnutí ani potvrdit, ani zrušit). Shodně se vyjádřil Jaroslav Bureš na školení soudců odvolacích soudů pořádaném Justiční akademií ve dnech 6. – 8. června 2011.

dobu řízení o nařízení předběžného opatření před soudy a končilo až právní mocí usnesení o nařízení předběžného opatření, tudíž zde nebyla doba, kdy by ohrožená osoba nebyla chráněna.¹⁹¹

4) Předběžné opatření počínalo vykonatelností a trvalo jen jeden měsíc, neprodlužovalo se o počet dní, které neuplynuly z desetidenní doby trvání policejního vykázání. Takové řešení nebylo v souladu s úmyslem zákonodárce vyjádřeným v důvodové zprávě, ale nebylo v rozporu s úpravou v o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, neboť počátek doby trvání byl stanoven na den vykonatelnosti. Bylo také v rozporu s principem ochrany ohrožené osoby, jejího života, zdraví, neboť se zkracovala doba, po kterou měla ohrožená osoba klid zařídit si své věci, ale na druhou stranu jen o pár dní.¹⁹² Policejní vykázání se neprodlužovalo v případě podání návrhu na předběžné opatření do právní moci rozhodnutí soudu, ale jen do rozhodnutí. V případě této aplikace bylo nutné vypustit z § 44 PolČR termín právní moc. Ustanovení § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 bylo aplikováno téměř tak, jak jej zákonodárce formuloval.

Za nejlepší řešení považuji posunutí konce předběžného opatření tak, aby trvalo hned od vydání, ale tak, aby skončilo po uplynutí 10 dnů vykázání policíí plus měsíc vykázání soudem, tedy měsíc a 10 dní, nikoliv hned za měsíc od vykonatelnosti. Je pravdou, že při tomto řešení by vedle sebe působilo jak policejní vykázání, tak předběžné opatření. Podíváme-li se však na účel zákona a úmysl zákonodárce, kterým byla ochrana ohrožené osoby před budoucím útokem osoby násilné, pak tímto řešením byla posílena ochrana ohrožené osoby, a tím ještě lépe dosaženo účelu zákona. Policie totiž mohla kontrolovat dodržení vykázání a soud při porušení předběžného opatření mohl provést opětovný výkon rozhodnutí.

Takový tedy byl výsledek, kterého bylo nutné při aplikaci práva dosáhnout. Otázkou však bylo, zda je to z hlediska metodologie možné. Vzhledem ke skutečnosti, že jsme se nacházeli v oblasti dotváření práva, bylo nutné nalézt mezeru, aby bylo možné k dotváření práva vůbec přistoupit. Předpokladem dotváření práva je totiž nedokonalost právní úpravy (její protiplánová neúplnost), která je označována jako mezera v zákoně. „Při hledání mezery v zákoně porovnáváme jazykový význam ustanovení právních předpisů s tím, jaký by tento význam měl být, aby byla jednak respektována existující hodnotová rozhodnutí v právním řádu a nedošlo tak k hodnotovým rozporům, a jednak aby byla respektována hierarchická

¹⁹¹ Tento argument platí i pro možnosti 1) – 3).

¹⁹² Z pohledu ohrožené osoby však i pár dní může hrát roli.

výstavba právního řádu. Pokud jsme mezi těmito významy objevili rozpor, pokud žádný z možných jazykových významů ustanovení právních předpisů není slučitelný s hodnotovým pozadím právního řádu, tj. s existujícími hodnotovými rozhodnutími, která jsou součástí právního řádu, pak jsme současně objevili mezeru v zákoně¹⁹³.

Jako druhý krok bylo třeba zjistit, o jakou mezeru jde, aby bylo možné zvolit správný nástroj jejího uzavření. V právní metodologii se rozlišují mezery pravé a teleologické, otevřené a zakryté, počáteční a následné a vědomé a nevědomé. Pro posuzovaný případ jsou podstatné první dvě skupiny. O pravou mezeru by šlo tehdy, pokud by aplikace jedné normy předpokládala jinou právní úpravu, která by chyběla. O takový případ zde nešlo, žádné z citovaných ustanovení nepředpokládalo existenci jiné právní úpravy, jež by chyběla. Spíše šlo o mezeru teleologickou, což znamená, že neexistoval právní předpis, který by se aplikoval, přičemž šlo o protiplánovou neúplnost zákona. V případě § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 určitě šlo o protiplánové ustanovení, řekla bych dokonce protiplánově neúplné. Aplikace byla obtížná,¹⁹⁴ neb zákonodárce to chtěl jinak, než to vyjádřil. Jazyková podoba tohoto ustanovení byla v rozporu s úmyslem zákonodárce. Špatně byly stanoveny jak počátek doby trvání, tak doba samotná.

Část ustanovení § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, která vázala počátek doby trvání předběžného opatření na konec doby trvání policejního vykázání, nemohla obstát proto, že předběžné opatření by počínalo právní mocí usnesení o nařízení předběžného opatření, což z důvodů uvedených shora nebylo možné. Špatně byla stanovena měsíční doba trvání předběžného opatření, protože zákonodárce počítal s tím, že násilná osoba byla vykázána na 10 dní plus měsíc.

Mezeru nám vzhledem k výše uvedeným argumentům v případě ustanovení § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 otevíralo teleologické pozadí (hodnotová rozhodnutí, právní principy, účely, hierarchická výstavba právního řádu). Nebýt něho, byl by § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 bezproblémový. Proto podle mého názoru šlo o teleologickou mezeru v zákoně. Dále bylo nutné určit, zda jde o otevřenou, nebo zakrytou mezeru. O otevřenou mezeru by šlo tehdy, chybělo-li by pozitivní ustanovení. O zakrytou tehdy, pokud by pozitivní ustanovení nechybělo, ale doslovný výklad ustanovení nebyl v souladu s jeho teleologickým pozadím. Mám za to, že šlo o mezeru zakrytou, protože

¹⁹³ MELZER: *Metodologie nalézání práva...*, s. 221, 222.

¹⁹⁴ Nebylo možné jej neaplikovat, muselo se dotvořit. Nějakým způsobem se totiž soudce s dobou trvání předběžného opatření vypořádat musel. Nešlo říci „zákonodárce to stanovil nesprávně, já se zde dobou trvání předběžného opatření nebudu zabývat.“

zde bylo § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 coby pozitivní, leč nesprávné ustanovení, a jeho doslovný výklad nebyl v souladu s jeho teleologickým pozadím.

Šlo tedy o mezeru teleologickou zakrytou. Zbývá zjistit, jakým způsobem bylo možné tuto mezeru zakrýt, tj. jak ze zákona dostat to, co jsme potřebovali, abychom předpis správně aplikovali. Zakrytá mezeru může podle teoretiků¹⁹⁵ existovat jen jako teleologická mezeru v zákoně, nikoli jako mezeru právu. Což dopadalo i na § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013. Metodou zakrytí této mezery byla teleologická redukce, přičemž nalézání právu v tomto případě muselo být odůvodněno teleologickými argumenty, a právo bylo dotvářeno podle teleologického pozadí.

Proto i v případě aplikace § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 byl soudce povinen přistoupit k dotvoření právu podle teleologického pozadí, přičemž při této činnosti byl vázán existujícím právním řádem jako celkem, tento domýšlel do důsledku.¹⁹⁶ Soudce domýšlel, co konkrétní varianta aplikace přinese za důsledky. Neaplikoval § 76b o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 dle jeho jazykově nesporného výkladu, nýbrž tak, aby se nedostal do rozporu s právními principy, účelem ustanovení a právním řádem jako celkem. Ideálně měl dojít k tomu, aby § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 aplikoval tak, jak jsem nastínila ve variantě č. 3. Ne vždy tomu tak ale ve skutečnosti bylo.

3.6.2 Doba trvání podle nové právní úpravy

Zákonodárce si pravděpodobně uvědomil problémy, které aplikační praxi ustanovení § 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 přinášelo, a nově v § 408 z.ř.s. upravil počátek doby trvání jednoměsíčního předběžného opatření. Respektuje přitom, že předběžné opatření počíná vykonatelností. Existuje-li desetidenní policejní vykazání, které před nabytím předběžného opatření nestihlo uplynout, doba trvání předběžného opatření se o něj de facto prodlužuje.

Např. policie vykáže odpůrce na 10 dní, uplynou 3 dny této lhůty, předběžné opatření je vykonatelné vydáním a trvá jeden měsíc plus 7 dní.

Vzhledem ke skutečnosti, že v zákoně o zvláštních řízeních soudních je doba trvání upravena podle návodu v předchozí podkapitole, nemohu změnu hodnotit jinak než kladně.

¹⁹⁵ Srov. MELZER: *Metodologie nalézání právu...*, s. 249.

¹⁹⁶ MELZER: *Metodologie nalézání právu...*, s. 239.

3.7 Odvolací řízení

Proti rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření je odvolání přípustné (§ 201, 202 o.s.ř.). Vedle účastníků jej může podat i státní zastupitelství, neb se jedná o řízení, do něhož může vstoupit a v němž může podat návrh, srov. § 8 odst. 1 písm. c), odst. 2 z.ř.s. Avšak jen tehdy, pokud do řízení vstoupilo dříve, než uplynula odvolací lhůta všem účastníkům řízení (§ 203 odst. 2 o.s.ř.). Pro náležitosti odvolání platí § 205 odst. 1 až 3 o.s.ř. Rozhodnutí je však třeba podle § 28 odst. 3 z.ř.s. přezkoumat i tehdy, nebyl-li v odvolání ani přes výzvu soudu uplatněn důvod.

Pro úpravu účinků odvolání, vzdání se odvolání a jeho vzetí zpět, úkonů soudu prvního stupně, ustanovení o řízení u odvolacího soudu platí ustanovení o.s.ř. (vyjma § 212a odst. 2, 3 o.s.ř.), totéž platí pro rozhodnutí o odvolání a dalším průběhu řízení.

3.7.1 Lhůty v odvolacím řízení

Právní úprava do 31. 12. 2013 obsahovala v § 218b o.s.ř. lhůtu pro rozhodnutí o odvolání. Platilo, že „odvolací soud rozhodne o odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření podle § 76 odst. 1 písm. b), § 76a a podle § 76b do 7 dní od předložení věci odvolacímu soudu.“ Právní předpis však neobsahoval úpravu lhůty pro předložení spisu odvolacímu soudu. Spis byl proto mnohdy odvolacímu soudu předkládán až poté, co dávno uplynula doba trvání předběžného opatření.

Nově je úprava lhůt vztahujících se k odvolacímu řízení vtělena přímo do zvláštní části z.ř.s. Jde o jediné ustanovení týkající se odvolacího řízení, které ve zvláštní části věnované předběžným opatřením ve věcech domácího násilí nalezneme. Jde o ustanovení § 409 z.ř.s., podle jehož prvního odstavce „bylo-li rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření napadeno včasným odvoláním, soud prvního stupně předloží věc odvolacímu soudu do 15 dnů od podání odvolání.“ Lhůta pro rozhodnutí odvolacího soudu je zkrácena na 7 dní od předložení věci.

Soud prvního stupně tak má 15 dní na odstranění vad odvolání a vybrání soudního poplatku (není-li odvolatel od soudního poplatku osvobozen). Pokud není soudní poplatek zaplacen, zastaví soud prvního stupně odvolací řízení podle § 9 zákona o soudních poplatcích. V případě, že soud prvního stupně popsané úkony nestihne, neznamená to, že spis předloží odvolacímu soudu. Tyto úkony musí učinit i tehdy, pokud je zřejmé, že patnáctidenní lhůtu zmešká.

3.8 Prodloužení

3.8.1 Prodloužení podle předchozí právní úpravy

Podle 76b odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 samotné předběžné opatření trvalo jeden měsíc. Před měsíční dobou mohla být násilná osoba na 10 dní vykázána Policií ČR. Byl-li podán návrh na prodloužení předběžného opatření, předběžné opatření trvalo do právní moci rozhodnutí. Zákodárce sice vypustil sousloví do „právní moci“, ovšem s ohledem na skutečnost, že v případě, kdy byl návrh na prodloužení zamítnut a toto rozhodnutí následně změněno odvolacím soudem tak, že se doba trvání předběžného opatření prodlužuje, nebylo možné citované ustanovení aplikovat jiným způsobem. V opačném případě by totiž předběžné opatření zaniklo zamítavým rozhodnutím, a následně znovu začalo běžet rozhodnutím odvolacího soudu. Taková aplikace práva by nechránila ohroženou osobu, což je základním cílem posuzované právní úpravy.

Předběžné opatření mohlo být podle 76b odst. 4 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 prodlouženo až na jeden rok od nařízení. Ne vždy soud prodloužil dobu trvání předběžného opatření na maximální dobu. Jihlavská pobočka Krajského soudu v Brně ve věci sp. zn. 54 Co 150/2008 například změnila usnesení soudu prvního stupně tak, že namísto prodloužení o 11 měsíců prodloužila dobu trvání předběžného opatření jen o šest měsíců. Tuto část rozhodnutí soud odůvodnil tak, že na maximální možnou dobu lze předběžné opatření prodloužit u případů domácího násilí nejzávažnějšího rázu, kdy současně není reálně očekávat v přiměřeném časovém horizontu řešení sporů v podobě rozhodnutí ve věci samé.¹⁹⁷ Ve věci vedené u jihlavské pobočky Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 54 Co 501/2008 tento odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně, kterým tento uložil žalovanému zdržet se setkávání se žalobkyní a navazování kontaktů do pravomocného skončení řízení vypořádání zaniklého SJM, nejdéle však na dobu jednoho roku od okamžiku nařízení předběžného opatření.¹⁹⁸ Což znamená, že v případě, kdy bude SJM vypořádáno dříve, než v horizontu jednoho roku, skončí doba trvání předběžného opatření právní mocí rozsudku o vypořádání SJM.¹⁹⁹

Pro náležitosti návrhu platilo přiměřeně ustanovení § 75 odst. 4 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013. Navrhovatel musel tvrdit, proč chce prodloužit předběžné opatření, z jakého důvodu trvá stav jeho ohrožení, že podal žalobu ve věci samé, tj. takovou, která posune dál řešení společného soužití s navrhovatelem (možná spíš nesoužití). Musel tvrdit,

¹⁹⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 24. září 2008, č. j. 54 Co 150/2008-33.

¹⁹⁸ Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 15. ledna 2009, sp. zn. 54 Co 501/2008.

¹⁹⁹ Tuto možnost však ze zkušenosti vidím jako opravdu jen hypotetickou.

jaký je jeho vztah ke společnému obydlí (zda je jeho vlastníkem, spoluvlastníkem či nájemcem, případně že jde o věc, která tvoří SJM) a také jaké jsou jeho celkové poměry (osobní, majetkové a sociální).

Předpokladem prodloužení předběžného opatření, který musel být dán vždy, bylo podání návrhu ve věci samé. Soud bral dále v úvahu obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé a majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí plus další rozhodné okolnosti.

V praxi soudů činila zpočátku účinnosti uvedeného ustanovení potíže charakteristika „věci samé“. Postupně si však každý soudce našel své řešení. Tato řešení se však bohužel lišila. Nikdo nepochyboval o tom, že věcí samou je žaloba o vypořádání SJM, ve kterém je, dle tehdejší terminologie, nemovitost coby společné obydlí. Stejně jako žaloba na vyklizení, či vypořádání podílového spoluvlastnictví, jež se váže ke společnému obydlí. Pochybnost vyvolávalo řízení o rozvod manželství a řízení o péči a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.

Podle mého názoru bylo nutné tato řízení podřadit pod sousloví “věc sama“ proto, že poté, co návrhy byly podány, docházelo k zintenzivnění násilí. Současně bylo rozhodnutí o péči a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu předpokladem rozvodu manželství. Rozvod manželství byl následně předpokladem pro vypořádání SJM a pro podání žaloby o zrušení práva společného nájmu bytu.²⁰⁰ Ohrožená osoba samozřejmě mohla návrh na vypořádání SJM, případně zrušení společného nájmu bytu podat, a navrhnout přerušeni do právní moci rozvodového rozsudku, ale tento postup by nebyl přímočarý, ohroženou osobu (neznalou práva) vůbec nemusel napadnout. Vyskytoval se však i názor opačný.²⁰¹ Rozdílnost rozhodování v návaznosti na posouzení otázky, co je věcí samou bylo považováno za problematické. Výsledek totiž závisel na tom, který soudce bude věc rozhodovat.

Soudní praxe se spíše přiklonila k tomu, že řízení o rozvod, o úpravu poměrů k nezletilým dětem je věcí samou ve vztahu k předběžnému opatření ve věcech domácího násilí. Krajský soud v Brně ve věci se sp. zn. 13 Co 306/2008 například konstatoval, že za řízení ve věci samé nelze považovat trestní řízení, ale jen řízení občanskoprávní, které by vedlo k řešení dané situace, přičemž se předpokládá, že se tak stane v horizontu jednoho roku.²⁰² Tentýž soud, avšak tentokrát pobočka v Jihlavě, ve věci sp. zn. 54 Co 150/2008

²⁰⁰ Shodně viz DÁVID, Radovan. In KRÁLÍČKOVÁ, ŽATECKÁ, KORNEL: *Právo proti domácímu...*, s. 71.

Odlišně viz KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid. In ŠÍNOVÁ: *Řízení ve věcech...*, s. 142.

²⁰¹ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 458.

²⁰² Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. července 2008, sp. zn. 13 Co 306/2008.

považoval za věc samu návrh na rozvod a na úpravu poměrů rodičovské zodpovědnosti.²⁰³ Zajímavé na tomto případě je, že za věc samu nepovažoval jen jednu věc, ale rovnou věci dvě.²⁰⁴

Když návrhovač neprokázal své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, mohl soud prodloužit dobu trvání jen z důvodů zvláštního zřetele hodných, například v situaci, kdy se jednalo o případ těžkého domácího násilí.

Dalším předpokladem, který musel soud zkoumat, bylo trvání stavu ohrožení návrhovače. Pokud šlo o období, kdy násilná osoba musela pobývat mimo společné obydlí a nesměla kontaktovat ohroženou osobu, mohly nastat dvě typové situace. Buď násilná osoba ohroženou osobu opravdu nekontaktovala, anebo naopak. Když nastala situace první, ještě to neznamenovalo, že netrval stav ohrožení návrhovače. Tento stav zde mohl být a dovozoval se z předchozího chování násilné osoby, z intenzity domácího násilí. V případě, kdy se někdo choval určitým způsobem, předpokládalo se, že v tomto způsobu chování bude pokračovat.

Pokud nastala situace druhá, pak nám porušení zákazu signalizovalo, respektive mohlo signalizovat, spolu s charakteristikou domácího násilí před vydáním rozhodnutí o předběžném opatření to, že stav ohrožení trval. Porušování zákazu ze strany násilné osoby jí samozřejmě přitěžovalo. V obou případech se tedy vycházelo z chování násilné osoby před vydáním předběžného opatření. Ve druhém případě byla větší tendence návrhu na prodloužení vyhovět.

Soud však vždy zkoumal všechny okolnosti konkrétního případu. Například ve věci vedené Krajským soudem v Brně – pobočkou v Jihlavě pod sp. zn. 54 Co 150/2008 byla existence stavu ohrožení odůvodněna tak, že „z toho, že se odpůrce opakovaně dopouštěl od roku 2007 domácího násilí, při zohlednění skutečnosti, že odpůrce kvalifikovaně neřeší alkoholovou závislost, stačí pro závěr, že je zde nebezpečí ohrožení návrhovačky.“²⁰⁵ Stav ohrožení tedy soud odvodil nejen z geneze domácího násilí, ale také z další skutečnosti, a sice přehlížení alkoholové závislosti násilné osoby. Rovněž ve věci vedené Krajským soudem v Brně – pobočkou v Jihlavě pod sp. zn. 54 Co 501/2008 soud vyšel při posouzení předpokladu existence stavu ohrožení z četnosti a intenzity útoků násilné osoby před nařízením předběžného opatření (slovní a fyzické napadání, vyhrožování zabitím).²⁰⁶

²⁰³ Obč. zák. užívá termín rodičovská odpovědnost, srov. § 865 a násl.

²⁰⁴ Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 24. září 2008, č. j. 54 Co 150/2008-33.

²⁰⁵ Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 24. září 2008, č. j. 54 Co 150/2008-33.

²⁰⁶ Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 15. ledna 2009, sp. zn. 54 Co 501/2008.

Rozhodování o prodloužení předběžných opatření prošlo od roku 2006 (kdy byla úprava přijata) určitým vývojem pokud jde o posouzení otázky, zda nařizovat jednání v případě, že soud rozhoduje o návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření. V začátcích rozhodování o návrzích na prodloužení předběžného opatření nikoho ani nenapadlo, že by bylo dobré nařídit v těchto věci jednání. Vycházelo se z ustanovení § 115 odst. 1 o.s.ř. v tehdejší znění.

V případě rozhodnutí o prodloužení předběžného opatření nešlo (a ani do budoucna nejde) o věc samu, ale o rozhodování o předběžném opatření. V podstatě se rozhodovalo o době trvání předběžného opatření. K tomu, aby bylo prodlouženo, však bylo, s ohledem na zásah do sféry násilné osoby, nutné, aby byly splněny další předpoklady.

Byl (a je) totiž rozdíl, jestli násilná osoba nemohla do společného obydlí jeden měsíc, nebo jeden rok. Odborná veřejnost si proto kladla otázku, zda k tomu, aby bylo zájmu násilné osoby učiněno zadost, stačí splnění dodatečných předpokladů, nebo je třeba ještě něčeho dalšího. Tím, že o prodloužení předběžného opatření bylo rozhodováno bez slyšení násilné osoby, bylo navíc zasahováno do jejího práva na spravedlivý proces. Poté, co vyšel komentář autorů Drápala a Bureše, došlo u některých soudů ke změně postupu k prodloužování předběžných opatření. Podle tohoto komentáře „k projednání návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření soud – i když se o tom v zákoně výslovně nehovoří – zpravidla nařídí jednání; jednání nařídí vždy, bude-li k prokázání rozhodných skutečností provedeno dokazování.“²⁰⁷ Například ve svém rozhodnutí ze dne 6. prosince 2010, č. j. 16 Co 299/2010-28, Krajský soud v Ostravě konstatoval, že „zákon nestanoví, že o návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření soud rozhodne bez slyšení účastníků. Prodloužení doby trvání předběžného opatření představuje výjimečný institut, který výrazným způsobem zasahuje do základních práv a svobod účastníka, proti kterému návrh směřuje. Je potřeba, aby mu soud umožnil před vyhlášením rozhodnutí vyjádřit se k návrhu. Nehrozí zde přitom nebezpečí z prodlení, protože platí § 76b odst. 3 věta třetí o.s.ř.“

Je pravdou, že prodloužení předběžného opatření zasahovalo do základních práv a svobod účastníka, proti kterému návrh směřoval, konkrétně do práva na bydlení, práva svobody pohybu, práva na soukromý a rodinný život, v řadě případů také do jeho vlastnického práva. Proto mu soud měl umožnit vyjádřit se k návrhu. Zvláště za situace, kdy předběžné opatření opravdu trvalo až do rozhodnutí o jeho prodloužení, a tudíž opravdu nehrozilo nebezpečí z prodlení. Nemohla jsem se však ztotožnit s konstatováním, že zákon

²⁰⁷ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 458.

nestanovil, že o návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření soud rozhodne bez slyšení účastníků. Šlo totiž stále o institut předběžného opatření, o kterém se podle 75c odst. 3 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 rozhodovalo bez slyšení účastníků.

Současně bylo třeba zvážit skutečnost, že pokud soud nařídil jednání, kam předvolal násilnou a ohroženou osobu, došlo k jejich konfrontaci, jež mohla být pro ohroženou osobu značnou psychickou zátěží. Na druhou stranu k argumentaci soudu bylo třeba dodat další argument. Prodloužením předběžného opatření na dobu jednoho roku bez slyšení násilné osoby došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, v jehož rámci bylo dotčeno právo rovnosti a také zásada *audiatur et altera pars* (budiž vyslechnuta i druhá strana).²⁰⁸

Vzhledem k uvedenému jsem i za předchozí právní úpravy zastávala názor, že je potřeba, aby se ten, proti komu návrh směřuje, měl možnost k návrhu vyjádřit, od kvality jeho vyjádření by se pak měl odvíjet následný postup soudu. Bližší rozbor bude proveden v následující podkapitole 3.8.2.

3.8.2 Prodloužení podle nové právní úpravy

Prodloužení předběžného opatření je upraveno ve druhém pododdíle druhého dílu hlavy páté části druhé z.ř.s. Než přistoupím k rozboru právní úpravy, ráda bych se zamyslela nad legitimitou tohoto institutu.

Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí slouží k ochraně osoby ohrožené domácím násilím, poskytuje se jí ochrana za účelem možného odloučení od osoby násilné. Nikdo nepochybuje o tom, že pokud je osvědčeno domácí násilí, je na místě předběžné opatření nařídít a osobu násilnou na měsíc tzv. vykázat ze společného obydlí. Bavíme-li se však o prodloužení doby trvání předběžného opatření na období delší, dle nové právní úpravy na půl roku, pak můžeme začít pochybovat o tom, zda nedochází k nepřiměřenému zásahu do práv odpůrce, který bývá otcem dětí, jež zůstávají ve společném obydlí, a který může být spoluvlastníkem nemovité věci, která tvoří společné obydlí, či dokonce vlastníkem výlučným.

Proto si kladu otázku, je vůbec legitimní dobu trvání předběžného opatření prodloužit? Odpověď na ni je podle mého názoru výsledkem testu proporcionality, porovnání práv stojících v kolizi. Na straně jedné stojí právo ohrožené osoby na život prostý násilí,²⁰⁹ jež úzce souvisí s právem na soukromí²¹⁰ a její právo na lidskou důstojnost.²¹¹ A na druhé straně právo

²⁰⁸ Srov. čl. 6 EÚLP.

²⁰⁹ Srov. čl. 7 Listiny.

²¹⁰ Srov. LANGÁŠEK, Tomáš. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 187.

násilné osoby, které bychom mohli podřadit pod právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života,²¹² vlastnické právo,²¹³ právo nedotknutelnosti obydlí²¹⁴ a právo svobody pohybu.²¹⁵

Test proporcionality je návodně popsán v nálezu ÚS ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, podle kterého „k omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize. V těchto situacích je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či svoboda, a za splnění kterých jiné. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody. (...) Při posuzování možnosti omezení základního práva či svobody ve prospěch jiného základního práva, resp. svobody, lze stanovit dvě podmínky, za jejichž splnění má prioritu jedno základní právo či svoboda: První podmínkou je jejich vzájemné poměrování druhou je požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva respektive svobody (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod).“

Nejprve tedy začnu vzájemným poměrováním a v jeho rámci s kritériem vhodnosti. Zajímá mne, zda prodloužení předběžného opatření, coby institut omezující základní práva násilné osoby (odpůrce) na soukromý a rodinný život, bydlení, svobodu pohybu a pobytu, a v určitých případech také práva vlastnického, umožňuje dosáhnout sledovaného cíle. Sledovaným cílem je ochrana jiného základního práva, zde práva ohrožené osoby (navrhovatele nebo osoby, vůči níž násilí směřuje) na život prostý násilí, práva na lidskou důstojnost. Nutně musím odpovědět kladně, neboť ohrožená osoba má klid, nikdo ji neohrožuje, tudíž si může uspořádat myšlenky a případně zahájit právní kroky, ke kterým by se za soužití s násilnou osobou neodhodlala.

Druhým kritériem poměrování základních práv a svobod je kritérium potřebnosti spočívající v porovnání legislativního prostředku, omezujícího základní právo, resp. svobodu, s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkají se základních práv a svobod. Zde podle mého názoru nenajdeme opatření, kterým by bylo možné ohrožené osobě zajistit klid a bezpečí, aniž by byla separována od osoby násilné. Za správné nepovažuji řešení, při kterém by se z rodinné domácnosti stěhovala ohrožená osoba. Tuto možnost si

²¹¹ Srov. čl. 10 odst. 1 Listiny.

²¹² Srov. čl. 10 odst. 2 Listiny.

²¹³ Srov. čl. 11 Listiny.

²¹⁴ Srov. čl. 12 Listiny a čl. 8 EÚLP.

²¹⁵ Srov. čl. 14 Listiny.

dovedu představit jen tehdy, pokud by stát zajistil ohrožené osobě adekvátní bydlení. To už se ale tzv. dostáváme do žánru sci-fi.²¹⁶

Nyní k třetímu kritériu, kterým je porovnání závažnosti obou, v kolizi stojících základních práv, jež spočívá ve zvažování empirických, kontextových, hodnotových argumentů. Empirickým argumentem lze chápat faktickou závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou určitého základního práva. V našem případě jevu domácího násilí. Zde je třeba konstatovat, že náš zákonodárce vidí nebezpečnost tohoto jevu (nebezpečnost nepodceňuje) a bojuje s ním. Kontextovým argumentem lze rozumět další negativní dopady omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného. Zde by se pravděpodobně dalo uvažovat o zneužití předběžného opatření ze strany nepravé či falešné oběti domácího násilí. V těchto případech by však vůbec neměl soud návrhu na nařízení předběžného opatření vyhovět, tudíž bych tuto eventualitu úplně vyloučila.

Hodnotový argument představuje zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot. Hodnotu života, zdraví, lidské důstojnosti je bezpochyby třeba zařadit v hodnotovém žebříčku výš, než hodnotu nedotknutelnosti obydlí, případně ochranu vlastnického práva. Jako jedinou popsanou hodnotu schopnou konkurovat vidím právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Ovšem okamžitě je třeba oponovat tím, že chová-li se násilná osoba tak, jak se chová, rodinný život narušuje, a proto se práva na absenci zásahů do něj nemůže dovolávat.

V současné době není možné přijmout argumentaci tzv. co se doma uvaří, to se doma sní. Pokud jde o šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva,²¹⁷ zde je třeba využít instituty minimalizující zásah. K šetření smyslu práva bydlení dochází u prodloužení předběžného opatření tak, že zákonodárce stanoví katalog předpokladů, za kterých soud návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření vyhoví. Tyto budou popsány níže. Vzhledem k uvedenému dospívám k závěru, že pokud jsou splněny předpoklady dané zákonem, potom je prodloužení doby trvání předběžného opatření legitimní.

Návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření je možné podat stejně jako doposud před uplynutím doby trvání předběžného opatření (§ 410 odst. 1 z.ř.s.). Podáním návrhu se prodlužuje doba trvání předběžného opatření do doby, než soud o návrhu na prodloužení rozhodne (§ 410 odst. 2 z.ř.s.). Druhý odstavec § 410 z.ř.s. je podle mého názoru nutné opět aplikovat tak, že předběžné opatření je prodlouženo do právní moci rozhodnutí

²¹⁶ Tato možnost by však v řadě případů byla nevhodnějším řešením, například ve věcech ex-partner stalkingu.

²¹⁷ Srov. čl. 4 odst. 4 Listiny.

soudu o návrhu na prodloužení. I za nové právní úpravy není možná taková aplikace práva, kdy by za situace, že bude návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření soudem prvního stupně zamítnut, toto rozhodnutí následně změněno odvolacím soudem tak, že se doba trvání předběžného opatření prodlužuje, existovala přetržka v ochraně ohrožené osoby v období od zamítnutí návrhu soudem prvního stupně do rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bude rozhodnutí soudu prvního stupně změněno tak, že návrhu bude vyhověno.

Pokud soud po zhodnocení skutkového stavu dospěje k závěru, že je na místě prodloužení doby trvání předběžného opatření, pak podle § 412 odst. 2 z.ř.s. tuto dobu prodlouží na dobu nezbytně nutnou. Nejpozději předběžné opatření zanikne uplynutím 6 měsíců od jeho vykonatelnosti (§ 413 z.ř.s.). Oproti minulé úpravě dochází ke zkrácení doby trvání předběžného opatření (prodlouženého) z jednoho roku od nařízení (srov. § 76b odst. 4 o.s.ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013) na půl roku od vykonatelnosti. Půlroční doba trvání přitom vychází z § 752 obč. zák.

V případě, že navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, může soud podle § 412 odst. 2 věta druhá z.ř.s. přistoupit k prodloužení předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných. Pokud navrhovatel nepopíše majetkové či jiné poměry, měl by v návrhu uvést zástupné důvody, které musí být tak závažné, že je soud bude považovat za důvody zvláštního zřetele hodné. Může jít o intenzitu násilí, která vedla k trestnímu stíhání a odsouzení odpůrce, nebo fakt, že byla narušena psychika nezletilých dětí, které v domácnosti žijí, případně dopad násilí na zdraví navrhovatele.

Nově hmotněprávní úprava přímo připouští možnost podání návrhu na nařízení předběžného opatření opakovaně. Podle § 752 věta druhá obč. zák. totiž soud na návrh rozhodne znovu, jsou-li pro to zvláště závažné důvody.

Úpravu považuji, oproti předchozí, za vyváženější. Zákony (z.ř.s., obč. zák.) obsahují určité kroky, tj. časová období, kdy je poskytnuta další ochrana osobě ohrožené domácím násilím v návaznosti na konkrétní okolnosti toho kterého případu. Současně nedochází k neadekvátnímu zásahu do práv osoby násilné. V některých případech prodloužení doby trvání předběžného opatření se totiž nakonec prokáže, že se o osobu násilnou ve skutečnosti nejednalo. V případech lehkého domácího násilí, kdy se odpůrce odstěhuje, nebude důvod k prodloužení. V případech domácího násilí, kdy bude obava z jeho pokračování, vztahy k obydlí nebudou vypořádány a navrhovatel prokáže majetkové i jiné poměry, bude přicházet v úvahu prodloužení. Pokud majetkové a jiné poměry neprokáže, půjde mu tato skutečnost k tíži a bude muset prokazovat důvody hodné zvláštního zřetele (s vědomím existence

vyšetřovací zásady). Pakliže bude chtít podat nový návrh, nebudou stačit důvody zvláštního zřetele hodné, ale bude třeba, aby zde byly zvlášť závažné důvody pro to, aby soud dalšímu návrhu vyhověl.

V praxi se můžeme setkat s případy, kdy se navrhovatel domáhá prodloužení doby trvání předběžného opatření o měsíc, soud jeho návrhu vyhová a před uplynutím této doby se navrhovatel opět domáhá prodloužení doby trvání předběžného opatření až na maximální možnou dobu, tj. 6 měsíců od vykonatelnosti. Soud pak stojí před otázkou, zda je možné opakované prodloužení doby trvání předběžného opatření. Podle čistě jazykového výkladu je možné podat návrh na prodloužení jen před tím, než uplyne doba trvání předběžného opatření stanovená v § 408 z.ř.s., tj. měsíc od vykonatelnosti. Za situace, kdy soud prodlouží předběžné opatření o měsíc, by pak nepřicházelo další prodloužení v úvahu, neb bylo by potřeba podat nový návrh.

Podíváme-li se na problém optikou, kterou nastavuje ÚS například v nálezu ze dne 1. února 2013, sp. zn. IV. ÚS 2427/12,²¹⁸ pak můžeme dospět k opačnému závěru, a to za použití teleologického a systematického výkladu. Zákonodárce prostřednictvím právní úpravy ochrany proti domácímu násilí chrání především oběť domácího násilí, které umožňuje poskytnutí času na klidné uspořádání svých záležitostí. Je v rozporu s úmyslem zákonodárce nutit ohroženou osobu do podání návrhu na vydání nového předběžného opatření, když jí ještě neuplynula doba, po kterou může předběžné opatření trvat. Zákon, systematickým výkladem nahlížeje, poskytuje ohrožené osobě ochranu po dobu a) 1 měsíce, b) 6 měsíců, c) déle než 6 měsíců za splnění různých předpokladů. Čím je ochrana delší, tím je více předpokladů, které musí být splněny.

²¹⁸ „Neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu; jazykový výklad představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu. Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity. Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku; je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci. Povinnost soudů nalézat právo neznamena pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad. Soudy musí při své činnosti postupovat tak, aby interpretační a aplikační právní problémy řešily s maximální mírou racionality. Jestliže interpretace právní normy za použití jazykové metody výkladu vede k nerozumným výsledkům, je na místě použít další výkladové metody, jako jsou metody výkladu systematického, logického, teleologického či historického, které by přiměřeně korigovaly interpretační výsledky plynoucí ze základního, nikoliv však jediného, výkladu jazykového. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě.“

Ad a) ochrana po dobu 1 měsíce. V případě vydání předběžného opatření se soud zabývá pouze tím, zda je soužití účastníků pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu násilí, případně tím, zda je osvědčeno nežádoucí sledování nebo obtěžování (srov. § 405 z.ř.s.).

Ad b) ochrana po dobu 6 měsíců. V případě prodloužení předběžného opatření se soud zabývá nejen tím, zda je soužití účastníků nesnesitelné, případně zda dochází k nežádoucímu sledování nebo obtěžování, ale zajímá jej také, jaké jsou majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí a další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení (srov. § 411 odst. 2 z.ř.s.). Navíc při neprokázání majetkových či jiných poměrů, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných (§ 412 odst. 2 z.ř.s.). Při prodloužení zákon soudy ukládá zpravidla nařídít jednání (srov. § 411 z.ř.s.).

Ad c) ochrana po dobu od 6 měsíců. Poté, co je předběžné opatření vydáno, a třeba i prodlouženo, může být podán nový návrh. V případě, že je návrh podáván za účelem teritoriální ochrany, musí pro to, aby soud návrhu vyhověl, být dány zvláště závažné důvody (srov. § 752 obč. zák.). V rámci úpravy personální ochrany zákon nic takového nestanoví. V této části je problém ještě složitější, protože v rámci personální ochrany se navrhovatel může domáhat řešení konečného, a to cestou žaloby ve věci samé.

Součástí systematického výkladu je také srovnání s úpravou institutu podobného. Rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření je blízká úprava zrušení předběžného opatření (viz § 414 odst. 2 z.ř.s.). Pro úpravu zrušení předběžného opatření přitom platí, že návrh je možné podat opakovaně (srov. § 414 odst. 3 z.ř.s.). Za této situace se mi jeví jako nelogické, pokud by návrh na zrušení předběžného opatření bylo možné podat opakovaně, ale návrh na prodloužení doby trvání nikoliv. Proto dospívám k závěru, že opakované prodloužení doby trvání předběžného opatření možné je.

Stejně jako u návrhu na vydání předběžného opatření, také u návrhu na prodloužení je potřeba, aby návrh obsahoval náležitosti, která zákon obecně vyžaduje od jakéhokoliv podání (srov. § 42 odst. 4 o.s.ř.). Zákon přímo neurčuje, jaké speciální náležitosti musí návrh obsahovat, v ustanovení § 411 odst. 2 z.ř.s. však stanoví, co soud bere v úvahu při svém rozhodnutí. Proto by měl navrhovatel uvést:

a) Skutečnosti, z nichž se podává, že jeho ohrožení stále trvá. Může jít o popis geneze předchozího soužití, chování odpůrce po vykázaní, sdělení, že se odpůrce neléčí z alkoholové závislosti.

b) Majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření. V návrhu je potřeba specifikovat, zda nemovitá věc, které se předběžné opatření týká, vlastní navrhovatel, případně odpůrce, nebo v případě, že jde o nájemní byt, kdo je jeho nájemcem. Je třeba ozřejmit, jaké jsou majetkové poměry účastníků. Údaje je přitom potřeba uvést úplně a nic nezastírat. Vysvětlit, proč navrhovatel přistoupil k podání návrhu přesto, že vlastní jinou nemovitou věc. Uvést, že odpůrce má jinou nemovitou věc, a proto pro něj nebude takovým zásahem, když se nebude moci zdržovat ve společném obydlí. Pokud například navrhovatel zamlčí, že je vlastníkem nemovité věci, která může sloužit k bydlení, je to výrazně horší, než když soudu tuto skutečnost sdělí spolu s informací, že nemovitá věc je vzdálena 100 km od společné domácnosti, děti navštěvují základní školu a bylo by pro ně obtížné v polovině školního roku přecházet na jinou školu, a konečně že v nemovité věci bydlí rodiče navrhovatele. Navrhovatel by měl počítat s tím, že soud si uváděné údaje ověří.

Potřebu tvrdit a prokázat majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, podtrhuje § 412 odst. 2 z.ř.s. Právě uvedené (z povahy věci) platí pro případy, kdy se navrhovatel domáhá vykázaní, nikoliv pro případy, kdy se domáhá jen zákazu setkávání či obtěžování.

V rámci jiných poměrů se bude soud zabývat osobními a rodinnými poměry účastníků. Jiná bude situace ženy, která je finančně zajištěna a je zdravá, nemá žádné děti, než situace ženy, jež je na mateřské dovolené, nemá žádný majetek, finančně je závislá na násilném manželovi, který má krom společného obydlí další nemovitou věc. Jinak bude nutné hledět na odpůrce, který nemá další závazky a po nařízení předběžného opatření odešel do svého druhého domu, než na odpůrce, který má ve své péči další dítě, nemá další možnost bydlení a musel po vykázaní odejít na ubytovnu.

c) Další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky. V návrhu je dobré uvést, jaká řízení mezi účastníky probíhají, neboť to dokreslí jejich aktuální vzájemné vztahy. Je totiž logické, že podáním návrhu na rozvod, případně výchovu a výživu nezletilých dětí, se vztahy účastníků nezlepší, negativní emoce mohou naopak vygradovat, a proto i tento údaj může přispět k tomu, že soud návrhu vyhoví.

V nové právní úpravě zákonodárce nestanoví žádné předpoklady, které by bylo nutné splnit, aby návrhu mohlo být vyhověno. Ustanovení § 411 odst. 2 z.ř.s. obsahuje jen demonstrativní výčet skutečností, které soud bere v úvahu, může tedy zohlednit i skutečnosti

další. Jinak ovšem bude zkoumat stejné skutečnosti jako podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013.

Další skutečností, kterou se bude soud zabývat, jsou majetkové a jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí. V rámci zkoumání majetkových poměrů bude soud zajímat, jaká je celková majetková situace účastníků. Jaké jsou jejich příjmy, výdaje, jaký vlastní majetek. Pro rozhodnutí bude dále podstatné, jaký je vztah účastníků ke společnému obydlí, tj. kdo je jeho vlastníkem, případně nájemcem, konečně nemovitost může být užívána i z jiného právního titulu. Navrhovatel by přitom neměl soudu zamlčet žádnou významnou skutečnost, protože tato skutečnost (resp. její zamlčení) by mohla jít k jeho tíži. Pokud například navrhovatel zamlčí, že je vlastníkem nemovitosti, která může sloužit k bydlení, je to výrazně horší, než když soudu tuto skutečnost sdělí, spolu s informací, že nemovitost je vzdálena 100 km od společné domácnosti, děti navštěvují základní školu a bylo by pro ně obtížné v polovině školního roku přecházet na jinou školu, a konečně v nemovitosti bydlí rodiče navrhovatele. Navrhovatel by měl počítat s tím, že soud si uváděné údaje ověří.

V rámci jiných poměrů se bude soud zabývat osobními a rodinnými poměry účastníků. Jiná bude situace ženy, která je finančně zajištěna a je zdravá, nemá žádné děti, než situace ženy, jež je na mateřské dovolené, nemá žádný majetek, finančně je závislá na násilném manželovi, který má krom společného obydlí další nemovitost. Jinak bude nutné hledět na odpůrce, který nemá další závazky a po nařízení předběžného opatření odešel do svého druhého domu, než na odpůrce, který má ve své péči další dítě, nemá další možnost bydlení a musel po vykazání odejít na ubytovnu.

Konečně třetí skutečností, kterou bude soud posuzovat, bude fakt, zda účastníci vedou nějaká další řízení. Probíhající soudní řízení soudu signalizují, že navrhovatel není pasivní, svou situaci si uvědomuje a skutečně řeší. Současně pro něj přináší nebezpečí, protože v období řízení o rozvod, o výchovu a výživu nezletilých dětí, o vypořádání SJM se napětí mezi partnery stupňuje a může dojít také k násilnému jednání. Tyto skutečnosti proto soud rovněž zohlední ve svém rozhodnutí.

Stejně jako podle ustanovení § 76b odst. 4 věta pátá o.s.ř., ve znění účinném do 31. 12. 2013, i podle § 412 odst. 2 z.ř.s. pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných. Pokud tedy navrhovatel nebude tvrdit a prokazovat své majetkové poměry, pak bude jeho návrhu vyhověno jen tehdy,

nalezne-li soud důvody hodné zvláštního zřetele pro to, aby dobu trvání předběžného opatření prodloužil. Oněmi důvody hodnými zvláštního zřetele bude moci být mimořádná intenzita násilí.

Nově zákonodárce stanoví, že k rozhodnutí o návrhu na prodloužení soud zpravidla nařídí jednání. Předvolání k jednání musí být účastníkům doručeno nejméně 3 dny předem (§ 411 odst. 1 z.ř.s.).

Při posouzení otázky, zda nařídít, či nenařídít jednání, zda dát prostor odpůrci k tomu, aby se k návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření vyjádřil, musíme přistoupit k testu proporcionality. Tentokrát stojí v kolizi právo ohrožené osoby na lidskou důstojnost, právo na zachování zdraví (zde myšleno duševního zdraví ohrožené osoby, která je konfrontována s osobou násilnou), právo na rychlost rozhodování na straně jedné a právo násilné osoby na spravedlivý proces,²¹⁹ v jeho rámci zásada audiatur et altera pars²²⁰ a právo rovnosti na straně druhé.²²¹

Je třeba začít (v rámci vzájemného poměrování) s kritériem vhodnosti. Zajímá nás, jestli tím, že je o prodloužení předběžného opatření rozhodnuto bez slyšení stanoviska násilné osoby a tím zasaženo do jejích práv popsaných shora, je dosaženo sledovaného cíle, kterým je rychlost řízení, případně šetření lidské důstojnosti ohrožené osoby. Ano, rozhodnuto je dříve, ale je třeba si uvědomit, že soud není nástrojem „první pomoci“. Do práva na ochranu důstojnosti ohrožené osoby nemusí být zasaženo, pokud soud bude dostatečně silný na to, aby útoky násilné osoby dokázal korigovat.²²²

Obrátíme-li pozornost ke kritériu potřebnosti, pak mám za to, že rychlosti řízení je možné dosáhnout jinými prostředky, které jsou k právům násilné osoby šetrnější. Náš zákonodárce přistoupil k úpravě lhůty pro rozhodnutí o návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření tak, že soud rozhodne do 2 měsíců od podání návrhu (srov. § 412 odst. 1 z.ř.s.). Ochrany důstojnosti ohrožené osoby a jejího duševního zdraví je možné docílit vhodným postupem k soudu, který zabezpečí důstojnost daného jednání.

Porovnáme-li, coby třetí kritérium poměrování, závažnost v kolizi stojících základních práv, pak hodnotu práva na spravedlivý proces, slyšení obou stran a rovnosti účastníků před soudem je potřeba v hodnotovém žebříčku zařadit výš, než hodnotu rychlosti řízení. Hodnota lidské důstojnosti je naopak výš, ovšem tím, že je slyšena druhá strana, nemusí být tato

²¹⁹ Srov. čl. 36 odst. 1 Listiny

²²⁰ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08. Viz též nález Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11.

²²¹ Srov. čl. 37 odst. 3 Listiny.

²²² Dlužno podotknout, že takový by soud býti měl.

hodnota dotčena, bude-li se soud chovat korektně a zvládne vyvážit nerovnováhu, která mezi násilnou a ohroženou osobou může být.

Rychlost řízení v posuzovaném případě nevidím jako prioritu. Tím, že se dá odpůrci možnost k návrhu se vyjádřit, případně se nařídí jednání, budou podle mého názoru eliminovány případy, kdy se o domácí násilí či stalking ve skutečnosti nejedná. Může se totiž stát, že i v takovém případě bude návrhu vyhověno.²²³ Proto jsem přesvědčena o tom, že by odpůrce měl mít možnost se k návrhu vyjádřit. Jestliže se pak k návrhu vyjádří tak, že zpochybní verzi navrhovatele a navrhne provedení důkazů, pak by soud měl jednání nařídít, protože bude potřeba provést navržené důkazy.²²⁴ Pokud jde o šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva,²²⁵ k šetření smyslu práva na lidskou důstojnost dochází postupem soudu popsáním shora. K šetření smyslu práva na rychlost pak stanovením lhůty soudu k rozhodnutí o návrhu.

Pro rozhodnutí o návrhu na prodloužení doby trvání je nově stanovena dvouměsíční lhůta od podání návrhu (§ 412 odst. 1 z.ř.s.). Tato lhůta, byť by se mohla jevit jako poměrně dlouhá, je pro soud celkem tzv. šibeniční, neboť je třeba v ní odstranit případné vady návrhu, zajistit důkazy, seznámit s návrhem protistranu a nařídít jednání (které má být zpravidla nařízeno), přičemž soud nařizuje jednání zpravidla s časovým předstihem, aby se stihlo předvolání k jednání doručit účastníkům a také aby byla zachována lhůta pro přípravu na jednání (ta je ovšem v tomto případě zkrácena z 10 na 3 dny, srov. § 411 odst. 1 z.ř.s. v porovnání s § 115 odst. 2 o.s.ř.).

Pokud jde o lhůtu pro rozhodnutí o odvolání, pak tu podle mého názoru zákonodárce nestanovil. Vycházím ze systematiky zákona. V pododdíle věnovaném předběžnému opatření stanoví lhůtu pro rozhodnutí o návrhu (48 hodin, viz § 404 z.ř.s.), lhůtu pro předložení věci odvolacímu soudu (15 dnů od podání odvolání, viz § 409 odst. 1 z.ř.s.) a lhůtu pro rozhodnutí o odvolání (7 dnů od předání věci, viz § 409 odst. 2 z.ř.s.). Oproti tomu v pododdíle věnovaném prodloužení předběžného opatření je stanovena jen lhůta pro rozhodnutí o návrhu na prodloužení (2 měsíce od podání, viz § 412 z.ř.s.). Není tedy možné nevidět, že zákonodárce stanoví v každém pododdíle lhůty pro rozhodnutí o tom kterém návrhu samostatně.

Pro uvedený výklad svědčí také fakt, že rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření je obtížnější, soud musí brát v úvahu více skutečností, více zasahuje do

²²³ K vyhovění návrhu totiž postačuje osvědčení tvrzených skutečností.

²²⁴ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, BUREŠ: *Občanský soudní řád...*, s. 458.

²²⁵ Srov. čl. 4 odst. 4 Listiny.

práv odpůrce, soud prvního stupně zpravidla nařizuje jednání, na kterém provádí dokazování. Pro výklad právní úpravy není bez významu skutečnost, zda pro rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření platí zásada normovaná v § 75c odst. 4 o.s.ř. Pokud by totiž tato zásada neplatila, potom by zde byla dána možnost i v rámci odvolacího řízení nařídít jednání, zopakovat důkazy provedeném soudem prvního stupně, případně provést důkazy nové (§ 213 o.s.ř.). Tento stav by nahrával výkladu, podle něhož není možné, aby lhůta pro rozhodnutí odvolacího soudu 7 dní platila i pro rozhodnutí o odvolání proti usnesení o prodloužení doby trvání předběžného opatření.

Mám za to, že ustanovení § 75c odst. 4 o.s.ř. se pro rozhodnutí o prodloužení doby trvání předběžného opatření jednoznačně neuplatní. Není totiž možné nevidět rozdíl oproti rozhodování o předběžném opatření, kdy soud rozhoduje jen na základě návrhu a důkazů, které má v době rozhodnutí. Návrh nedoručuje odpůrci, neumožňuje mu, aby se k návrhu vyjádřil. Rozhodnutí je mu doručeno jen tehdy, je-li návrhu vyhověno. Oproti tomu rozhoduje-li soud o prodloužení doby trvání předběžného opatření, potom je zřejmé, že odpůrce již o předběžném opatření ví, toto mu bylo doručeno, je zajištěna ochrana ohrožené osoby. Soud proto všechna podání doručuje oběma (všem) stranám, k projednání věci zpravidla nařídí jednání, na kterém provede dokazování. Řízení a rozhodování se tak blíží rozhodnutí o věci samé.

Zpravidla se neuplatní ani zásada stanovená v § 75c odst. 3 o.s.ř., tedy, že o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodne předseda senátu bez slyšení účastníků. Odpůrce má vždy možnost se k návrhu vyjádřit. Pokud jsou verze účastníků odchylné, odpůrce se aktivně brání, pak je pravidlem nařízení jednání. Za této situace mám za to, že není možné v řízení o prodloužení doby trvání předběžného opatření aplikovat zásadu danou v § 75c odst. 4 o.s.ř. Pokud se tato zásada neuplatní a odvolací soud tak bude moci vycházet i z jiných důkazů než těch, které měl k dispozici soud prvního stupně, nebude mu zpravidla pro rozhodnutí stačit 7 dní a neuplatní se proto lhůta normovaná v § 409 odst. 2 o.s.ř.

V aplikační praxi jsem se s tímto přístupem setkala ve věci sp. zn. 70 Co 63/2014 projednávané Krajským soudem v Brně. Zde odvolací soud nařídil jednání na den 8. ledna 2015, aby vyslechl účastníky řízení. Soud prvního stupně totiž účastníky řízení vyslechl, jeho výslech však nebyl proveden dobře. Soud se účastníků nezeptal na podstatné věci, konkrétně na genezi jejich vztahu, na existenci další možnosti bydlení, aktuální životní situaci.

Dlužno podotknout, že i když zákon výslovně lhůtu pro rozhodnutí o odvolání v případě prodloužení předběžného opatření neukládá, je třeba rozhodnout rychle. Zejména

v případě, kdy soud prvního stupně návrhu vyhověl. Pokud by totiž jeho rozhodnutí nebylo správné, potom až do rozhodnutí odvolacího soudu odpůrce nesmí vstoupit do společného obydlí (při teritoriální ochraně).

Postup odvolacího soudu by dle mého názoru měl být takový, že spis nastuduje hned, jak přijde a rozhodne se, zda nařídí jednání či nikoliv. Pokud ano, přistoupí k nařízení jednání na nejbližší možný termín. Zde vidím prostor pro změnu zákonné úpravy a stanovení lhůty pro rozhodnutí o odvolání. Jako adekvátní bych viděla stejnou lhůtu, jakou má k dispozici soud prvního stupně, tedy dva měsíce.

3.8.3 Nařízení jednání podle právní úpravy v Kalifornii

Oproti naší právní úpravě, kdy není vždy nutné nařídít jednání k projednání návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření, v Kalifornii soud nařizuje jednání k vydání trvalého omezujícího opatření²²⁶ vždy. Což vidím jako logické za situace, kdy opatření může trvat 3 roky.

Nařízení jednání vyplní soudce do formuláře DV-109 (Notice of Court Hearing). Úvodní část tohoto formuláře vyplňuje navrhovatel (jde o údaje o účastnících, u navrhovatele včetně e-mailové adresy a telefonu), následující část vyplňuje soud, konkrétně datum, čas a místo jednání. Dále to, zda bylo nařízeno dočasné omezující opatření do dne jednání, nebo zda byl návrh zamítnut. Pokud byl zamítnut, tak i vysvětlení, proč byl zamítnut, zda proto, že domácí násilí nebylo prokázáno, nebo nebyly náležitě vylíčeny rozhodující skutečnosti, či z jiného důvodu. Dále soudce vyplní kolik dní přede dnem, na který je nařízeno jednání, je třeba doručit odpůrci listiny, které jsou ve formuláři specifikovány. Poté formulář obsahuje poučení pro navrhovatele o tom, že má možnost sdělit soudu, že na projednání věci netrvá, a to v případě, kdy soud zamítl návrh na nařízení dočasného omezujícího opatření (nebo jeho část). V takovém případě navrhovatel vyplní formulář DV-112 (Waiver of Hearing on Denied Request for Temporary Restraining Order). Navrhovatel může následně podat nový návrh, v němž uvede stejné rozhodující skutečnosti, nebo skutečnosti nové. Pokud je jednání zrušeno, pak navrhovatel nedoručuje dokumenty odpůrci. Formulář obsahuje také poučení odpůrce o tom, že se může k návrhu vyjádřit vyplněním formuláře DV-120 (Response to Request for Domestic Violence Restraining Order). Formulář musí doručit prostřednictvím doručovatele navrhovateli a soudu. Opět je třeba soudu u jednání předložit důkaz o doručení (DV-250, Proof of Service by Mail). Odpůrce je poučen o tom, o čem (o jakých právech a

²²⁶ Srov. úvod práce.

povinnostech) bude soud rozhodovat, že může vydat rozhodnutí o výchově a styku s dětmi, o jejich výživném, výživném na manželku, o majetku a o povinnosti odevzdat střelnou zbraň.

K nařízenému jednání se navrhovatel musí dostavit, v opačném případě dočasné omezující opatření zanikne. Navrhovateli se doporučuje předložit při jednání důkazy, a to prohlášení svědka učiněná pod přísahou, fotografie, policejní a lékařské zprávy, dopisy, e-maily a SMS zprávy s výhrůzkami. Soudce může, ale nemusí svědky vyslechnout, proto se doporučuje přinést jejich písemné prohlášení učiněné pod přísahou (Form MC-030). Navrhovatel se u soudu setká s odpůrcem, ale odpůrce nemá právo mluvit na navrhovatele.

Navrhovateli se doporučuje přečíst si Form DV-520-INFO, označený jako Get Redy for the Court Hearing, tedy de facto příručku o soudním jednání. Instrukce (Form DV 500-INFO) pamatují i na případy, kdy navrhovatel nemluví anglicky, je hluchý apod.

Porovná-li právní úpravy v této části, potom shoda panuje v tom, že stejně jako u prodloužení předběžného opatření, také u rozhodování o trvalém omezujícím opatření soud rozhoduje až poté, co doručil odpůrci návrh a dal mu možnost se k němu vyjádřit. V ostatním jsou úpravy drobně odlišné.

Podle kalifornské právní úpravy soud vždy nařídí jednání poté, co rozhodne o dočasném omezujícím opatření. Tedy jak tehdy, pokud vyhoví návrhu na vydání dočasného omezujícího opatření, tak tehdy, kdy jej zamítne. U jednání soudu se totiž může po provedení dokazování ukázat, že podmínky pro nařízení omezujícího opatření zde jsou, i když to tak původně nevypadalo. Jediný případ, kdy soud jednání nenařizuje, je ten, kdy navrhovatel sdělí, že na projednání návrhu netrvá. Může se tak stát zejména po zamítnutí návrhu na vydání dočasného omezujícího opatření, kdy navrhovatel z poučení soudu zjistí, že nemá šanci na úspěch a nepřeje si, aby byl návrh s rozhodnutím doručen odpůrci.

Sociální pracovníci u nás kritizují právní úpravu za to, že neřeší stav, kdy se odpůrce a navrhovatel setkají u jednání soudu. Na příkladu právní úpravy Kalifornie je zřetelné, že osoba navrhovatele a odpůrce se i zde u soudu setká. Odpůrce však nemůže na navrhovatele mluvit a navrhovatel je dopředu poučen o tom, jak bude jednání probíhat. Tím jsou obavy navrhovatele značnou měrou redukovány. Ví, co jej čeká, a může se na to psychicky připravit. V této části vidím možnou inspiraci pro náš rezort. Nejde ani tak o změnu právní úpravy, ale o otázku informovanosti. Pokud účastníci budou vědět o tom, co je u soudu čeká, bude jejich situace komfortnější. Informace o průběhu jednání již nyní poskytují pracovníci intervenčních center či jiných sociálních služeb. Ti, kdo neužívají sociálních služeb, se však k jednání

dostávají bez předchozích informací. Těmto by mohla být minimálně na webových stránkách ministerstva poskytnuta alespoň rámcová informace o tom, jak bude jednání probíhat.

Odlišná je doba, po kterou může omezující opatření trvat. Zatímco u nás je to půl roku, v Kalifornii až 3 roky. Zde je rozdíl opravdu markantní. Podle mého názoru má delší doba smysl u stalkingu, téhož však navrhovatel docílí návrhem ve věci samé, kde může soud rozhodnout o omezujícím opatření konečným způsobem. U domácího násilí si myslím, že půl roku stačí k tomu, aby ti, kdo nechtějí v násilném vztahu pokračovat, vyřešili svou bytovou situaci. Pokud se potom domácí násilí překloupí v ex-partner stalking, potom je opět možné navrhnout soudu, aby rozhodl ve věci samé.

3.9 Zánik a zrušení

3.9.1 Zánik

Podle § 413 z.ř.s. „předběžné opatření podle § 405 zanikne nejpozději uplynutím 6 měsíců od jeho vykonatelnosti.“ Ustanovení § 413 z.ř.s. stanoví maximální možnou dobu, po kterou může předběžné opatření trvat, je-li prodlouženo. Nepodá-li navrhovatel návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření, pak předběžné opatření zanikne již uplynutím jednoho měsíce od vykonatelnosti.²²⁷ Prodlouží-li soud dobu trvání předběžného opatření o kratší dobu, než pět měsíců, zanikne předběžné opatření uplynutím soudem stanovené doby.

Ustanovení § 413 z.ř.s. je ustanovením speciálním k § 77 odst. 1 o.s.ř., jež obsahuje obecnou úpravu zániku předběžných opatření. Zákonodárce musel speciálně upravit zánik předběžného opatření ve věcech domácího násilí z toho důvodu, že ustanovení § 77 odst. 1 o.s.ř. zjednodušeně řečeno odvíjí zánik předběžného opatření od výsledku řízení ve věci samé (pokud byl návrh podán a předběžné opatření nebylo nařízeno na omezenou dobu).²²⁸

Délka trvání omezení či vyloučení bydlení (teritoriální ochrany) je upravena v § 752 obč. zák., podle kterého omezení, popřípadě vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, určí soud nejdéle na šest měsíců. Soud na návrh rozhodne znovu, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody. Procesní úprava se musela v maximální době trvání předběžného opatření přizpůsobit úpravě hmotněprávní. Zákonodárce mohl navrhovateli poskytnout delší ochranu, pokud jde o tzv. personální ochranu, např. jeden rok, jak tomu bylo dle minulé právní úpravy, neboť zde hmotné právo nepřináší časové mantinely ochrany (srov. § 81 a násl. obč. zák.). Avšak taková úprava, tj. stanovící jinou maximální dobu pro teritoriální a personální ochranu, by nebyla logická. Odpůrce by totiž po 6 měsících sice mohl domů, ale nesměl by se přiblížit

²²⁷ Srov. § 408 odst. 1 z.ř.s.

²²⁸ Srov. § 77 odst. 1 písm. a) a d) o.s.ř.

k navrhovateli. Proto zákonodárce zvolil jednotně maximální šestiměsíční dobu trvání předběžného opatření, která počíná vykonatelností, tj. vydáním rozhodnutí.

Nejde o lhůtu, ale o dobu, takže se neuplatní ustanovení § 57 odst. 2 o.s.ř., nýbrž ustanovení § 605 odst. 2 obč. zák., případně ustanovení § 57 odst. 2 o.s.ř. analogicky. Zmíněná ustanovení jsou však obsahově totožná a podle obou platí, že konec lhůty nebo doby určené podle měsíců připadá na den, který se číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž se lhůta nebo doba počítá. Není-li takový den v posledním měsíci, připadne konec lhůty nebo doby na poslední den měsíce. Uplynutím doby 6 měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření bez dalšího zaniká, soud nevydává žádné rozhodnutí.²²⁹

3.9.2 Zrušení

Podle § 414 z.ř.s., na návrh může soud rozhodnout o zrušení předběžného opatření podle § 405 (odst. 1). Ustanovení § 411 a § 412 odst. 1 platí obdobně (odst. 2). Byl-li návrh na zrušení rozhodnutí zamítnut, lze jej opětovně podat nejdříve až po uplynutí 3 měsíců od právní moci zamítavého rozhodnutí (odst. 3).

Ustanovení § 414 z.ř.s. je ustanovením speciálním k § 77 odst. 2 o.s.ř., podle něhož „předseda senátu předběžné opatření zruší, jestliže pominuly důvody, pro které bylo nařízeno.“ Podle obecného ustanovení § 77 odst. 2 o.s.ř. soud přistoupí ke zrušení předběžného opatření tehdy, jestliže se dodatečně zjistí, že nejsou dány další důvody pro jeho trvání, bude například prokázáno, že skutečnost, která byla původně jen osvědčena, se ve skutečnosti udála jinak.

Předně o zrušení rozhodnutí podle § 414 z.ř.s. soud rozhodne jen na návrh. V případě, že bude rušit předběžné opatření, které bylo prodlouženo, měl by výrok vypadat například takto: „Usnesení Okresního soudu v Blansku ze dne 1. ledna 2014, č. j. 1 Nc 1/2014-15, které bylo prodlouženo usnesením Okresního soudu v Blansku ze dne 1. února 2014, č. j. 1 Nc 1/2014-55, se zrušuje.“

Stejně jako u návrhu na vydání předběžného opatření, také u návrhu na prodloužení je potřeba, aby návrh obsahoval náležitosti, která zákon obecně vyžaduje od jakéhokoliv podání (srov. § 42 odst. 4 o.s.ř.). V návrhu je třeba uvést, kterému soudu je určen, kdo jej činí, které věci se týká, co sleduje, návrh musí být podepsán a datován.

Zákon přímo neříká, jaké speciální náležitosti musí návrh na zrušení předběžného opatření obsahovat. Ve druhém odstavci § 414 z.ř.s. však sděluje, že pro zrušení rozhodnutí

²²⁹ Samozřejmě jen tehdy, pokud byla doba trvání předběžného opatření prodloužena na maximální možnou dobu.

platí obdobně mimo jiné § 411 z.ř.s., jehož druhý odstavce normuje skutečnosti, které soud bere v úvahu při svém rozhodnutí. Tvrzení obsažená v návrhu by proto měla odpovídat dikci § 411 odst. 2 z.ř.s. Navrhovatel by měl tvrdit:

a) Proč ohrožení navrhovatele netrvá, že násilí (či pronásledování) ustalo, případně zde vůbec nikdy nebylo, s popisem soužití účastníků a jejich vztahu. Pokud byl odpůrce závislý na alkoholu, ale úspěšně absolvoval léčení, je potřeba, aby se tato informace v návrhu objevila.

b) Jaké jsou majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření. Je možné, že soud rozhodl na základě neúplných skutkových zjištění, že navrhovatel je „chudý a nic nevlastní“, ale ve skutečnosti vlastní „dům přes ulici od společného obydlí“, jeho snahou je pronajmout jednu z nemovitých věcí a v druhé bydlet s milencem a podobně.

c) Další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky. Řízení o rozvod může v mezidobí skončit, vztahy účastníků se napraví, případně navrhovatel onemocní a odpůrkyně se bude muset starat o společnou domácnost, ve které žijí nezletilé děti a podobně.

Legitimováni k podání návrhu na zrušení předběžného opatření jsou ti, kdo byli účastníky řízení o vydání předběžného opatření. Státní zastupitelství je oprávněno podat návrh na vydání předběžného opatření, analogicky můžeme dovodit, že je oprávněno podat i návrh na zrušení předběžného opatření.

V případě, že by zvítězil právní názor, podle něhož i v případech předběžného řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí se aplikuje § 75c odst. 4 o.s.ř., pak by si odpůrce měl být vědom toho, že pro předběžné opatření je rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně. Soudy by proto mohly v rámci odvolacího řízení přihlídnout jen k tvrzení a důkazům, které byly uplatněny do rozhodnutí soudu prvního stupně. K novým skutkovým tvrzením odpůrce uvedeným v odvolání by nemohly přihlídnout. Tato zásada pro rozhodování o návrhu na zrušení předběžného opatření neplatí. Proto by mohlo být někdy pro odpůrce výhodnější podat návrh na zrušení předběžného opatření, než podat proti usnesení soudu prvního stupně odvolání.

Stejně jako k projednání návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření, také k projednání návrhu na zrušení předběžného opatření soud zpravidla nařídí jednání. Při rozhodování soud bere v úvahu zejména trvání stavu ohrožení navrhovatele, majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se

vztahuje předběžné opatření a další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky.

O návrhu na zrušení předběžného opatření soud rozhodne do 2 měsíců. Zamítne-li soud návrh na zrušení rozhodnutí, nemůže být znovu podán dříve než po uplynutí 3 měsíců od právní moci zamítavého rozhodnutí. Z návrhu na zrušení předběžného opatření se soudní poplatek nevybírání.

Závěr

V této práci jsem si jako vědeckovýzkumnou hypotézu stanovila srovnat právní úpravu účinnou do 31. 12. 2013 s právní úpravou účinnou od 1. 1. 2014 s tím, zda nová právní úprava odstranila problémy v aplikační praxi, které s sebou přinášela nejednotnost rozhodování, případně, zda přinesla výkladové problémy nové.

Obecně považuji novou právní úpravu za aplikovatelnou bez problémů, které by se nedaly překonat výkladem. Některé výkladové problémy byly odstraněny, některé přibyly. In concreto zhodnocuji, že je zejména jasné, jak přistupovat k návrhům, které podávaly za nezletilé děti jejich matky coby zákonné zástupkyně. V právní úpravě dle § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 nebyl tento problém vyjasněn, a proto v praxi nastávaly situace, kdy soudy rozhodovaly ve skutkově stejných případech odchylně, návrhům bez dalšího vyhovovaly nebo je zamítaly pro nedostatek aktivní legitimace.²³⁰ V současné době tento problém řeší nové ustanovení § 403 odst. 2 a § 406 z.ř.s. Lze tedy uzavřít, že pokud návrh podá nezletilé dítě zastoupené matkou jako zákonnou zástupkyní, soud se takovým návrhem bude meritorně zabývat. Pro případ nebezpečí střetu zájmů jmenuje nezletilému neprodleně po rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření opatrovníka. Nová právní regulace proto z tohoto pohledu přináší upevnění ochrany lidských práv nezletilého.

Nevznikají také pochybnosti o tom, jakou žalobu má navrhovatel podat, aby byla doba trvání předběžného opatření prodloužena. Za právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 mohla být doba trvání předběžného opatření prodloužena jen tehdy, pokud navrhovatel podal žalobu ve věci samé. V aplikační praxi pak nepanovala jednota v tom, co je onou věcí samou. Zda návrh týkající se řešení společného bydlení účastníků, nebo také návrh na rozvod manželství, či úpravu poměrů nezletilých dětí.²³¹ Právní úprava účinná od 1. 1. 2014 tento výkladový problém odstranila, protože předpokladem prodloužení doby trvání předběžných opatření již není podání žaloby ve věci samé. Skutečnost, zda navrhovatel podá žalobu řešící jeho osobní a majetkovou situaci, vztah ke společnému bydlení, je jen jedním z faktorů, které soud při rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření bere v potaz.²³² Tuto relativní nezávislost ochrany proti domácímu násilí přinesla již právní úprava v obč. zák., v procesním právu ji lze hodnotit proto jako souladnou s právem hmotným. Konečně došlo také k odstranění nejasnosti při stanovení doby trvání předběžných opatření, určení dne, kdy

²³⁰ Blíže k tomu viz podkapitola 3.3.4.

²³¹ Blíže k tomu viz podkapitola 3.8.

²³² Blíže k tomu viz podkapitola 3.8.

předběžné opatření končí za situace, kdy je návrh na předběžné opatření podán poté, co byla násilná osoba vykázána policií. Aby nedošlo ke zkrácení doby ochrany ohrožené osoby, počítá zákon s tím, že její ochrana trvá 10 dní policejního vykázání plus měsíc.

Není však možné říci, že by s sebou nová právní úprava přinesla jen odstranění výkladových problémů, neb přináší i komplikace, které jsou spojeny s nutností aplikovat tři právní předpisy namísto jednoho. Zatímco za předchozí úpravy stačilo znát ustanovení § 76b o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013 a ustanovení upravující předběžná opatření, tedy § 74 a násl. o.s.ř. ve znění do 31. 12. 2013, nově je třeba znát úpravu obsaženou v obč. zák., z.ř.s. a o.s.ř. Zvláště je třeba pracovat s ustanovením § 1 odst. 2 a 3 z.ř.s, tedy je důležité zvážit, která ustanovení o.s.ř. aplikovat subsidiárně a která nikoliv. U každého jednotlivého ustanovení o.s.ř. musíme zjistit, zda možnost jej aplikovat je dána nejen existencí zvláštní úpravy,²³³ ale také zvláštní povahou těchto předběžných opatření, kdy po rozhodnutí o předběžném opatření nenásleduje rozhodnutí ve věci samé a samo předběžné opatření není ani vydáváno v rámci řízení o věci samé.²³⁴

Předběžné opatření je vydáváno na dobu jednoho měsíce,²³⁵ při jeho vydání se uplatní pravidla typická pro předběžná opatření (vyjma toho, že jde o opatření vydané do doby, než bude rozhodnuto o věci samé). Poté může následovat, je-li podán návrh, rozhodnutí o prodloužení doby trvání předběžného opatření. Rozhodování o prodloužení se blíží rozhodování o věci samé, návrh je doručován druhé straně, jejíž stanovisko má význam pro rozhodnutí soudu, soud zpravidla nařizuje jednání, na kterém provádí dokazování včetně výslechu účastníků.²³⁶ Právní úprava může být za svou komplikovanost kritizována, to však neznamená, že je nesprávná. Musí dát oběma účastníkům rovná práva, pokud jde o přístup soudu. S ohledem na zásah do věcných práv odpůrce je pak třeba postavit na jisto, že je zde riziko budoucího útoku, zjistit majetkové a osobní vztahy účastníků. Tudíž považuji za sice obtížněji pochopitelnou ale nikoliv nesprávnou.

Nově je třeba aplikovat vyšetřovací zásadu,²³⁷ což se na první pohled může jevit jako překážka rychlého rozhodnutí, na druhou stranu s ohledem na mezioborovost problematiky, kdy v řadě případů v rodině zasahovala policie, ohrožené osobě byla nabídnuta pomoc ze strany intervenčního centra, považuji tento argument za nesprávný. K této změně je třeba uvést, že zákonodárce ji zamýšlel. Její potřeba vyplynula z aplikační praxe, kdy soudy

²³³ Jež vylučuje aplikaci § 74 odst. 2 a 3, 75, 75a, 75b, 75c odst. 2, 76, 76 odst. 3, 76d, 76f, 76h, 77 o.s.ř.

²³⁴ Srov. § 102 o.s.ř.

²³⁵ Srov. § 408 odst. 1 z.ř.s.

²³⁶ Není tedy možné aplikovat § 75c odst. 3, 4, § 76c, § 76g o.s.ř.

²³⁷ Srov. § 20 odst. 1 a § 21 z.ř.s.

aplikovaly vyšetřovací zásadu, ač k tomu neměly zákonný podklad. V tomto tedy hodnotím novou právní úpravu pozitivně.

Nově je přístupováno ke stalkingu, osoba ohrožovaná tímto jevem podává návrh podle § 400 a násl. z.ř.s. a nikoliv podle § 76 o.s.ř. Tento jev je možné hodnotit kladně, když podobně je posuzováno podobně. Čas však ukáže, zda s sebou přinese také negativa. Doba, po kterou je úprava aplikována, není dostatečná pro přijetí konkrétního závěru, neboť zde skutečně postrádám závěry aplikační praxe pro dosažení uceleného řešení.

K vedlejším jevům, které s sebou úprava přinesla, a které zákonodárce pravděpodobně nečekal, patří fakt, že je podávána řada návrhů nezletilými dětmi zastoupenými matkami. Soudy stojí před otázkou, zda návrhům vyhovět i tehdy, kdy násilí směřuje vůči matce, přičemž dítě je jeho svědkem. Do řady řízení vstupuje státní zastupitelství, které podává odvolání do rozhodnutí, se kterým jsou účastníci spokojeni. Někdy státní zastupitelství samo podává návrh na nařízení předběžného opatření, který v nikoliv mizivém množství případů, není ničím doložen. V řadě případů však s sebou vstup státního zastupitelství nese nový náhled na věc. Jde o dalšího zainteresovaného do případu (vedle soudu), který stojí na tzv. druhé straně a s jehož argumenty se soud musí při svém rozhodování vypořádat. Jsem přesvědčena o tom, že až se nová praxe zaběhne, bude role státního zastupitelství, stejně jako OSPOD, jednoznačně přínosná. Mám tedy za to, že návrhové oprávnění státního zastupitelství by mělo být i do budoucna zachováno.

Problematické situace s sebou může přinést rozšíření okruhu účastníků o osobu, vůči které domácí násilí nesměruje. Ta může mít nově postavení navrhovatele. Může totiž nastat situace, kdy soud návrhu této osoby vyhoví, samotné osobě, vůči níž násilí směřuje, však předběžné opatření vadí a podá si proti rozhodnutí odvolání. Bude potom na soudu, aby pomocí testu proporcionality dospěl k závěru, jak rozhodnout, koho chránit. Též bude nutno, aby své rozhodnutí náležitě odůvodnil.

Problematickou se může jevit situace, kdy účastníci nemají společné obydlí, například každý z manželů bydlí jinde, jeden z nich napadá druhého v jeho obydlí. Zde se nabízí otázka, zda je možné osobě ohrožené poskytnout nejen personální ale i teritoriální ochranu. Tady bude záležet na konkrétních okolnostech případu. Ve většině případů bude postačovat ochrana personální, násilná osoba se nebude moci přibližovat k osobě ohrožené, kontaktovat ji, tudíž nebude moci do jejího bydliště. Pokud by personální ochrana nestačila, bylo by třeba přistoupit k ochraně teritoriální, potom by bylo nutné přistoupit k provedení testu proporcionality a

podle jeho výsledku rozhodnout, ve výjimečných případech poskytnout ohrožené osobě i ochranu teritoriální.

Většina popsaných problémů se časem odstraní výkladem, jeden z nich si však podle mého názoru zaslouží změnu právní úpravy. Podle mého názoru by *de lege ferenda* měl zákonodárce jednoznačně stanovit lhůtu pro předložení věci odvolacímu soudu v případě odvolání proti rozhodnutí o návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření a lhůtu pro rozhodnutí odvolacího soudu. U předložení spisu odvolacímu soudu by tato lhůta mohla být stejná, jako v případě odvolání proti předběžnému opatření. Pokud jde o lhůtu pro rozhodnutí odvolacího soudu, ta by měla být delší než v případě rozhodování o odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření, aby odvolací soud mohl v případě potřeby nařídit jednání. Za adekvátní považuji lhůtu 2 měsíců.

V čem vidím základní nedostatek stávající právní úpravy, je nedostatečná provázanost s rozhodováním o péči a výživě nezletilých dětí, o výživném na manželku. Odbornou veřejností byla ze stejného důvodu kritizována i předchozí právní úprava. Je třeba souhlasit s názorem, že by si věc zasloužila samostatné pozornosti zákonodárce.²³⁸ Za stávající právní úpravy je možné uložit předběžným opatřením rodiči nezletilého zdržet se setkávání s dítětem. Toto opatření je jen dočasné. Je-li předběžným opatřením rozhodnuto, měla by navázat úprava poměrů ve věci samé, která na nové skutečnosti bude reagovat.²³⁹ Právě zmíněné předběžné opatření může upravit zákaz setkávání. Pokud však otec, živitel rodiny opouští společnou domácnost, bylo by podle mého názoru vhodné upravit jeho vyživovací povinnost, aby rodina v době jeho nepřítomnosti nestrádala. Inspirací by nám mohla být popsaná právní úprava Kalifornie, nebo italská právní úprava obsažená v tamním občanském zákoníku,²⁴⁰ jež umožňuje soudci zabývat se problémem domácího násilí komplexně. „Soudce tedy může rozhodnout zejména o tom, aby se násilník (ať už manžel nebo druh nebo jiná blízká osoba) vzdálil z rodinné domácnosti (*l'allontanamento*), aby se nepřibližoval místu výkonu práce osoby týrané, místu jejího původního bydliště, místu vzdělávání dětí apod., a aby platil pravidelně výživné s tím, že příslušná suma bude strhávána plátcem mzdy.“²⁴¹

Konečně závěrem si neodpustím poznámku, že s ohledem na nutnost komplikované aplikace tří předpisů, vidím jako vhodnou specializaci na případy domácího násilí. Jde o to, že

²³⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Občanskoprávní aspekty domácího násilí *de lege ferenda*. *Bulletin advokacie*, 2003, roč. 33, č. 8, s. 84.

²³⁹ Tamtéž, s. 87.

²⁴⁰ Konkrétně se jedná o Art. 342-bis. a 342-ter. Codice Civile. Srov. *Ordini di protezione contro gli abusi familiari* [online]. altalex.com, 5. dubna 2015 [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=34825>>.

²⁴¹ KRÁLÍČKOVÁ: *Občanskoprávní aspekty...*, s. 88.

o návrhu je třeba rozhodnout bezodkladně, zákon upravuje konkrétní časové úseky, v nichž je třeba rozhodnout. Soud si přitom musí před svým rozhodnutím vyjasnit řadu momentů. Kdo je účastníkem řízení, zda ten, kdo návrh podal je k tomuto kroku aktivně legitimován, zda návrh podle § 400 z.ř.s. může podat jen osoba ohrožená domácím násilím, nebo také osoba ohrožená stalkingem. Zda je možné poskytnout ochranu i oběti domácího násilí, která nevede s osobou násilnou společnou domácnost. Jaké důkazy je třeba k prokázání tvrzení navrhovatele, zda stačí úřední záznamy o podaném vysvětlení (které podává navrhovatel) a podobně. Je nutná nejen znalost civilního práva, ale také povědomost o fungování dalších subjektů a rovněž znalost samotného jevu domácího násilí a jeho zákonitostí.

Podle mého názoru je specializace nutná minimálně na soudech odvolacích, aby byla sjednocována rozhodovací praxe v jednotlivých krajích. V návaznosti na to považují za vhodná pravidelná školení k dané problematice, prostřednictvím nichž by mohla být sjednocena rozhodovací praxe v rámci celé České republiky.

Svou práci bych však nerada uzavřela tak, aby se právní úprava jevila špatnou, vymahatelnost práva nedostatečnou, podle mého názoru je tomu totiž právě naopak. Mám za to, že aktuální právní regulace ochrany proti domácímu násilí v soukromém právu poskytuje efektivní prostředky obrany násilím týrané osobě. Soudy k případům přistupují individuálně, hodnotí všechny okolnosti konkrétního případu, kdy mají na paměti, že smyslem právní úpravy je poskytnout ochranu osobě, která je ohrožená. S tímto vědomím pak přistupují k výkladu právní úpravy.

4 Seznam pramenů a literatury

4.1 Monografie

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008. 160 s.

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 1072 s.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. Komentář. § 1 – 200za*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1579 s.

FIALA, Josef. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 866 s.

HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole. Úvahy o právu, spravedlnosti a etice*. Praha: C. H. Beck, 2008. 222 s.

HARRIS, Leslie, TEITELBAUM, Lee E., CARBONE, June. *Family Law*. 4. vydání. Aspen: Aspen Publishers, 2009. 1128 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 478 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1392 s.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, ŽATECKÁ, Eva, KORNEL, Martin. *Právo proti domácímu násilí. Skripta*. Praha: C. H. Beck, 2011. 139 s.

KRAMER, Ernst. *Juristische Methodenlehre*. Bern: Stämpfli Verlag, 1998. 236 s.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních soudních řízeních - praktický komentář (č. 292/2013 Sb.)*. Praha: Wolters Kluwer, v tisku.

MARTINKOVÁ, Milada, MACHÁČKOVÁ, Radka. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí. Dva příspěvky k problematice domácího násilí v České republice (empirické poznatky a rozbor vybrané právní problematiky)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. 193 s.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2009. 304 s.

SAMUELS, M. Dee, MANDABACH, Frederick A. *Practice Under the California Family Code. Dissolution, Legal Separation, Nullity*. California: Continuing Education of the Bar, 2008. 1370 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.

SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014. 464 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3614 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010. 380 s.

ŠMÍD, Ondřej, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. 336 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník I. Komentář. § 1 – 459*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1373 s.

ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřování a nelékařských zdravotnických oborů, 2009. 116 s.

WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 906

4.2 Příspěvky ze sborníků

BALDRY, Anna Costanza. From Domestic Violence to Stalking: The Infinite Cycle of Violence. In BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine (eds). *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*. Chichester: John Wiley & Sons, 2002, s. 83 – 105.

HELFFERICH, Cornelia. Muster von Gewaltbeziehungen - ein Beitrag zur hermeneutischen Diagnostik von Gewaltbeziehungen. In HOFFMANN, Jens, WONDRAK, Isabel (eds). *Häusliche Gewalt und Tötung des Intimpartners*. Frankfurt am Main: Verlag für Polizei und Wissenschaft, 2006, s. 29 – 47.

KAVEMANN, Barbara. Zusammenhang von häuslicher Gewalt gegen die Mutter mit Gewalt gegen Töchter und Söhne. In HOFFMANN, Jens, WONDRAK, Isabel (eds). *Häusliche Gewalt und Tötung des Intimpartners*. Frankfurt am Main: Verlag für Polizei und Wissenschaft, 2006, s. 65 – 89.

VLÁČIL, David. K některým praktickým aspektům rozhodování civilního soudu při ochraně před domácím násilím a jeho spolupráce s policejními orgány. In KOUKOLÍK,

František (ed). *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 82 – 90.

4.3 Odborné časopisy

ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠÍNOVÁ, Renáta. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu s rekodifikací soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 3, s. 104 – 110.

ČUHELOVÁ, Kateřina. Jak postupovat, pokud v rodině s nezletilými dětmi dochází k domácímu násilí? *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 7, s. 253 – 259

ČUHELOVÁ, Kateřina. Kdy počíná a jak dlouho trvá předběžné opatření podle § 76b odst. 3 OSŘ. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 20, s. 733 – 737.

ČUHELOVÁ, Kateřina. Počátek lhůty trvání předběžného opatření podle § 76b OSŘ. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 22, s. 834 – 836.

ČUHELOVÁ, Kateřina. Právní nástroje ochrany před neoprávněným sledováním a obtěžováním. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 15, s. 557 – 560.

ČUHELOVÁ, Kateřina. Předběžné opatření ve věcech domácího násilí podle § 400 a násl. z.ř.s. *Rekodifikace a praxe*, 2014, roč. 2, č. 8, s. 29 – 31.

HAMPEL, Petr, TRZOS, Tímea, SCHEJOK, Libor. Domácí násilí. *Soudce*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 11 – 18.

JOHNSON, Michael, LEONE, Janel. The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence. *Journal of Family Issues*, 2005, roč. 26, č. 3, s. 322 – 349.

JURÁŠ, Marek. Působnost civilněprocesních předpisů a příslušnost soudů po 1. 1. 2014. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 3, s. 88 – 93.

MAREČKOVÁ, Jana. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 3, s. 86 – 94.

PIISPA, Minna. Complexity of patterns of violence against women in heterosexual partnerships. *Violence Against Women*, 2002, roč. 8, č. 7, s. 873 – 900.

SVOBODA, Karel. K nové úpravě práva na ochranu před domácím násilím, 1. část. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 7, s. 5 – 9.

VLÁČIL, David. Lze využít možnosti potírání domácího násilí ve Velké Británii i v České republice? *Soudce*, 2014, roč. 16, č. 4, s. 24 – 27.

4.4 Legislativní akty

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, tj. ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudu a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

4.5 Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 12. října 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. prosince 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. prosince 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2010, sp. zn. Pl. ÚS 19/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. února 2011, sp. zn. III. ÚS 2523/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. dubna 2012, sp. zn. IV. ÚS 2119/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. února 2013, sp. zn. IV. ÚS 2427/12.

R 12/1999 civ.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2007, sp. zn. 33 Odo 417/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 30 Cdo 3398/2007.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. června 2009, č. j. Ncp 691/2009-9.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. května 2010, sp. zn. 8 Tdo 545/2010.

Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 24. září 2008, č. j. 54 Co 150/2008-33.

Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 15. ledna 2009, sp. zn. 54 Co 501/2008.

Usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 8. září 2009, sp. zn. 54 Co 879/2009.

Usnesení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 15. března 2007, č. j. 0 Nc 56/2007-24.

Usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 23. dubna 2007, č. j. 26 Nc 801/2007-10.

Usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 24. srpna 2007, č. j. 4 Nc 109/2007-7.

Usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 21. září 2007, sp. zn. 4 Nc 111/2007.

Usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 9. ledna 2008, č. j. 6 Nc 801/2008-10.

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. února 2008, č. j. 15 Co 9/2008-13.

Usnesení Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 1. listopadu 2007, č. j. 9 Nc 7/2007-4.

Usnesení Okresního soudu ve Znojmě ze dne 4. března 2008, č. j. 12 Nc 2151/2008.

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. července 2008, sp. zn. 13 Co 306/2008.

Usnesení Okresního soudu Brno-venkov ze dne 13. března 2008, č. j. Nc 3401/2008-11.

Usnesení Okresního soudu Brno-venkov ze dne 5. prosince 2008, č. j. Nc 3409/2008-8.

Usnesení Okresního soudu v Blansku ze dne 30. ledna 2009, č. j. 30 Nc 1/2009-6.

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. února 2009, č. j. 13 Co 40/2009-48.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 27. března 2009, sp. zn. 37 Co 144/2009.
Rozsudek Okresního soudu v Blansku ze dne 16. listopadu 2010, č. j. Nc 305/2010-22.
Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. prosince 2010, č. j. 16 Co 299/2010-28.
Usnesení Okresního soudu v Blansku ze dne 31. března 2011, č. j. 30 Nc 1/2011-18.
Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 23. ledna 2014, č. j. 72 Nc 8/2014-4.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. února 2014, č. j. 70 Co 4/2014-102.
Usnesení Okresního soudu Brno-venkov ze dne 20. března 2014, č. j. 24 Nc 1351/2014-19.

Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 10. dubna 2014, č. j. 72 Nc 8/2014-27.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. dubna 2014, č. j. 70 Co 14/2014-40.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. dubna 2014, sp. zn. 70 Co 16/2014.
Usnesení Okresního soudu ve Zlíně ze dne 30. dubna 2014, č. j. 44 Nc 801/2014-22.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 20. května 2014, č. j. 70 Co 17/2014-19.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. května 2014, č. j. 70 Co 20/2014-44.
Usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 30. května 2014, č. j. 7 Nc 163/2014-22.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. července 2014, č. j. 70 Co 19/2014-106.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. července 2014, č. j. 70 Co 31/2014-42.
Usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 9. července 2014, č. j. 7 Nc 162/2014-18.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 16. července 2014, č. j. 70 Co 33/2014-50.
Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. července 2014, č. j. 70 Co 35/2014-30.
Usnesení Okresního soudu v Blansku ze dne 18. června 2014, č. j. 30 Nc 3/2014-11.

4.6 Internetové zdroje

Agreement and Judgment of Parentage [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.courts.ca.gov/documents/dv180.pdf>>.

Ask for a Restraining Order [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.courts.ca.gov/1264.htm>>.

California Family Code [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayexpandedbranch.xhtml>.

CLETS Law & Legal Definition [online]. USLegal.com [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://definitions.uslegal.com/c/clets/>>.

Domáci násilí [online]. rosa-os.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili>>.

Důvodová zpráva [online]. justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

Forms & Rules [online]. ca.gov [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.courts.ca.gov/forms.htm?filter=DV>>.

Jak zvládat agresi? [online]. muziprotinasili.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.muziprotinasili.cz/poradna/jak-zvladat-agresi/>>.

LINHART, Martin. *Dítě jako svědek domácího násilí* [online]. domacinasili.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <http://www.domacinasili.cz/files/files/metodika_dite_svedek_dn.pdf>.

Multi-Agency Risk Assessment Conference (MARAC) [online]. richmond.gov.uk, 17. prosince 2014 [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <http://www.richmond.gov.uk/domestic_abuse_multi-agency_risk_assessment_conference>.

Kobey v. Morton (1991) [online]. law.justia.com [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://law.justia.com/cases/california/court-of-appeal/3d/228/1055.html>>.

Ordini di protezione contro gli abusi familiari [online]. altalex.com, 5. dubna 2015 [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.altalex.com/index.php?idnot=34825>>.

Projektová činnost [online]. bkb.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://www.bkb.cz/o-nas/projektova-cinnost/>>.

Rozhodování osob s duševní poruchou: zásady pro poskytování asistence [online]. llp.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/rozhodovani-osob-s-dusevni-poruchou-zasady-pro-poskytovani-asistence/>>.

Rozvrh práce pro rok 2014 [online]. portal.justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=310&d=335043>>.

Rozvrh práce pro rok 2015 [online]. portal.justice.cz [cit. 5. dubna 2015]. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=310&d=340013>>.